

**SOLVA**  
regio | project | partner

# OUDENAARDE BERGEN-OP-ZOOMPLEIN

WERFBEGELEIDING

EINDVERSLAG - 2018H50



INTERGEMEENTELIJKE SAMENWERKING VOOR STREEKONTWIKKELING IN  
ZUID-OOST-VLAANDEREN

GENTSESTEENWEG 1 B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM  
TEL 053 64 65 20

INFO@SO-LVA.BE  
WWW.SO-LVA.BE



# OUDENAARDE BERGEN-OP-ZOOMPLEIN

WERFBEGELEIDING

EINDVERSLAG - 2018H50

---

SOLVA ARCHEOLOGIE RAPPORT 165

AUTEURS: ARNE DE GRAEVE, WOUTER DE MAEYER, EWOUDE DESCHEPPER & BART CHERRETTÉ

# COLOFON

## PROJECT

Archeologisch onderzoek - Werfbegeleiding  
Oudenaarde - Bergen-op-Zoomplein (17-OUD-BZP)

## Projectcode

2018H50

## OPDRACHTGEVER



## Contactpersoon

Karolien Gabriel

## Contact

Tussenmuren 17 • 9700 Oudenaarde  
Tel 055 33 51 72  
karolien.gabriel@oudenaarde.be

## OPDRACHTHOUDER



## Projectteam

Archeologie

## Contact

Gentsesteenweg 1B • 9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM  
Tel 053 64 65 29  
arne.de.graeve@so-lva.be

## BEWAARPLAATS ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE

Erkend onroerend erfgoeddepot **SOLVA** archeologisch depot  
p/a Industrielaan 25b • 9320 EREMBODEGEM  
Tel 053 64 65 36  
archeologie@so-lva.be

## WETTELIJK DEPOTNUMMER

D/2018/12.857/29

## COPYRIGHT

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van **SOLVA**.  
Alle foto's, tenzij anders vermeld: © **SOLVA**



# 1. INHOUDSTAFEL

02	DANKWOORD	11
03	INLEIDING	15
04	BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS	19
	3.1. DE ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	21
	3.2. SAMENVATTING VAN HET ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN DE RESULTATEN	23
	3.3. DE ONDERZOEKSOPDRACHT	23
	3.3.1. VRAAGSTELLING	23
	3.3.2. DE RANDVOORWAARDEN	28
	3.3.3. BESCHRIJVING GEPLANDE WERKEN	28
	3.4. WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING	30
	3.4.1. MOTIVERING VAN DE ONDERZOEKSSTRATEGIE, -METHODE EN –TECHNIEKEN	30
	3.4.2. BESCHRIJVING VAN DE ORGANISATIE VAN DE OPGRAVING	31
	3.4.3. BESCHRIJVING VAN HET GEBRUIKTE MATERIAAL	34
	3.4.4. BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN EVENTUELE AFWIJKENDE METHODIEK EN VAN EVENTUELE BIJSTELLINGEN VAN DE OORSPRONKELIJKE STRATEGIE	34
	3.4.5. MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE SELECTIE VAN DE VONDSTEN	34
	3.4.6. MOTIVATIE VAN DE KEUZE TEN AANZIEN VAN DE STAALNAME	35
	3.4.7. TEKSTUELE OMSCHRIJVING VAN DE INBRENG VAN SPECIALISTEN	35
	3.4.8. TEKSTUELE OMSCHRIJVING VAN DE ALGEMENE WETENSCHAPPELIJKE ADVISERING DOOR PERSONEN DIE BUITEN HET PROJECT STONDEN	35
05	ASSESSMENTRAPPORT	37
	4.1. TEKSTUELE BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE BIJ HET ASSESSMENT GEHANTEERDE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA	39
	4.2. BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT	39
	4.2.1. ASSESSMENT VAN VONDSTEN	39
	4.2.2. ASSESSMENT VAN STALEN	39
	4.2.3. CONSERVATIE-ASSESSMENT	39
	4.2.4. ASSESSMENT VAN SPOREN, SPOORCOMBINATIES EN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN	39
	4.3. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN DE AARD DAARVAN, MET WAARDERING	42

4.4. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET UIT TE VOEREN ONDERZOEK	42
4.4.1. TE BEANTWOORDEN ONDERZOEKSVRAGEN	42
4.4.2. STRATEGIE VOOR DE VERWERKING	43
4.4.3. CONSERVATIESTRATEGIE	43
4.4.4. ONDERZOEKSVRAGEN VOOR VERVOLGONDERZOEK	43
<b>06   INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE</b>	<b>47</b>
5.1. BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	49
5.1.1. BESCHRIJVING VAN DE LANDSCHAPPELIJKE LIGGING	49
5.1.2. ARCHEOLOGISCH KADER	76
5.2. BESCHRIJVING VAN DE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	79
5.2.1. GENESE VAN DE BODEMS OF ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	79
5.2.2. BEWARING VAN DE BODEMS OF ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN	80
5.2.3. EFFECTEN VAN DE AANWEZIGE BODEMS EN SEDIMENTEN OP DE BEWARING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE EN DE ARCHEOLOGISCHE ARTEFACTEN DAARBINNEN	80
5.2.4. REFERENTIE AAN GELIJKAARDIGE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN OP GEKENDE ARCHEOLOGISCHE SITES	80
5.3. BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE AAN DE HAND VAN HET SPORENBESTAND OF DE VONDSTENSPREIDING	81
5.3.1. ANALYSE VAN DE OPBOUW VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	81
5.3.2. ANALYSE VAN ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN, SPOORCATEGORIEËN, SPOORCOMBINATIES EN INDIVIDUELE SPOREN	81
5.4. BESCHRIJVING VAN HET BESTAND AAN CULTURELE VONDSTEN EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN	118
5.4.1. BESCHRIJVING VAN DE ANALYSEMETHODEN EN -TECHNIEKEN	118
5.4.2. BESCHRIJVING VAN DE UITWERKINGSMETHODEN	118
5.4.3. BESCHRIJVING VAN DE VONDSTEN	118
5.4.4. BESCHRIJVING EN ANALYSE VAN DE VONDSTECATEGORIEËN	118
5.4.5. ANALYSE VAN DE TYPOLOGISCHE, CHRONOLOGISCHE EN RUIMTELIJKE INDELING VAN DE VONDSTEN	118
5.5. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	119
5.5.1. RELATIEVE DATERING OP BASIS VAN HET SPORENBESTAND EN VONDSTENBESTAND	119
5.5.2. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN VONDSTEN	119
5.5.3. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN NATUURWETENSCHAPPELIJKE DATERINGSTECHNIEKEN	119

5.5.4. ABSOLUTE DATERING OP BASIS VAN HISTORISCHE BRONNEN	119
5.5.5. TAFONOMISCHE OPBOUW EN FORMATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE	121
5.6. SYNTHESE VAN DE KENNIS OVER DE ARCHEOLOGISCHE SITE	121
5.6.1. GEMOTIVEERDE INTERPRETATIE VAN DE VONDSTEN, VONDSTECATEGORIEËN, SPOREN, SPOORCOMBINATIES, SPOORCATEGORIEËN, ARCHEOLOGISCHE STRUCTUREN, EN ACTIVITEITENZONES	121
5.6.2. BEVINDINGEN TEN OPZICHTE VAN DE RESULTATEN VAN EERDER UITGEVOERD ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK	122
5.6.3. BESLUIT	122
5.6.4. AFBAKENING VAN ZONES WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED AANWEZIG IS	122
5.7. DE ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOELEN BEANTWOORD	123
5.8. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP GESPECIALISEERD PUBLIEK)	123
5.9. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK)	126
<b>07   BIBLIOGRAFIE</b>	129
6.1. BOEKEN	131
6.2. ARTIKELS	131
6.3. WEBSITES	132
<b>08   BIJLAGEN</b>	135
7.1. HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN	137
7.2. LIJSTEN	138
7.3. GRONDPLAN	139





## 02 | DANKWOORD





## 2. DANKWOORD

Vooreerst willen we alle partners bij dit project bedanken voor de vlotte samenwerking: in de eerste plaats zijn dit Stad Oudenaarde en de Stedelijke Diensten, en in het bijzonder Karolien Gabriel en Geert Vandendriessche. Daarnaast zijn we ook de firma APK Group met Mattieu Vanderougstraete en Studiebureau OMGEVING met Koen Moelants erkentelijk voor de logistieke ondersteuning en de goede samenwerking op het terrein.

Stijn Lybeert, archivaris van het stadsarchief van Oudenaarde, bedanken wij voor de hulp bij het historisch onderzoek en het verschaffen van historisch-cartografische bronnen.

Voor de detectie van de metalen vondsten op terrein bedanken we graag Lieven Verstraeten.



# 03 | INLEIDING





# 3. INLEIDING

Stad Oudenaarde wenst in het kader van de inrichting van het projectgebied 'Scheldekop' de bestaande parking aan de Bourgondiëstraat en Trekweg (Linkeroever) te vernieuwen, waarbij naast parkeerplaatsen ook een plantvak en een voetgangerszone worden aangelegd.

Om het potentieel van het terrein te onderzoeken is een archeologienota opgemaakt waarbij er eerst een grondig historisch en cartografisch onderzoek is gevoerd. Nadien zijn deze bevindingen getoetst met een proefsleuvenonderzoek (codes 2018A393 & 2017H58).

Het archeologisch potentieel van het terrein bleek zeer groot. Hierdoor besliste Stad Oudenaarde om de geplande werken zodanig te wijzigen zodat een zo groot mogelijk deel van het archeologisch erfgoed gevrijwaard zou blijven. Op basis hiervan werd in het programma van maatregelen na het vooronderzoek een werfbegeleiding opgenomen. Het doel van de werfbegeleiding was om binnen het kader van de werkzaamheden zoveel mogelijk informatie te registreren van de blootgelegde structuren. Deze werfbegeleiding voerde **SOLVA** uit in augustus en september 2018.



# 04 | BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS





# 4. BESCHRIJVING VAN DE VINDPLAATS

## 4.1. DE ADMINISTRatieve GEGEVENS

**Projectcode:** 2018H50

**Sitecode:** 17-0UD-BZP

**Wettelijk depotnummer:** D/2018/12.857/29

**Naam en erkenningsnummer erkende archeoloog:** SOLVA, OE/ERK/Archeoloog/2015/00038

**Locatie:** Oost-Vlaanderen, Oudenaarde, Bourgondiëstraat (Figuur 1)

**Bounding box:** punt 1: x=96590,35/y=170663,68; punt 2: x=96656,03; y=170595,86

**Kadastrale gegevens:** Oudenaarde 1ste Afdeling, Sectie C, openbaar domein en perceelnummers 321c (partim) en 368/2 b65 (partim) (Figuur 1, Figuur 3)

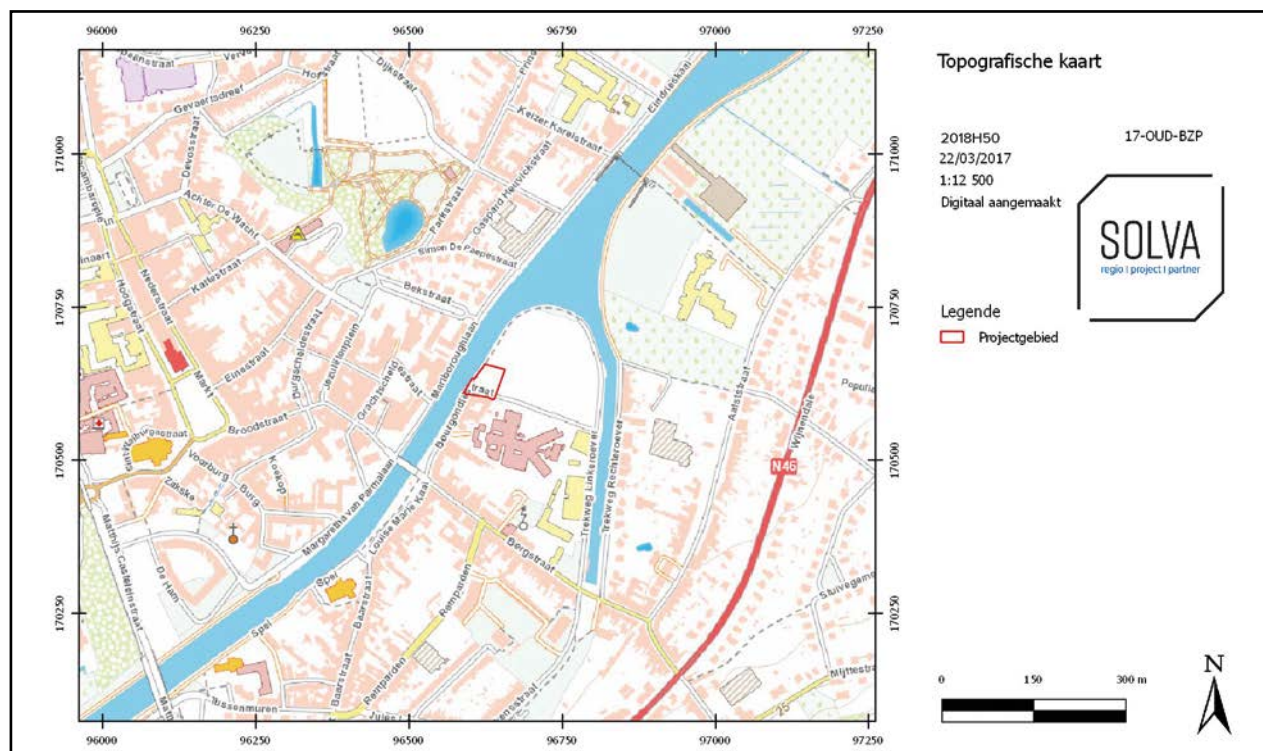
**Topografische kaart:** zie Figuur 1 en Figuur 2

**Betrokken actoren en specialisten:**

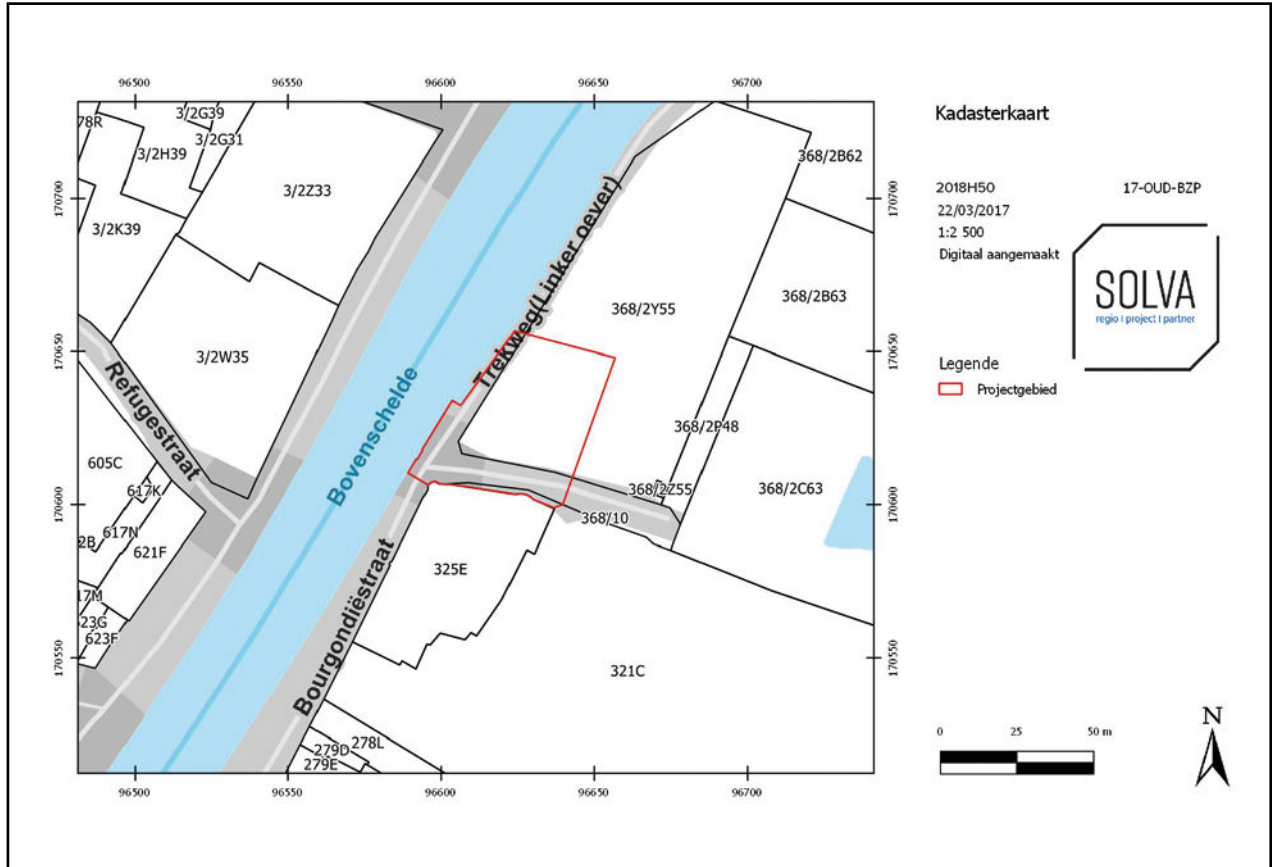
- Erkend archeoloog: Arne De Graeve
- Tekst: Arne De Graeve, Wouter De Maeyer & Ewoud Deschepper
- Kaartmateriaal: Ewoud Deschepper, Wouter De Maeyer
- Redactie: Bart Cherretté

**Wetenschappelijke advisering:** Wouter De Maeyer

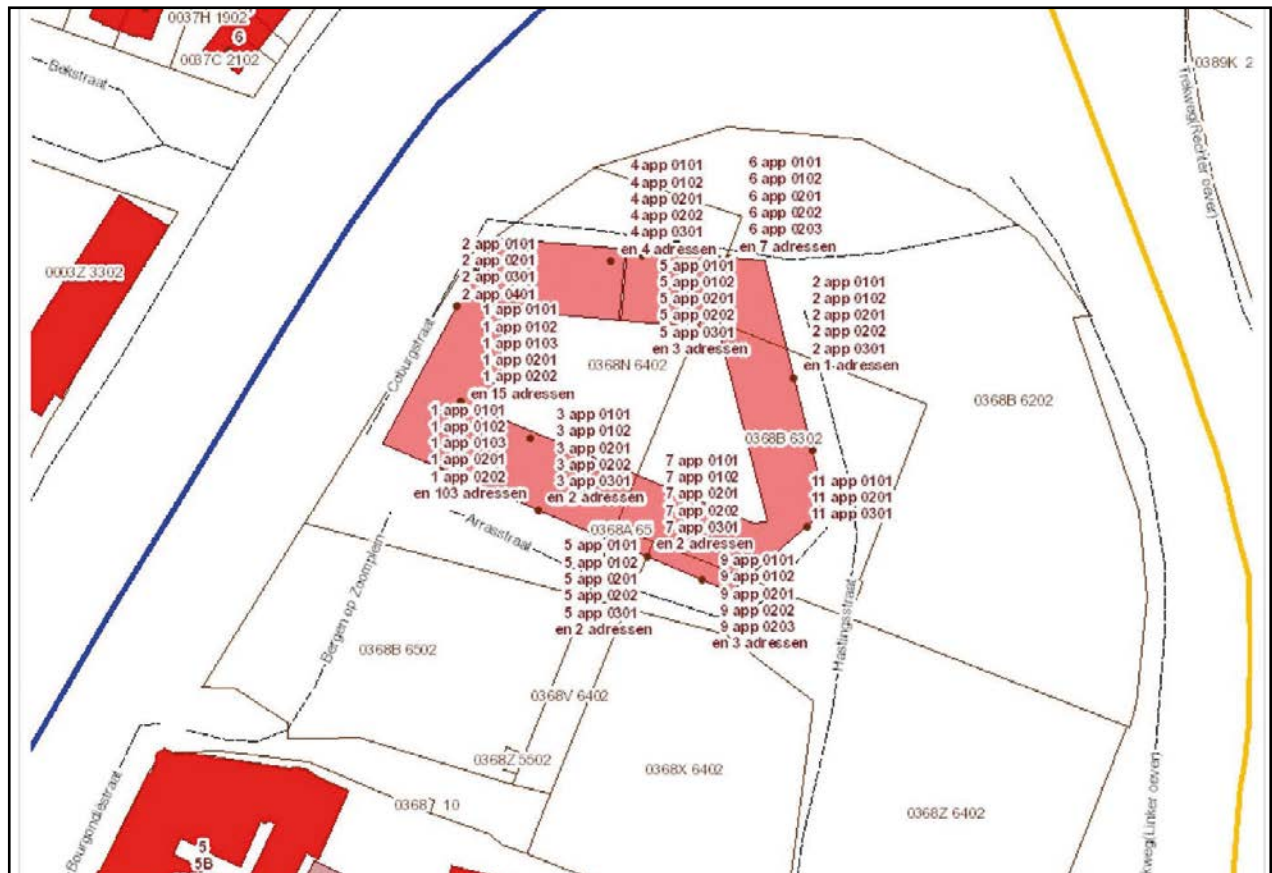
**Begin- en einddatum:** 16/08/2018 -16/09/2018



Figuur 1. Topografische kaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: NGI, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 13-11-2018).



Figuur 2. Kadasterkaart van het projectgebied (Bron AGIV, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 13-11-2018).



Figuur 3. Recent kadasterplan van het projectgebied en omgeving (Bron: Stad Oudenaarde).

## 4.2. SAMENVATTING VAN HET ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK EN DE RESULTATEN

Bij het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem werden drie proefputten aangelegd.

In proefput 1 werd de opgevulde stadgracht en de stadsmuur aangetroffen. Hieruit bleek dat de stadsmuur in een latere fase herbouwd is, en dat er daarna een aanbouw is tegen gezet aan stadszijde. Het was niet mogelijk om deze fasen te dateren, maar vermoedelijk is de oudste fase (PS1-15) te vereenzelvigen met de 13de-eeuwse stadsmuur rond Oudenaarde.

In proefput 2 werd de buitenmuur van het kasteel van Bourgondië aangetroffen. Het deel in de proefput behoort op basis van het beschikbare bronnenmateriaal (zie verder) toe aan één van de laatste fasen van het kasteel. De aangetroffen halfcirkelvormige uitbouw, die op verschillende foto's en ook op het Bijzonder Plan n°4 Gerechtshof (BPA) aangeduid is, maakt het mogelijk om dit Bijzonder Plan van Aanleg heel precies te georefereren zodat er een correcte inschatting kan gemaakt worden van het bewaard archeologisch erfgoed.

In proefput 3 werd de buitenmuur van het kasteel en het aansluitende deel van de stadsmuur aangetroffen. Tevens de waterdoorgang tussen de stads- en kasteelgracht kwam aan het licht. Ook dit helpt bij een correctere georeferentie van historische kaarten.

De aangetroffen resten dateren is omwille van het beperkte aantal vondsten een onbegonnen zaak. Enkele lagen konden wel ruim gedateerd worden in de late middeleeuwen, en de context die de stadsmuur in proefput 3 afdekt, is te dateren in de post-middeleeuwen, na 1600. Veel brengt deze informatie echter niet bij, gelet op de reeds sterk gedetailleerde informatie beschikbaar uit het bureauonderzoek.

## 4.3. DE ONDERZOEKSOPDRACHT

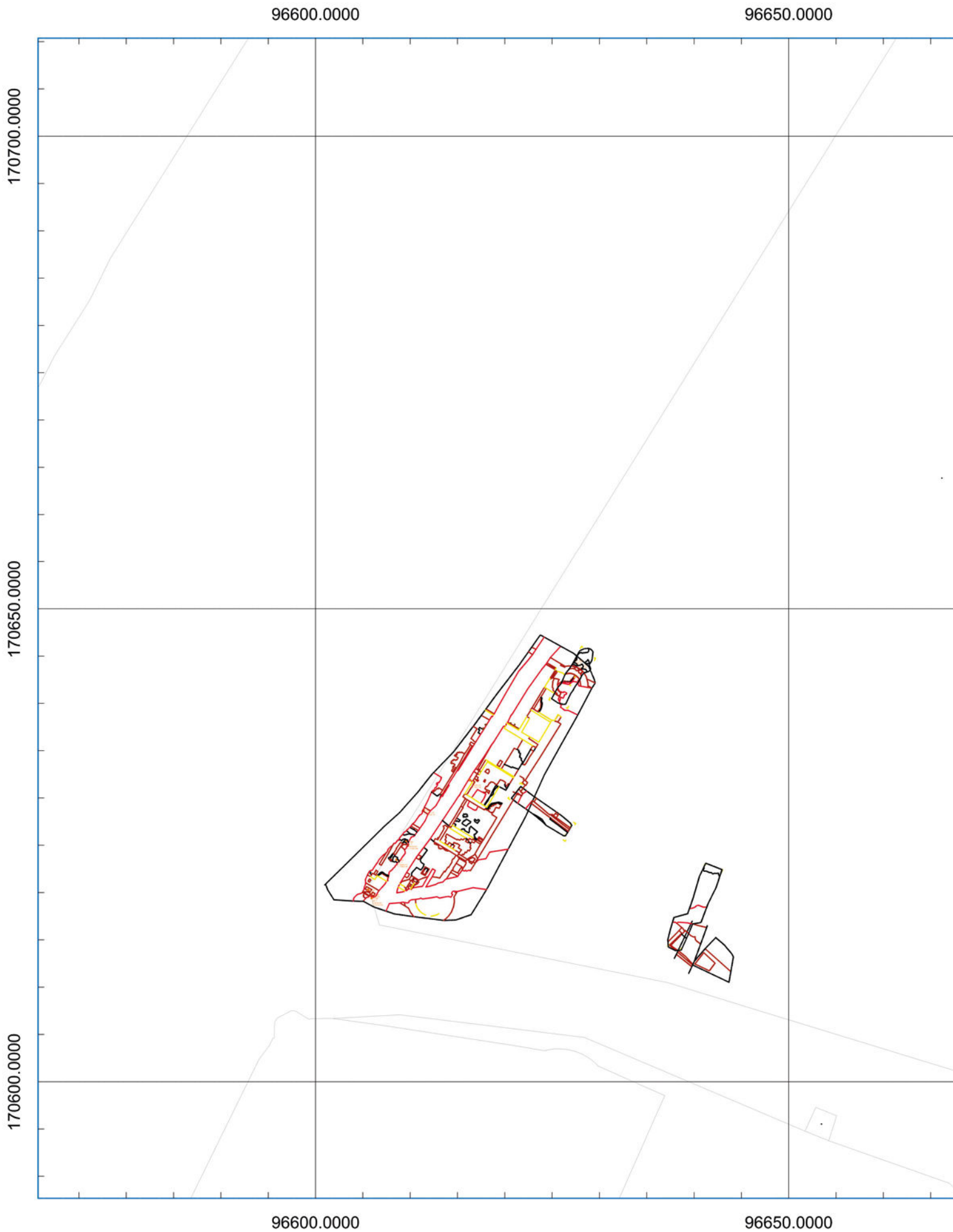
### 4.3.1. Vraagstelling

Stad Oudenaarde wenst in het kader van de inrichting van het projectgebied 'Scheldekop' de bestaande parking aan de Bourgondiëstraat en Trekweg (Linkeroever) te vernieuwen, waarbij naast parkeerplaatsen ook een plantvak en een voetgangerszone worden aangelegd.

Om het potentieel van het terrein te onderzoeken is een archeologienota opgemaakt waarbij er eerst een grondig historisch en cartografisch onderzoek is gevoerd. Nadien zijn deze bevindingen getoetst met een proefsleuvenonderzoek (codes 2018A393 & 2017H58).

De beschikbare archeologische, historische en cartografische bronnen toonden aan dat het terrein in de 13de eeuw binnen de stadsomwalling van Oudenaarde kwam te liggen. Hierbij liep deze omwalling doorheen het projectgebied. Sinds het laatste kwart van de 14de eeuw was er ook een kasteel met gracht gesitueerd binnen het projectgebied. In 1967 werd het kasteel afgebroken in het kader van kanaliseringwerken aan de Schelde. Hierbij verdween een deel van het kasteel, met name de westvleugel, voorgoed zonder archeologische of bouwhistorische registratie. Fundamenten van de overige delen van het kasteel zijn wel nog aanwezig in de bodem. De afbraak van het kasteel betekende niet dat ook de fundamenten volledig waren uitgegraven. De beschikbare foto's van de afbraakwerken geven ook geen indicatie hiervan.

Het archeologisch potentieel van het terrein bleek dus zeer groot. Het bevat immers de resten van een kasteel dat continu in gebruik is geweest tussen het laatste kwart van de 14de eeuw en de jaren '60 van de 20ste eeuw. Bovendien gaat het hierbij om één van de slechts drie volledig nieuwe burchten die Filips de Stoute in Vlaanderen liet oprichten. Op die manier biedt deze site mogelijks informatie over de 14de-eeuwse krijgsvouwkunde, en inzichten over de latere aanpassingen aan het kasteel. Daarnaast zijn er ook sporen te verwachten van




Figuur 4. Kadasterkaart met aanduiding van het projectgebied en projectie van sporen en vondstenconcentraties  
(bron: AGIV; digitaal aangemaakt op 13-11-2018)



**Oudenaarde**  
**Bergen-op-Zoomplein**  
 Werfbegeleiding  
 2018H50  
 17-oud-BZP  
 Allesporenplan op kadaster

**LEGENDE**

-  Muren en vloeren
-  Muren met pleister
-  Lagen
-  Onderzoekszone
-  Verstoring



 0 1 2 3 4 5 Meters

Schaal 1:500  
 Digitaal aangemaakt op: 19/11/2018  
 Bron: SOLVA & AGIV

**OPDRACHTHOUDER**

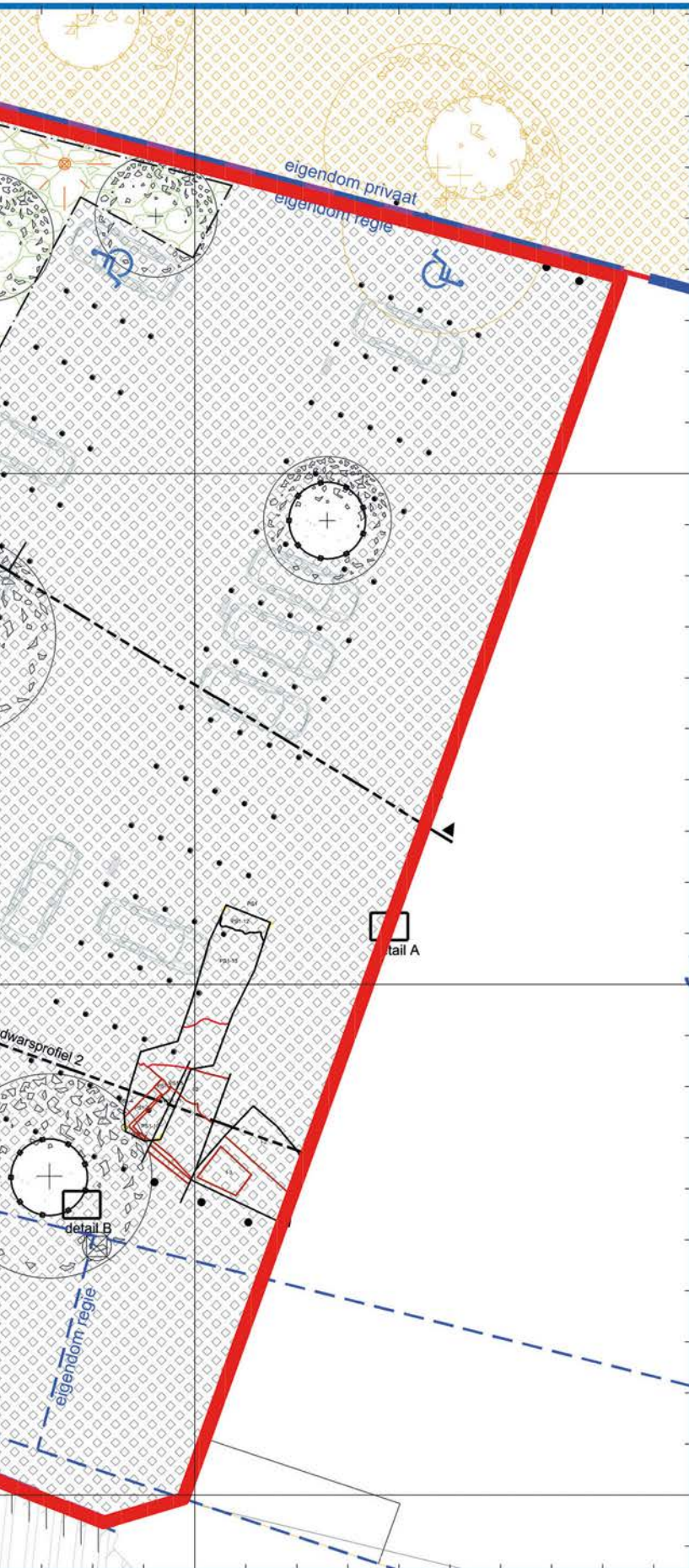


SOLVA  
 Gentsesteenweg 1B  
 9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM



Figuur 5. Bouwplannen met een projectie van de aangetroffen sporen of vondstenconcentraties (enkel bij opgravingen in het kader van bodemverstoringen)

96640.0000



96640.0000

170640.0000

170620.0000

170600.0000

## Oudenaarde Bergen-op-Zoomplein







Werfbegeleiding

2018H50

17-0UD-BZP

Allesporenplan op ontwerp

### LEGENDE

-  Muren en vloeren
-  Muren met pleister
-  Lagen
-  Onderzoekszone
-  Verstoring
-  Projectgebied

0 5 10 Meters



Schaal 1:250

Digitaal aangemaakt op: 15/11/2018

Bron: SOLVA & OMGEVING

### OPDRACHTHOUDER



SOLVA  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

de stadsomwalling die volgens de historische bronnen teruggaat tot de 13de eeuw.

Op basis van bovenstaande assessment van het bureauonderzoek werd besloten dat een verder vooronderzoek noodzakelijk was. De exacte locatie, de diepte en de bewaringstoestand van de te verwachten archeologische sporen waren immers niet gekend. Gezien de bestaande toestand en de vooropgestelde onderzoeksvragen werd gekozen voor een proefputtenonderzoek. Er werden drie proefputten uitgezet op het projectgebied. Deze toonden de aanwezigheid van het verwachte archeologische patrimonium aan. Niet alleen de stadsmuur, maar ook de restanten van het Bourgondisch kasteel bleken ondiep in de ondergrond te zitten. De verschillende muurrestanten bleken bovendien ook zeer goed bewaard te zijn. Op basis van de gegevens uit het vooronderzoek werden volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen geformuleerd.

Het doel van de werfbegeleiding is om binnen het kader van de werkzaamheden zoveel mogelijk informatie te registreren van de blootgelegde structuren. Dit betekent dat de tijdens de werken blootgelegde structuren worden opgeschoond, gefotografeerd, geregistreerd, gedetermineerd en gewaardeerd.

Concrete onderzoeksvragen in functie van de opgegraven restanten zijn:

-Wat is de exacte locatie van de resten van de verschillende elementen (te weten: kasteel van Bourgondië, stadsomwalling, kasteel- en stadsgracht) op het projectgebied?

-Is er een fasering te herkennen binnen de sporen van elk element en tussen de elementen onderling?

-Is er binnen het kasteel nog een indeling te herkennen en/of zijn er nog leefniveaus bewaard?

-Is het mogelijk de interne chronologie van het kasteel te verfijnen?

-Hoe vertalen de verschillende verbouwingen zich in de bewaarde architectuur van het kasteel?

-Is er een evolutie te zien in de bouwwijze van het kasteel? Gelet op de veranderende functie van het gebouw van een defensief bolwerk naar een residentie.

Achteraan dit eindrapport volgt een beantwoording van deze onderzoeksvragen.

#### 4.3.2. De randvoorwaarden

Er werden geen concrete randvoorwaarden gesteld.

#### 4.3.3. Beschrijving geplande werken

In de oorspronkelijke ontwerpplannen voor de parking werden meerdere boomputten voorzien in het plantvak en werd de noordwestelijke RWA-leiding tussen het bestaande fietspad en de parking voorzien. De resultaten van het bureauonderzoek en het daaruit voortvloeiende proefputtenonderzoek bracht echter de archeologische waarde van het projectgebied aan het licht en bevestigde ontegensprekelijk de aanwezigheid en goede bewaring van het Bourgondisch kasteel op beperkte diepte. Daarop besliste de initiatiefnemer om de ontwerpplannen aan te passen door de geplande diepte van de heraanleg te reduceren en de locatie van de riolerings sleuven en boomputten zodanig aan te passen dat de impact op archeologie sterk gereduceerd werd.

De geplande werken, zoals ook in de archeologienota beschreven, hebben derhalve enkel betrekking op deze definitieve plannen. De afgraving voor de aanleg van de parking en de voetgangerszone zal maximum 40 cm ten opzichte van het ontworpen maaiveld bedragen.



Figuur 6. Oorspronkelijk ontwerpplan van het projectgebied voor de aanpassingen aan de resultaten van het bureauonderzoek en de proefputten. (Bron: studiebureau OMGEVING)

Aldus wordt het onderste deel van de bestaande betonfundering behouden en moeten de archeologische lagen ongeroerd worden gelaten. Enkel de RWA-leiding en de boomputten zullen diepere ingrepen noodzaken. Hun inplanting is evenwel aangepast waardoor ze nu buiten de contouren van het kasteel vallen. De RWA-leiding zal zich in buizen van 160 mm en 400 mm bevinden. De aanlegsleuven zullen dus niet breed zijn, maar qua diepte komen deze te liggen op zo'n 1,20 m tot 2,10 m onder het maaiveld. De boomputten hebben een diameter van 3 of 4 m, maar de diepte ervan is nog niet bekend.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek en de proefputten, besliste de initiatiefnemer om de ontwerpplannen aan te passen en waar mogelijk maximaal rekening te houden met de archeologie (zie boven). Het definitieve plan laat toe om de restanten van het kasteel in situ te bewaren. De stadswal zal slechts fragmentair geraakt worden. Rekening houdende met het belang van de archeologische site en de aard van de werken, werd voorgesteld om, conform de Code van Goede praktijk, voor de verdere opbraakwerken en de geplande werken een werfbegeleiding te adviseren. Zo kunnen eventuele sporen die toch aan het licht zouden komen, geregistreerd worden.

## 4.4. WERKWIJZE EN STRATEGIE VAN DE OPGRAVING

### 4.4.1. Motivering van de onderzoeksstrategie, -methode en –technieken

#### 4.4.1.1. Opgravingsstrategie

De werfzone wordt gekenmerkt door een hoge concentratie aan archeologisch potentieel in de bodem. Echter kon er op basis van het proefputtenonderzoek een goede inschatting worden gemaakt van de noodzaak tot archeologische begeleiding van de werken. De graafwerken gebeurden onder begeleiding van de archeologen van **SOLVA**, en dit onder meer bij het uitgraven van de RWA/DWA sleuf, omdat deze de 13de-/14de-eeuwse stadsomwalling doorsneden. Daarnaast gebeurde ook de afgraving van de pleinbedekking bovenop het Bourgondisch kasteel steeds onder begeleiding van de archeologen van **SOLVA**. Gezien de aard van de werken konden de rioleringswerken slechts zeer kortstondig onderbroken worden, wat slechts een oppervlakkige registratie van de stadsmuren toeliet. Echter aangezien deze structuren reeds tijdens het proefsleuvenonderzoek uitvoerig onderzocht werden, was de kenniswinst voor deze contexten uit de werfbegeleiding beperkt.

De registratie van het Bourgondisch kasteel is opgevat als een vlakdekkende afgraving in stadscontext. De graafmachine met platte bak verwijderde onder begeleiding van de archeologen de bovenste puinpakketten waarna het volledige kasteel bloot kwam te liggen. Het volledige kasteel is opgeschoond en geregistreerd. Belangrijk in deze is te onderlijnen dat de aard van de werken niet toeliet dat er secties of coupes werden gezet. Dit had tot gevolg dat er slechts in beperkte mate chronologisch onderzoek kon worden uitgevoerd op de aangetroffen muurresten.

#### 4.4.1.2. Methodes en technieken

De afgraving van het vlak gebeurde door de firma APK groep met een rupskraan van 27 ton met platte bak. Deze afgraving gebeurde steeds onder begeleiding van de archeologen van **SOLVA**. De afgegraven aarde werd meteen afgevoerd met dumpers.

Na het afgraven zijn alle structuren opgeschoond, gefotografeerd en digitaal opgemeten met een RTS. Elk spoor kreeg een individueel spoornummer met een daaraan gekoppeld uniek volgnummer voor de vondsten. Er is in deze werfbegeleiding enkel gewerkt met een vlakregistratie: de aard van de werken liet immers geen coupes of secties toe. Dit had tot gevolg dat er slechts in een beperkte mate chronologisch onderzoek kon worden uitgevoerd.

Het gebruik van gestandaardiseerde fiches en een gestandaardiseerde nummering van de sporen en de lagen in een spoor – en alles wat daarmee samenhangt (foto's, plannen, vondsten...) – heeft niet alleen te maken met het stroomlijnen van de registratie op het veld, maar ook met de verwerking van deze gegevens tijdens de rapportage.

De dienst archeologie van **SOLVA** heeft in de loop van 2009 de ontwikkeling van een databank geïnitieerd. Haar doel is zowel het kunnen invoeren en opslaan, als raadplegen en beheren van alle gegevens – velddata en externe informatie – in één systeem. Daarenboven is het de opzet om met de databank overzichtelijke lijsten te kunnen genereren, die als bijlagen kunnen dienen in de rapporten.

De absolute basis van de databank, de kleinste atomaire eenheid als het ware, is het **spoor**. Dit valt uiteen in acht types: 'laag', 'muur', 'vloer', 'skelet', 'hout', 'vondst', 'vertical feature interface' of 'VFI' en 'horizontal feature interface' of 'HFI'. Voor elk type spoor bestaat één gestandaardiseerde fiche in de databank. Aan deze kleinste eenheid wordt alles gekoppeld: plannen, tekeningen, foto's én vondsten. Bovendien worden op dit niveau de eerste relaties gelegd tussen de sporen onderling: een spoor 'is recenter', 'is ouder', 'gelijktijdig met' of 'hetzelfde als' een ander spoor.

Op een tweede niveau in de databank staan de spoorcombinaties. Deze groeperen één of meerdere sporen. Elke spoorcombinatie krijgt een individueel nummer, namelijk het nummer van het eerste spoor dat tot deze spoorcombinatie behoort. Het is evenwel niet zo dat elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een spoorcombinatie. Verstoringen en ‘negatieve sporen’, sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een spoorcombinatie gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau. De plannen, tekeningen, foto’s en vondsten die gekoppeld zijn aan een spoor worden door de databank automatisch verbonden aan de spoorcombinatie waartoe ze behoren. Vanuit dit niveau kan men dus makkelijk navigeren in de verschillende sporen van die spoorcombinatie en waaraan de vondsten, plannen, tekeningen en foto’s verbonden zijn. Op dit niveau laat de databank eveneens toe chronologische/stratigrafische relaties te leggen tussen de spoorcombinaties onderling.

Het derde niveau in de databank bevat de structuren. Structuren groeperen op hun beurt één of meerdere spoorcombinaties. Ook zij krijgen een individueel nummer, met name het eerste spoorcombinatienummer dat tot deze structuur behoort. Indien bijvoorbeeld een gebouwplattegrond (structuurniveau) is vastgesteld, bestaande uit verschillende paalsporen (spoorcombinatieniveau), dan zal deze gebouwplattegrond het nummer dragen van een spoorcombinatie (een paalspoor) die deel uitmaakt van deze structuur. Elk paalspoor (spoorcombinatieniveau) kan op zijn beurt bestaan uit een paalkern (spoorniveau) en een insteek (spoorniveau). Opnieuw is het zo dat niet elke spoorcombinatie tot een structuur hoeft te behoren. De databank groepeert onder een structuur telkens de plannen, tekeningen, foto’s en vondsten die gekoppeld zijn aan de spoorcombinaties die deel uitmaken van de structuur. Opnieuw is vanuit het structuurniveau gemakkelijk te navigeren tussen de verschillende spoorcombinaties die ertoe behoren en zo, verder afdalend, uiteindelijk tussen de verschillende sporen. Op dit niveau kunnen eveneens chronologische/stratigrafische relaties gelegd worden tussen structuren.

Wat de vondsten en de staalnames betreft, wensen we mee te geven dat de databank een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment voorziet. Dit gebeurt zoals vermeld op het spoorniveau. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt ‘automatisch’ een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden.

De databank bevat tot slot alle relevante documenten met betrekking tot een project in een map ‘bijlagen’: rapporten, plannen, overzichtsfoto’s, rapporten natuurwetenschappelijk onderzoek, totaalplan...

#### 4.4.2. Beschrijving van de organisatie van de opgraving

De begeleiding van de afgraving van het plein en de riolering gebeurde onder leiding van Sigrid Klinkenberg en Arne De Graeve (veldwerkleider). Dit gebeurde in verschillende fases tussen 07-08-2018 en 21-08-2018. De afgraving van het kasteel gebeurde op 23-08-2018 onder leiding van Arne De Graeve en Ruben Pede. Het tweede deel van de afgraving vond plaats op 23-08-2018 onder leiding van Arne De Graeve en Wouter De Maeyer. Het opkuisen van het grondplan gebeurde door de technisch assistenten Sami Belbachir, Wim Vanrollegheem, Harry Bonnaerens en Antonio Diaz-Arroyo. Inhoudelijke keuzes en afwegingen zijn in overleg geschied tussen Arne De Graeve, Ruben Pede & Wouter De Maeyer.

96610.0000

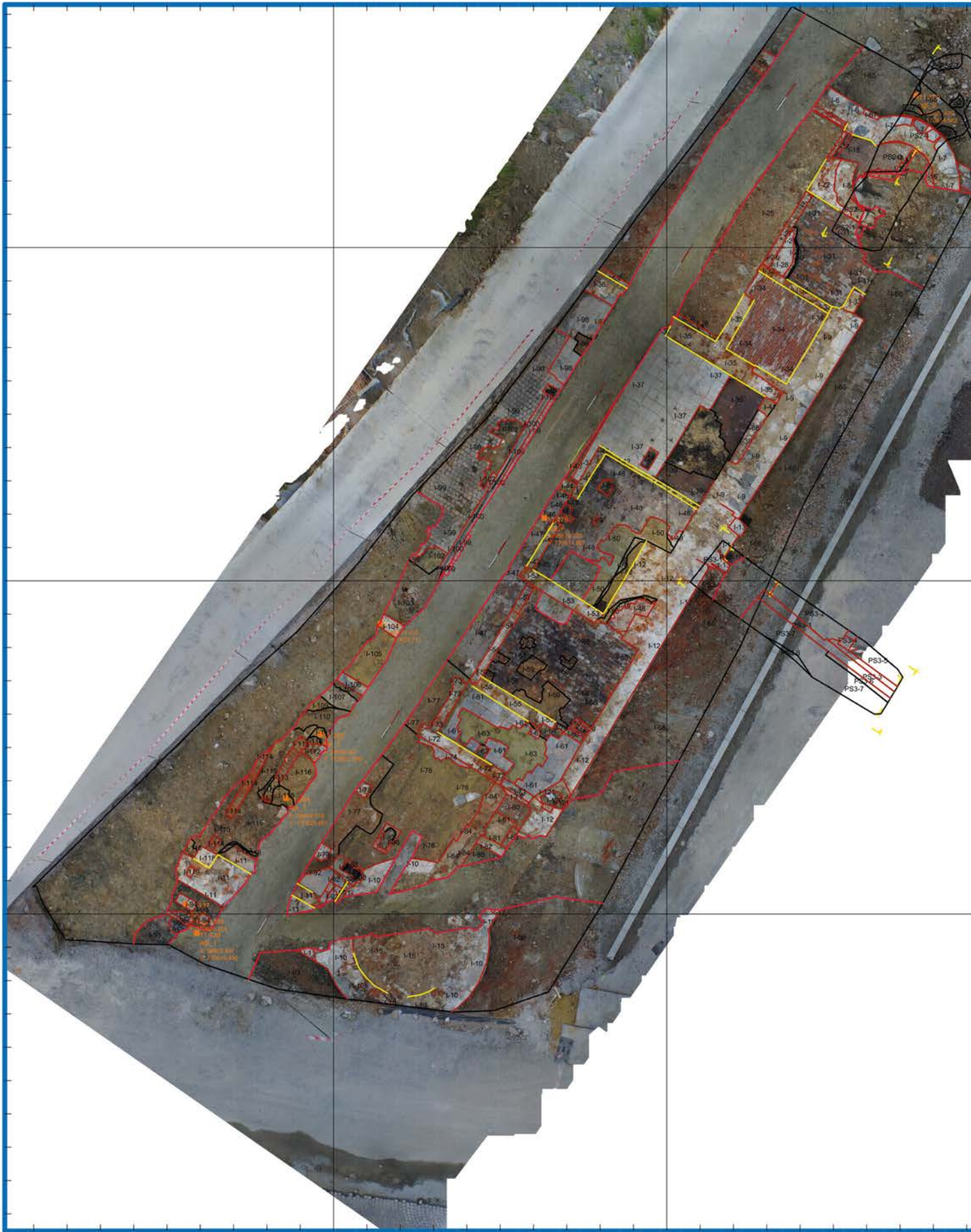
96620.0000

96

170640.0000

170630.0000

170620.0000

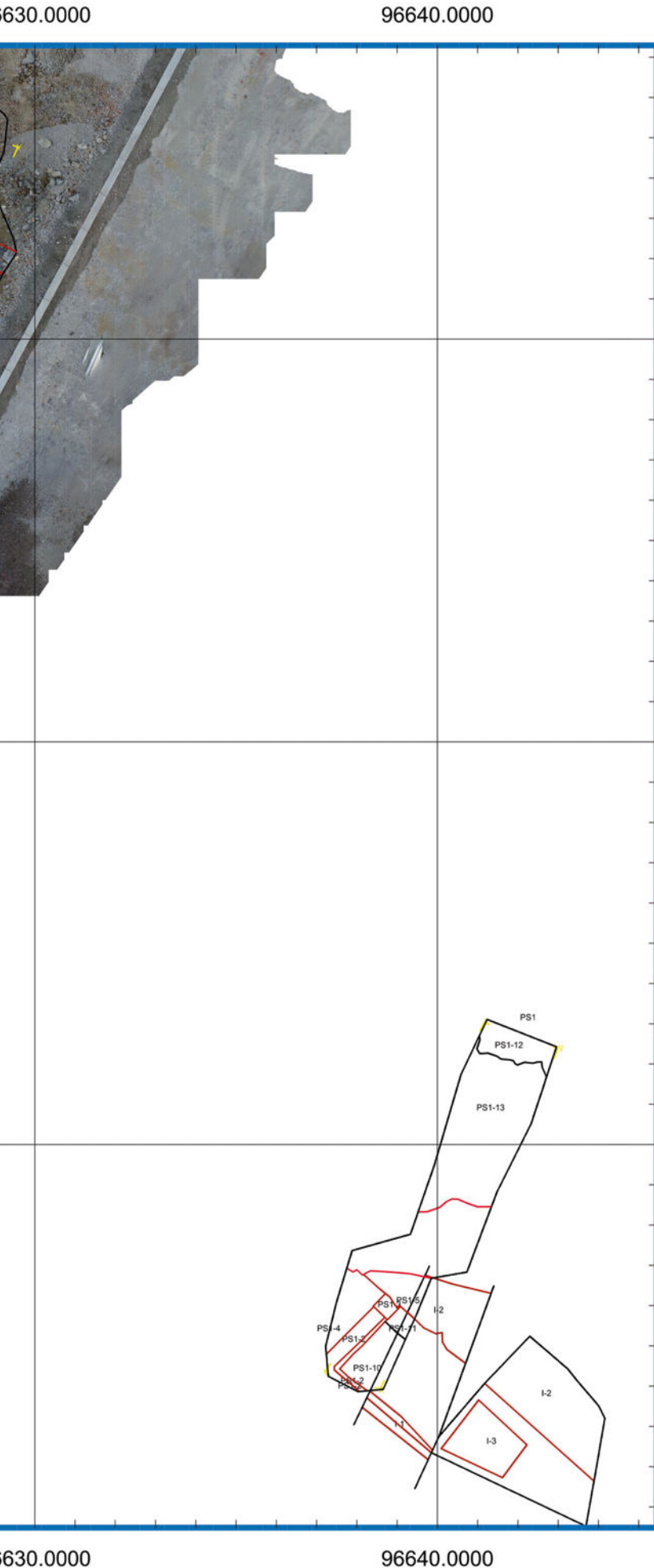


96610.0000

96620.0000






96

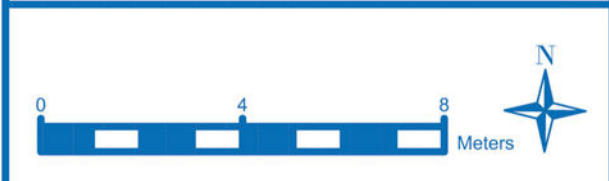
Figuur 7. Allesporenplan van de opgraving met orthofoto die gemaakt is op basis van de 3D-registratie.



**Oudenaarde**  
**Bergen-op-Zoomplein**  
 Werfbegeleiding  
 2018H50  
 17-OLD-BZP  
 Allesporenplan

**LEGENDE**

-  Muren en vloeren
-  Muren met pleister
-  Lagen
-  Onderzoekszone
-  Verstoring



Schaal 1:150  
 Digitaal aangemaakt op: 15/11/2018  
 Bron: SOLVA

**OPDRACHTHOUDER**



SOLVA  
 Gentsesteenweg 1B  
 9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

#### 4.4.3. Beschrijving van het gebruikte materiaal

De werfbegeleiding vond plaats tussen 07-08-2018 – 16-09-2018. De bestaande verharding werd opgebroken door de aannemer (APK groep), waarbij een rupskraan de klinkers en onderliggende fundering losschoot. Daarna werd onder begeleiding van de veldwerkleider afgegraven tot op het gewenste niveau door een rupskraan van 27 ton met platte bak.

De sporen zijn na het afgraven onmiddellijk manueel opgeschoond, gefotografeerd met een fotobordje (met projectcode 17-OUH-BZP/2018H50), beschreven in de **SOLVA**-Archeologiedatabank en topografisch ingemeten met een RTS. Alle vondsten kregen een uniek identificatienummer (= vondstnummer).

Bij de verwerking van de opgravingsgegevens worden alle spoorbeschrijvingen, plannen, foto's, vondstbeschrijvingen en –behandelingen ingevoerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank. Na de veldregistratie is de volledige kasteelsite afgedekt met geotextiel, waarna er een beschermende laag steenslag over gespreid is. Door dit vanaf de kant aan te voeren, uit te spreiden en aan te drukken werd het archeologisch patrimonium in de ondergrond gevrijwaard van verdere beschadiging tijdens de werken (figuur 48).

Alle vondsten zijn gewassen, gedroogd, geteld en ingevoerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank. De terreinfoto's zijn uitgeselecteerd en eveneens opgeladen in de **SOLVA**-Archeologiedatabank. De foto's zijn gebruikt om een 3D-model te maken van het kasteel. Door de gegenereerde orthofoto te georefereren was het mogelijk deze foto met hoge precisie onder het opmetingsplan te schuiven (figuur 7).

Alle gegevens werden hierna samengebundeld in het voorliggende eindrapport.

#### 4.4.4. Beschrijving en motivering van eventuele afwijkende methodiek en van eventuele bijstellingen van de oorspronkelijke strategie

Het deel van de Bourgondiëstraat dat nu ten noorden van het gerechtsgebouw en de gevangenis ligt, zal verdwijnen ter hoogte van het projectgebied; m.a.w. de Bourgondiëstraat zal uitmonden op de vernieuwde parking. De bestaande kaaimuur blijft behouden. Eerst worden hiervoor de bestaande verhardingen (asfaltering, betonstenen, slikkers....) verwijderd. Het vooronderzoek wees uit dat de restanten van het kasteel ondiep onder de asfaltering van de parking aanwezig waren. Op basis van deze waarnemingen is door de initiatiefnemer, in overleg met het studie bureau beslist om de opbouw van de nieuwe parking en voetgangerszone te wijzigen zodat de impact van de werken op het archeologische patrimonium tot een minimum werd herleid. Het ontworpen maaiveld zou worden opgetrokken, waardoor het nieuwe maaiveld 4 tot 40 cm hoger zou komen te liggen dan de huidige toestand. Om tot de benodigde dikte voor de opbouw van de infrastructuur te komen, zou men een deel van de bestaande betonfundering behouden. Door deze aanpassingen zouden de werken slechts op enkele plaatsen de kasteelfunderingen raken. Deze vooropgestelde maatregelen waren in praktijk echter niet uitvoerbaar. De betonfundering bleek zeer hard te zijn, waardoor het niet mogelijk was deze slechts ten dele af te graven. De volledige dikte van de betonfundering moest worden uitgekloofd, zodat de kasteelfunderingen over de hele oppervlakte bloot kwamen te liggen. Hierdoor kon de volledige kasteelfundering bestudeerd worden.

Door de vlotte samenwerking met APK groep en Studie bureau OMGEVING is de registratie kunnen gebeuren zoals vooraf gepland.

#### 4.4.5. Motivatie van de keuze ten aanzien van de selectie van de vondsten

Er werd geen selectie gemaakt wat betreft de vondsten: alle vondsten werden ingezameld.

#### 4.4.6. Motivatie van de keuze ten aanzien van de staalname

Gelet op de beperkte hoeveelheid vondsten, en dus de beperkte dateringsmogelijkheden, werden enkel stalen van natuursteen genomen. Deze zijn genomen uit de muurresten waarvan met zekerheid kan gesteld worden dat ze tot de oudste fase van het kasteel behoren.

#### 4.4.7. Tekstuele omschrijving van de inbreng van specialisten

Niet van toepassing.

#### 4.4.8. Tekstuele omschrijving van de algemene wetenschappelijke advisering door personen die buiten het project stonden

Voor het historisch kader en de situering op de historische kaarten konden we rekenen op de ondersteuning van Stijn Lybeert van het Stadsarchief Oudenaarde.



# 05 | ASSESSMENTRAPPORT





# 5. ASSESSMENTRAPPORT

## 5.1. TEKSTUELE BESCHRIJVING EN MOTIVERING VAN DE BIJ HET ASSESSMENT GEHANTEERDE METHODEN, TECHNIEKEN EN CRITERIA

Voor de gehanteerde methoden en technieken van het assessment van vondsten en stalen: zie bijlage.

Voor het conservatie-assessment: niet van toepassing.

Voor het assessment van sporen, spoorcombinaties en structuren: zie 4.2.4.

## 5.2. BESCHRIJVING VAN DE OBSERVATIES EN REGISTRATIES UIT HET ASSESSMENT

### 5.2.1. Assessment van vondsten

Het assessment van de vondsten gebeurt op contextniveau en is terug te vinden in de lijsten in bijlage. Een verder assessment zou gelet op het kleine aantal vondsten en het weinig significante karakter van het overgrote deel van deze vondsten, weinig bijbrengen.

### 5.2.2. Assessment van stalen

Van verschillende muurfragmenten zijn stalen van natuursteen genomen. De volledige lijst van stalen is te vinden in de bijlagen.

### 5.2.3. Conservatie-assessment

Niet van toepassing.

### 5.2.4. Assessment van sporen, spoorcombinaties en archeologische structuren

Tijdens de werken zijn er 121 individuele sporen (figuur 8) geregistreerd. Deze kunnen terug gebracht worden tot twee structuren.

De eerste structuur omvat de restanten van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling. Op basis van het gebruikte materiaal is deze in de 14de eeuw te situeren. De muur is slechts over een afstand van ongeveer 7m blootgelegd. Op de rest van het terrein is de muur slechts op een dieper niveau bewaard. Het is enkel op het punt waar de muur quasi 'dagzoomde', en op het punt dat ze werd doorbroken door de nieuwe RWA dat deze bloot kwam te liggen.

De andere sporenconcentratie betreft de restanten van het Bourgondische kasteel. Deze burcht is tussen 1384-1426 gebouwd in opdracht van Filips de Stoute. Op het einde van de 16de eeuw verloor het bolwerk zijn militaire functie, waarna het werd omgebouwd tot residentiële woonst. Doorheen de laatste drie eeuwen veranderde het gebouw meermaals van functie gaande van gevangenis, zagerij tot bibliotheek. In 1967 werd het kasteel gesloopt voor de kanalisatie van de Schelde. De gehele oostelijke vleugel van het gebouw kon worden blootgelegd, tezamen met een stuk van de zuidelijke en noordelijke weermuur. Bij de sloop in 1967 had men de muren tot op het loopniveau gesloopt, maar de dieperliggende gedeeltes laten zitten. De vloeren van het kasteel waren voor het grootste gedeelte nog in goede staat. Doordat het in het kader van de werken enkel mogelijk was om een vlakregistratie te verrichten, is er slechts in beperkte mate info beschikbaar over de interne chronologie van het kasteel. Een deel van muren konden op basis van hun positie, bouwwijze en gebruikte

96610.0000

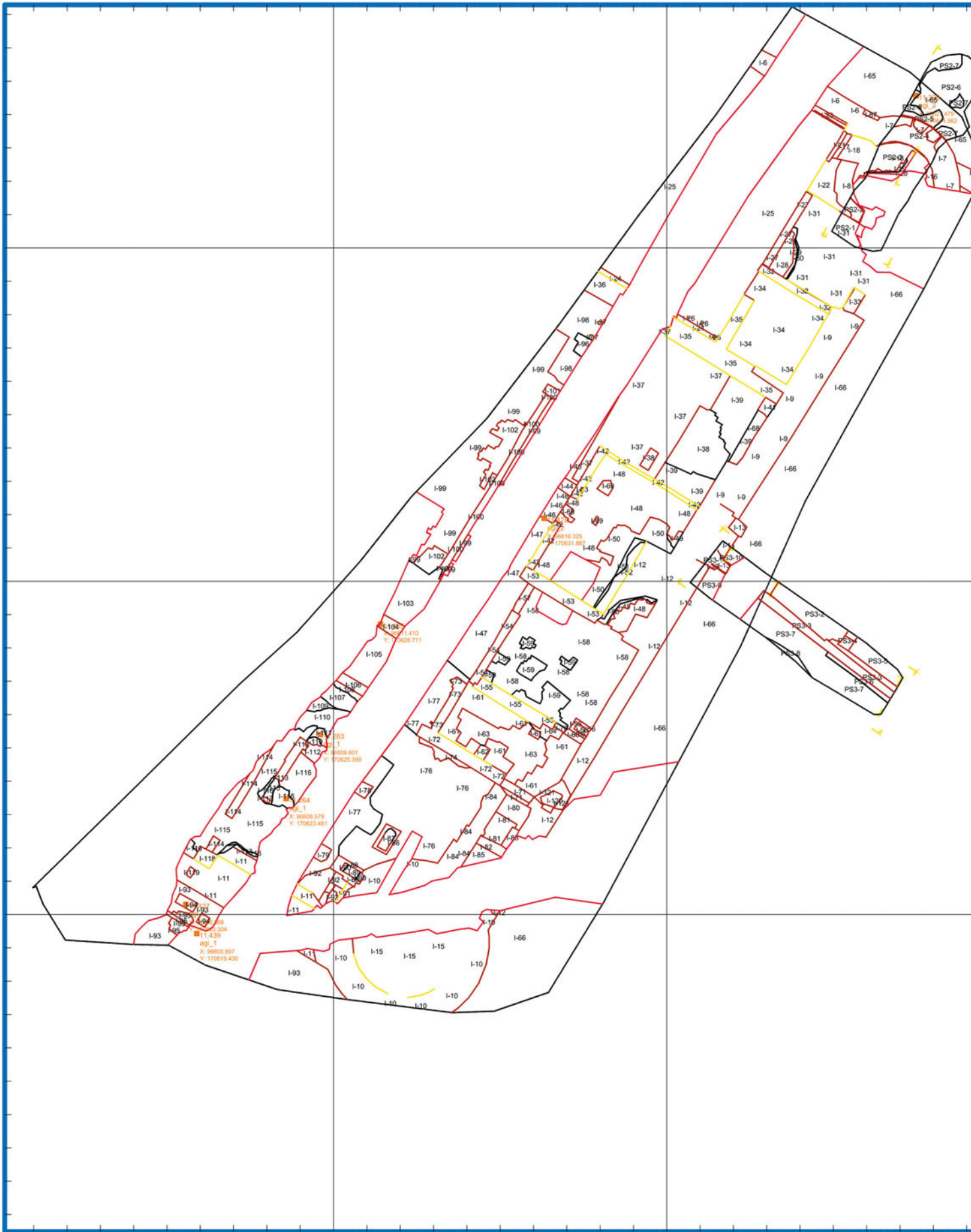
96620.0000

96

170640.0000

170630.0000

170620.0000

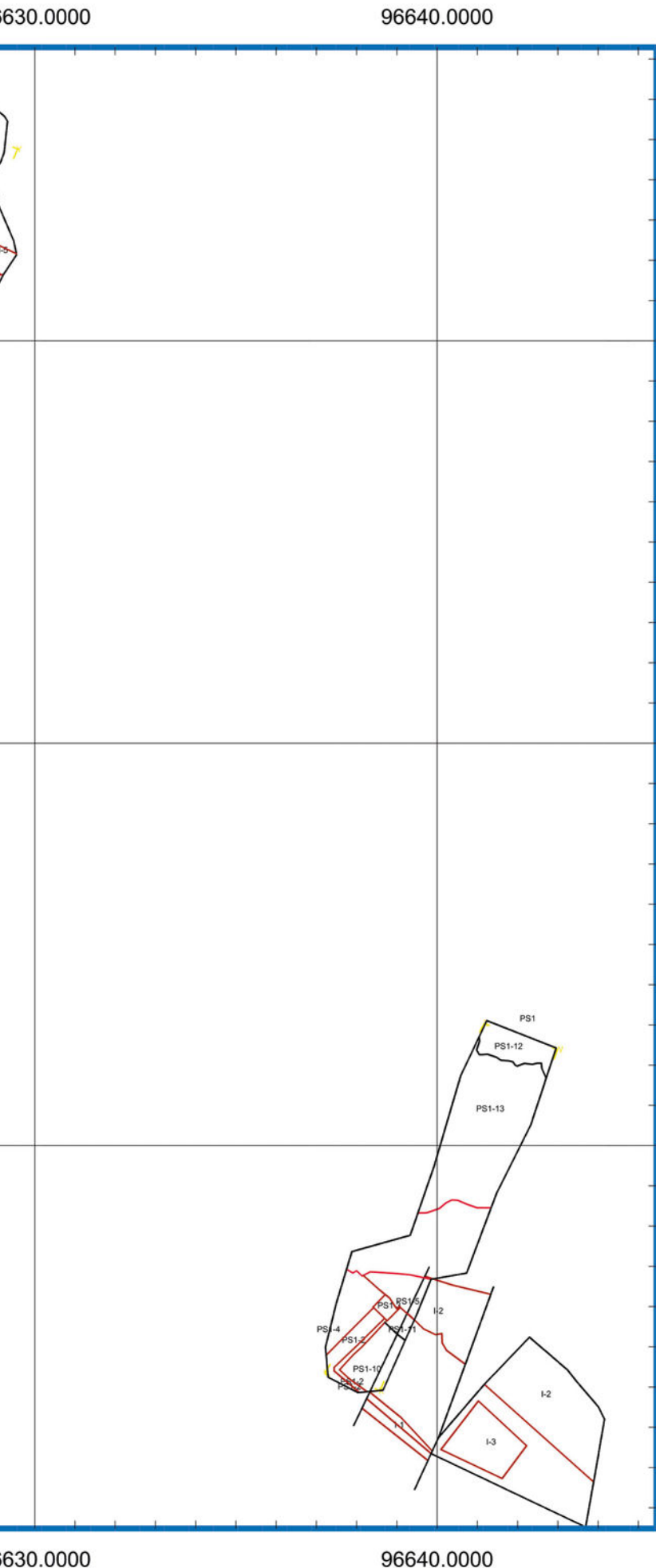


96610.0000

96620.0000


96

Figuur 8. Allesporenplan.



**Oudenaarde  
Bergen-op-Zoomplein**  
Werfbegeleiding  
2018H50  
17-ODU-BZP  
Allesporenplan

## LEGENDE

-  Muren en vloeren
-  Muren met pleister
-  Lagen
-  Onderzoekzone
-  Verstoring



Schaal 1:150  
Digitaal aangemaakt op: 15/11/2018  
Bron: SOLVA

## OPDRACHTHOUDER



SOLVA  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

materialen terug gebracht worden op de oudste, laatmiddeleeuwse situatie. Het grootste deel van de aangetroffen vloeren kon echter niet chronologisch gekaderd worden. Op basis van de gebruikte materialen lijken de meeste zichtbare vloeren tot de laatste 20ste-eeuwse fase van het kasteel te behoren.

### 5.3. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET POTENTIEEL VOOR WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK EN DE AARD DAARVAN, MET WAARDERING

De werfbegeleiding laat toe om de restanten van het Bourgondisch kasteel en de laatmiddeleeuwse stadsmuur precies te lokaliseren. Voorheen diende dit steeds te gebeuren op basis van historisch kaartenmateriaal waarbij steeds rekening moest worden gehouden met een aanzienlijke foutenmarge. Het vrijleggen van de stadsmuur maakte duidelijk dat er een belangrijke uitbreiding en/of herbouw moet gebeurd zijn in de 14de eeuw. Er werd immers verondersteld dat de stadsmuur dateerde uit de 13de eeuw. Echter bij het vrijleggen van de structuur bleek dat de muur op basis van de bouwstijl en gebruikte materialen in de 14de eeuw te dateren was. Dieper gelegen funderingen zullen waarschijnlijk wel terug gaan tot een 13de-eeuwse situatie, maar dit kon door de aard van de werken niet worden geverifieerd. Deze vaststelling is belangrijk in het onderzoek naar de laatmiddeleeuwse vestingwerken rond Oudenaarde.

Door het vrijleggen van de restanten van het Bourgondisch kasteel kwamen voor de eerste keer restanten aan het licht van één van de drie, door Filips de Stoute opgerichte, nieuwe kastelen. Ondanks het feit dat er in het kader van de werken enkel kon gewerkt worden met een vlakregistratie was het toch mogelijk om verschillende vaststellingen te maken over zowel de oudste fases van het kasteel, als de recentere aanpassingen. Niet alleen de louter militaire functie van het gebouw verdient hierbij aandacht. Door de analyse van het grondplan en de adaptaties die zijn gemaakt aan het kasteel, is het mogelijk om de verschuiving te volgen van een louter militair bolwerk naar een gebouw met residentieel karakter. De kennisvermeerdering situeert zich vooral in de analyse van de grondplannen, en minder in de materiële cultuur. De aard van de werken liet immers niet toe te verdiepen waardoor er slechts een beperkt aantal relevante vondsten gerecupereerd is kunnen worden. Het onderzoek maakte duidelijk dat het kasteel in zeer goede staat bleek te zijn. De vlakregistratie wees uit dat de verschillende gebruiksfases hun weerslag hadden gehad op de restanten van het kasteel. Een analyse van deze aanpassingen zou meer inzicht kunnen geven in de wijze van transformatie van een militair bouwwerk naar een gebouw met een meer residentiële functie.

### 5.4. TEKSTUELE BESCHRIJVING VAN HET UIT TE VOEREN ONDERZOEK

#### 5.4.1. Te beantwoorden onderzoeksvragen

Op basis van het gevoerde bureauonderzoek en het proefsleuven onderzoek konden volgende onderzoeksvragen worden geformuleerd:

-Wat is de exacte locatie van de resten van de verschillende elementen (te weten: kasteel van Bourgondië, stadsomwalling, kasteel- en stadsgracht) op het projectgebied?

-Is er een fasering te herkennen binnen de sporen van elk element en tussen de elementen onderling?

-Is er binnen het kasteel nog een indeling te herkennen en/of zijn er nog leefniveaus bewaard?

-Is het mogelijk de interne chronologie van het kasteel te verfijnen?

-Hoe vertalen de verschillende verbouwingen zich in de bewaarde architectuur van het

kasteel?

-Is er een evolutie te zien in de bouwwijze van het kasteel? Gelet op de veranderende functie van het gebouw van een defensief bolwerk naar een residentie.

Het is evident dat de mogelijkheid tot het beantwoorden van deze vragen in aanzienlijke mate wordt gelimiteerd door de aard van de werken. Aangezien de bouwplannen op aangeven van de gegevens uit het vooronderzoek zijn aangepast om de impact van de werken op het archeologische patrimonium bijna volledig te reduceren, was ook het uit te voeren archeologisch onderzoek vrij beperkt. Er is enkel een vlakregistratie van het eerste archeologisch relevant niveau gemaakt, zonder dat er mogelijkheden waren voor coupes of grote secties. Achteraan dit eindrapport volgt een beantwoording van deze onderzoeksvragen binnen het kader van de uitgevoerde werken.

#### 5.4.2. Strategie voor de verwerking

De verzamelde terreingegevens zijn verwerkt worden in de Archeologiedatabank van **SOLVA**. Nadien werden deze gegevens door Arne De Graeve en Wouter De Maeyer geconfronteerd met de verschillende historische bronnen. Tot slot volgt een interpretatie in functie van de vraagstelling.

#### 5.4.3. Conservatiestrategie

Alle vondsten worden conform de vigerende norm bewaard in het erkende depot van **SOLVA**. Gezien de beperkte hoeveelheid vondsten is er geen bijkomende noodzaak tot conservatie. Het aardewerk is gewassen, gedroogd en gedetermineerd en wordt volgens de regels van de kunst opgeslagen in het depot. De enkele metaalvondsten dateren in hoofdzaak uit de periode van de afbraak van het kasteel (1967) en nopen niet tot verdere conservatie. Deze worden in een zuurstofarme omgeving op een gestabiliseerde manier bewaard, zodat ze beschermd zijn voor verdere desintegratie. Er werden geen organische vondsten verzameld die een bijzondere conservatiestrategie vragen.

#### 5.4.4. Onderzoeksvragen voor vervolgonderzoek

De aard van het onderzoek (vlakregistratie) heeft als implicatie dat er slechts een beperkte set gegevens voorhanden is. Hierdoor is verder doorgedreven vervolgonderzoek ook sterk gelimiteerd. De grootste kenniswinst situeert zich op het raakvlak tussen de opgegraven archeologische data en de gekende historische bronnen. Zowel de gekende historische kaarten en afbeeldingen, als de analyse van de rekeningen van de bouw en de verschillende verbouwingsfasen kunnen in deze een belangrijke bijdrage leveren aan het debat.

Hiertoe kunnen volgende (niet-limitatieve) onderzoeksvragen geformuleerd worden:

-Is het mogelijk om de in de historische bronnen beschreven bouwmaterialen te koppelen aan de restanten zoals die zijn aangetroffen?

-Is er een tekstuele beschrijving te vinden over sommige ingrijpende verbouwingen i.c. het bijna volledig weggakken van de buitenmuren ten voordele van grotere binnen ruimtes?

-In welke mate zijn de opgegraven torens functionele bastions of hebben deze eerder een ornamentele functie? Hoe verhouden deze zich ten opzichte van het oorspronkelijke laatmiddeleeuwse grondplan?

-Wat zijn de gelijkenissen en verschillen tussen dit kasteel en de andere gekende kastelen die onder de Bourgondische hertogen zijn opgericht?

-Is er sprake van een plaatsgebonden adaptatie van het grondplan? Of gebruikte men een generiek grondplan over de verschillende sites heen?





# 06 | INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE



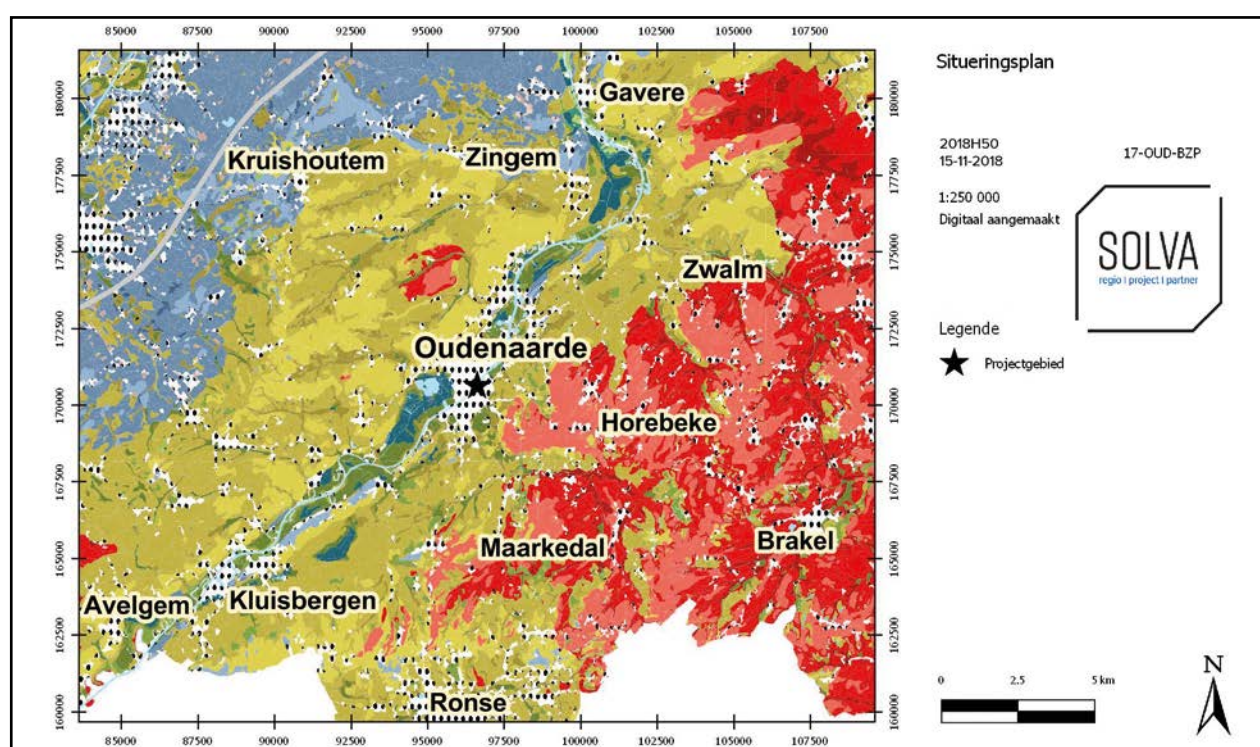
# 6. INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

## 6.1. BESCHRIJVING VAN HET KADER VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

### 6.1.1. Beschrijving van de landschappelijke ligging

#### 6.1.1.1. Algemene landschappelijke situering

Oudenaarde is gesitueerd in het zuidwesten van de provincie Oost-Vlaanderen, in de Scheldevallei. De stad is gelegen in de zandleemstreek, maar het stadscentrum is gekarteerd als antropogene zone (figuur 9).

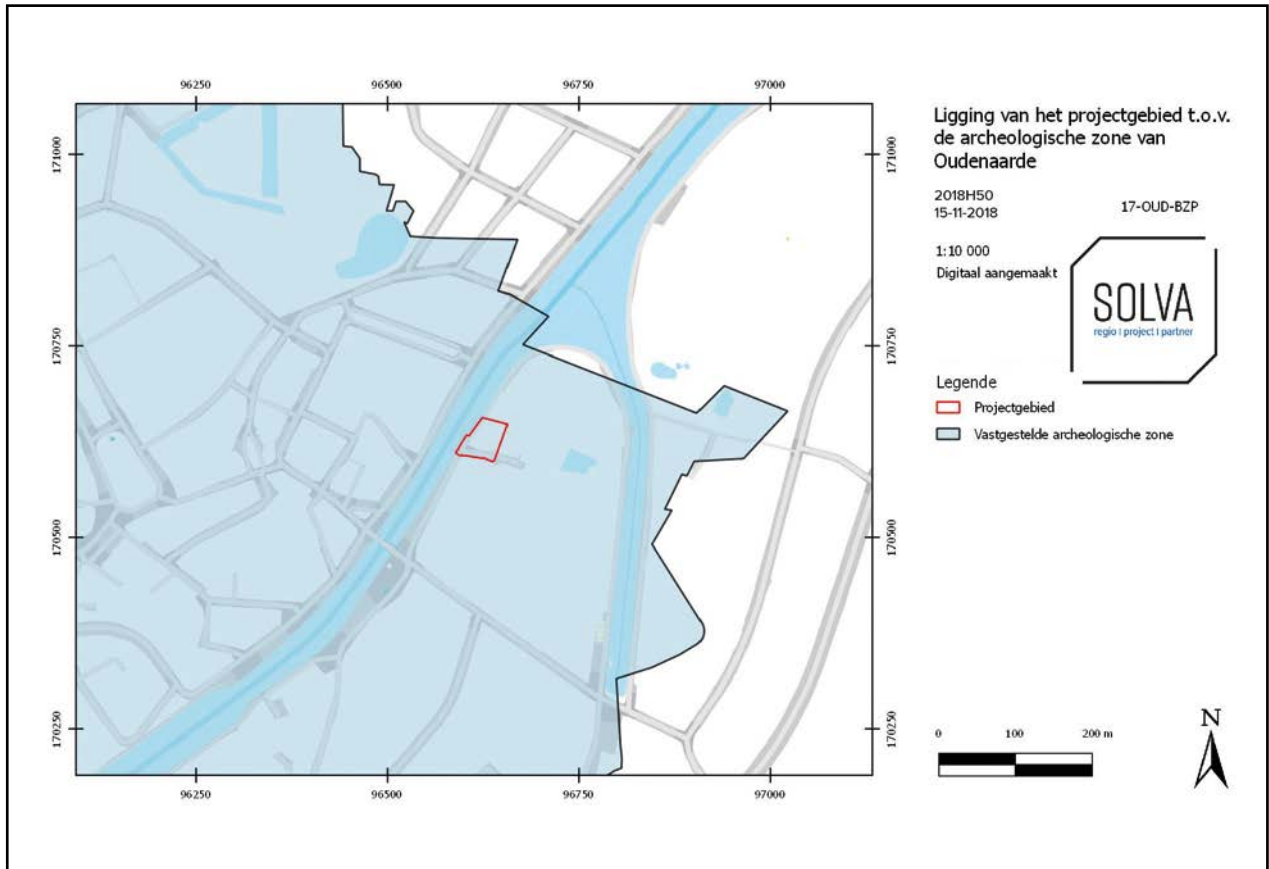


Figuur 9, Ligging van het projectgebied op regionaal niveau. Blauw: zandstreek; geel: zandleemstreek; rood: leemstreek (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

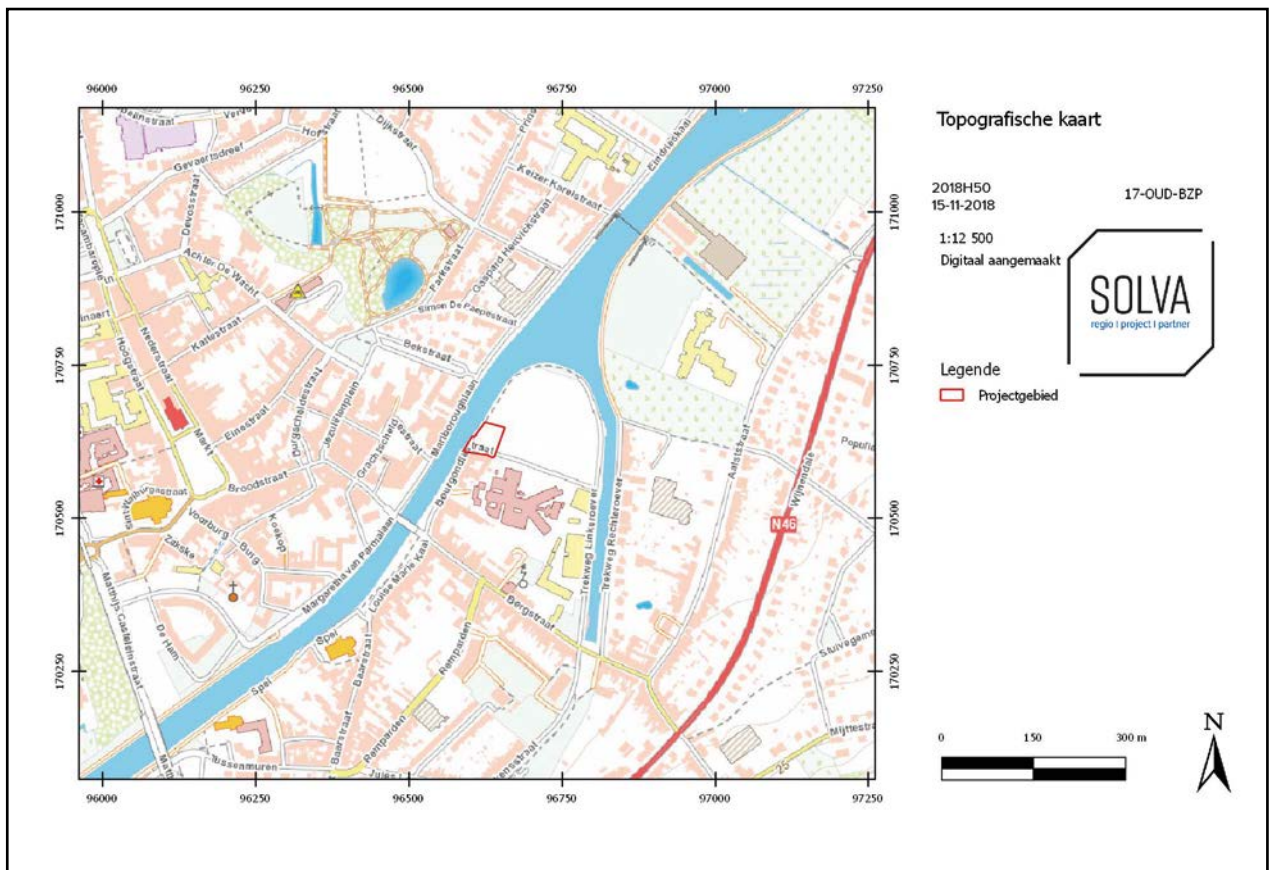
Het projectgebied ligt aan de Bourgondiëstraat, langsheen de Schelde en binnen de archeologische zone van Oudenaarde (figuur 10).

Op ca. 475 m ten oosten ligt de Markt, op de rechteroever van de Schelde. De Schelde en een oude aftakking vormen hier een soort van schiereiland, dat de Scheldekop genoemd wordt (figuur 11).

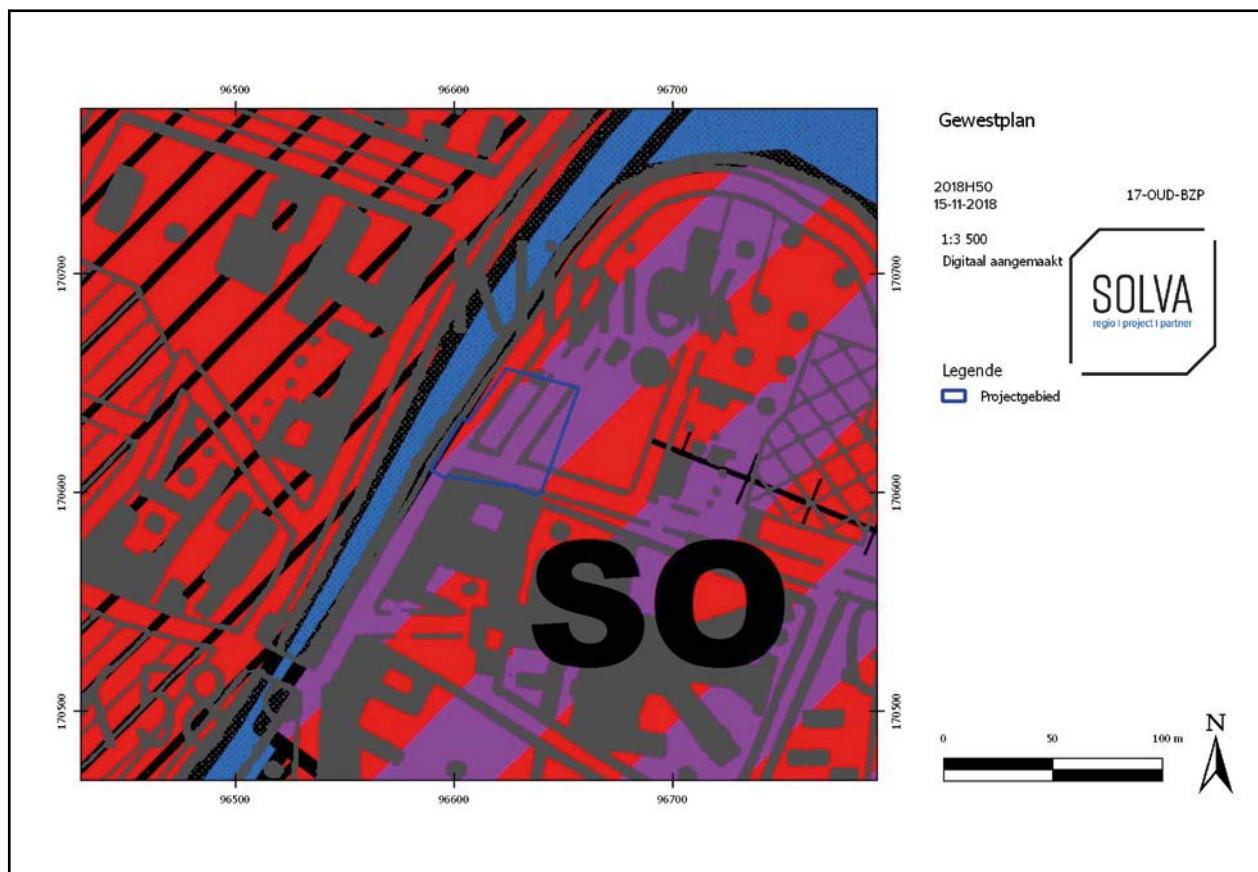
Volgens het Gewestplan van Oudenaarde (figuur 12) ligt het projectgebied in een gebied voor stedelijke ontwikkeling. Dergelijke gebieden zijn bestemd voor industriële, ambachtelijke en agrarische activiteiten, kantoren, kleinhandel, dienstverlening, recreatie, wonen, verkeer en vervoer, openbaar nut en gemeenschapsvoorzieningen, en dit voor zover deze functies verenigbaar zijn met hun onmiddellijke multifunctionele stedelijke omgeving.



Figuur 10. Ligging van het projectgebied ten opzichte van de archeologische zone van Oudenaarde (Bron: AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 11. Ligging van het projectgebied op de topografische kaart. Het "schiereiland" Scheldekop is duidelijk herkenbaar (Bron: NGL, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 12. Gewestplan met aanduiding van het projectgebied (Bron: Departement Ruimte Vlaanderen, geraadpleegd via WMS; 15-11-2018).

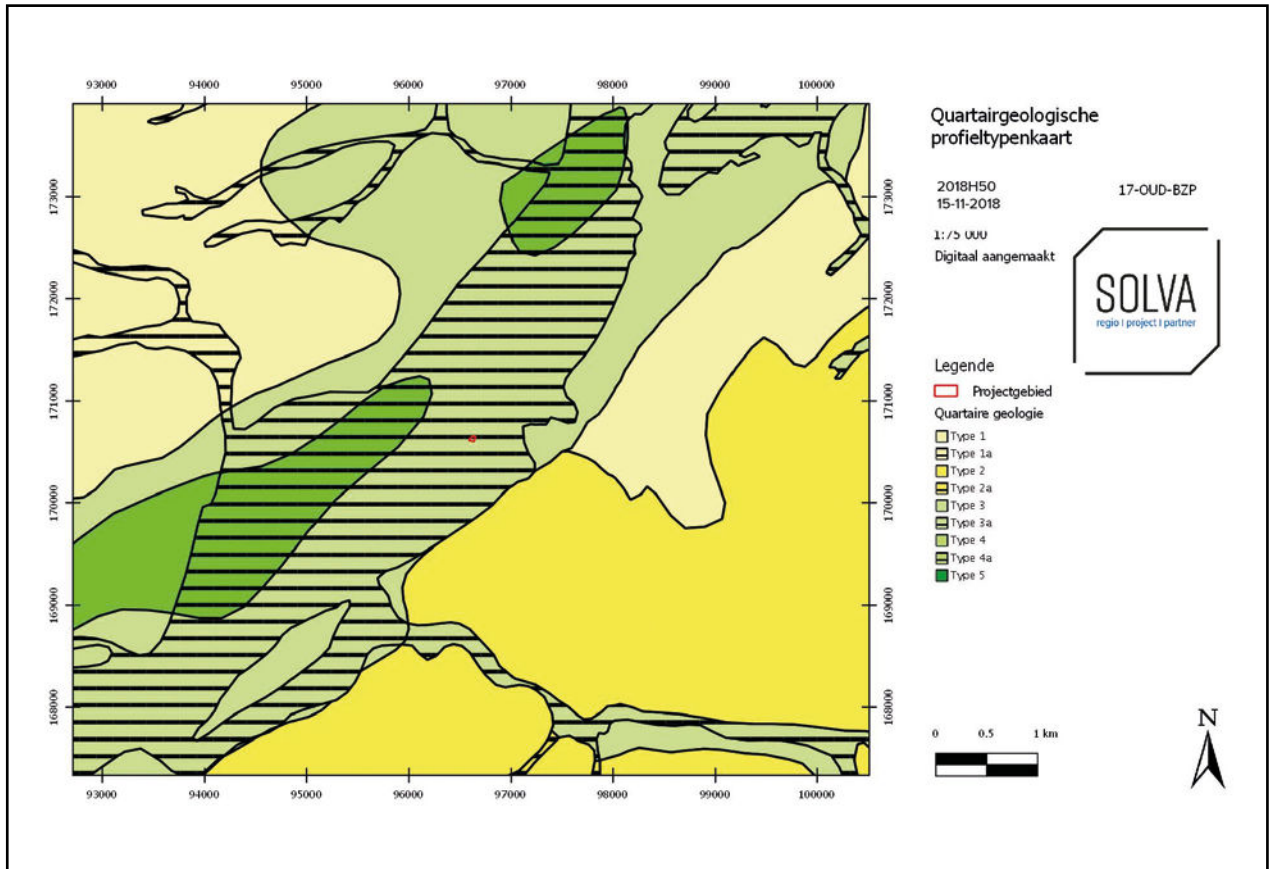
### 6.1.1.2. Aardkundige en hydrografische situering

De Scheldevallei waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, is gelegen in het zogenaamde pleistoceen riviervalleiendistrict, i.e. de gebieden die geologisch/geomorfologisch geassocieerd kunnen worden met de Pleistocene vallei van de Vlaamse Vallei, dat onder meer gekenmerkt is door alluviale kleibodems en een vrij vlakke tot licht golvende topografie.

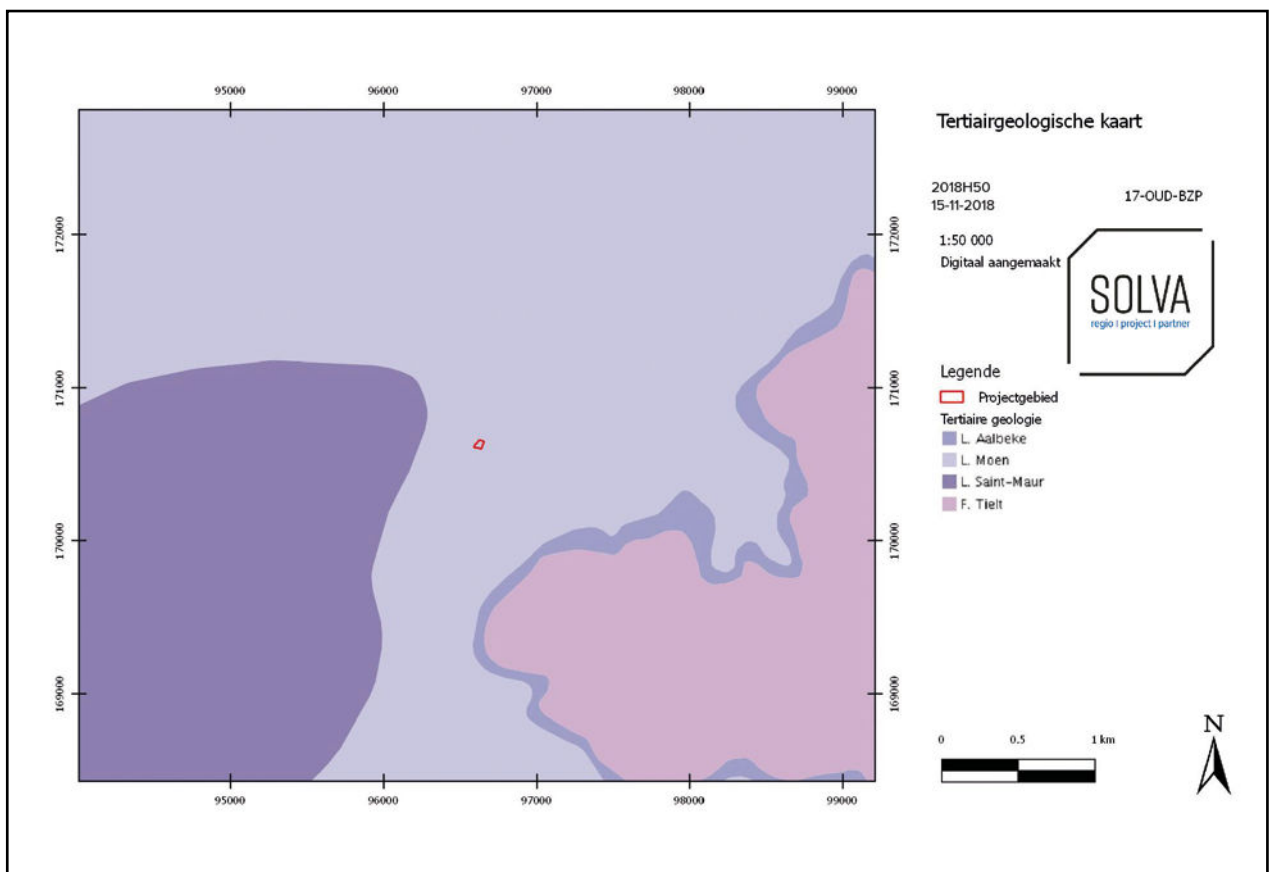
In het gehele gebied van het Pleistoceen riviervalleiendistrict rusten jong-Quartaire afzettingen op een Tertiair substraat. De deklaag bestaat uit Quartaire niveo-eolische afzettingen van de laatste ijstijd (Weichsel), rustend op subhorizontale, oorspronkelijk zwak naar het noorden hellende, mariene Tertiaire lagen. Het reliëf is er nagenoeg vlak, met uitzondering van lokaal microreliëf van dekzandruggen, heuvels, ruggen, kouters, lage beekdepressies. Zowat overal komt een permanente grondwatertafel voor. Een fijn vertakte hydrografie komt voor, die veelal door menselijk ingrijpen sterk werd gewijzigd.

Er komen vooral zandgronden, lemig-zandgronden en licht-zandleemgronden voor. De uitlopers van het Pleistoceen riviervalleiendistrict, zoals de onmiddellijke regio waarbinnen het projectgebied is gesitueerd, wordt gedomineerd door fluviatiele afzettingen. Dit verklaart de iets zwaardere textuur in deze uitlopers, hoewel hier (bovenop) eveneens eolisch dekzand werd afgezet.

De belangrijkste processen uit de ontstaansgeschiedenis van het Pleistoceen riviervalleiendistrict situeren zich in de eerste helft van het Quartair, namelijk het Pleistoceen. Tijdens de afwisseling van ijstijden en tussenijstijden werd in verschillende fasen een enorme vallei, de zogenaamde 'Vlaamse Vallei' uitgeschuurd en herhaaldelijk opnieuw gevuld. In de Weichsel-ijstijd volgde een nieuwe uitschuring van het bekken, dat in het Tardiglaciaal



Figuur 13. Ligging van het projectgebied op de Quartairegeologische kaart (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 14. Ligging van het projectgebied op de Tertiairegeologische kaart (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

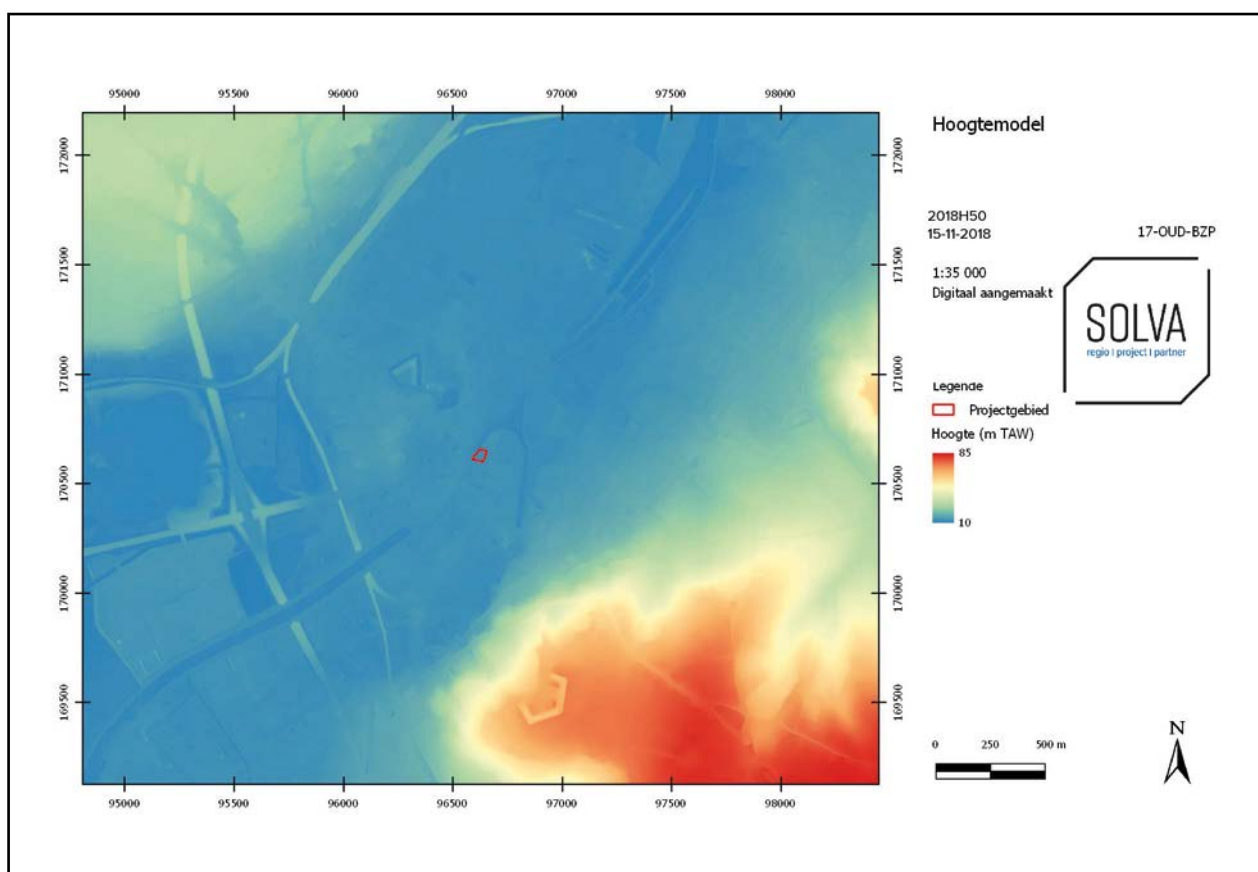
(na de laatste ijstijd) opnieuw volledig werd opgevuld door eolische dekzandafzettingen en door fluviatiele afzettingen, die door de smeltwaters werden aangevoerd en in de rivieren bezonken. Gaandeweg ontwikkelde zich veenvorming.

De alluviale vlakten werden verder opgevuld als gevolg van de stijgende zeespiegel en later ook door de toenemende erosie na de prehistorische en historische ontbossingen. Momenteel is de geul van de Vlaamse Vallei niet meer zichtbaar in het landschap; ze is volledig toe gesedimenteerd. Bovenop de Pleistocene rivierafzettingen werden tijdens het Holoceen recente riviersedimenten afgezet, die vaak gekenmerkt worden door een complexe samenstelling van klei, leem, zand en grind.

In de Vlaamse vallei komen vrij veel landschappelijke en hydrografische relictten zoals loopwijzigingen en afgesneden meanders voor. De zuidelijke uitloper van de Vlaamse Vallei vormt een brede zandige vlakte, gelegen op een gemiddelde hoogte van +10 m TAW, ontstaan tijdens het fluvioperiglaciaal Weichseliaan. De Holocene insnijding van de Schelde heeft een algemene zuid-noord trend. De alluviale vallei is lagergelegen met een hoogte die meestal lager ligt dan +10 m TAW, en is opgevuld met alluviale afzettingen. De morfologie van de alluviale vallei is vrij vlak. Enkele donken komen als opwelvingen (slechts een paar meter hoog) voor.

Bodemkundig domineren in het alluviaal gebied de matig tot zeer sterk gleyige zandleem-, leem-, veen en vooral klei- en zware kleigronden. Veelal rusten ze op een zandige ondergrond, op sterk en zeer sterk gleyige, uitgebrikte, lemige en kleiige gronden, inclusies van gereduceerde kleigronden met venige bovengrond, matig droge tot natte lichtzandleemgronden met zandige ondergrond.

De leemgronden nemen de grootste oppervlakte van de alluvia in. De zandleemgronden liggen verspreid in de valleien. De licht-zandleemgronden vormen smalle stroken in de



Figuur 15. Hoogtemodel van het projectgebied en omgeving (DHM II, DTM, raster, 1 m resolutie; bron: AGIV, eigen bewerking; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

Scheldevallei (oeverwallen, donken). De veengronden beperken zich tot enkele kleine of grotere vlekken.

-Het projectgebied

De Quartairgeologische profieltypekaart karakteriseert het terrein als Holocene en/of Tardiglaciale fluviatiele afzettingen bovenop de Pleistocene sequentie (Type 3a; figuur 13).

Op de Tertiairgeologische profieltypekaart wordt het onderzoeksgebied gerekend tot de Formatie van Kortrijk (Lid van Moen). Op het terrein is dit te zien als grijze klei tot kleihoudende silt met kleilagen (figuur 14).

Voor het gebied is geen geomorfologische kaart beschikbaar.

### 6.1.1.3. Fysisch-geografische gegevens

De site is gelegen op ca. +11,85 m à +12,00 m TAW, binnen de lagergelegen stroomvlakte van de Schelde (figuur 15).

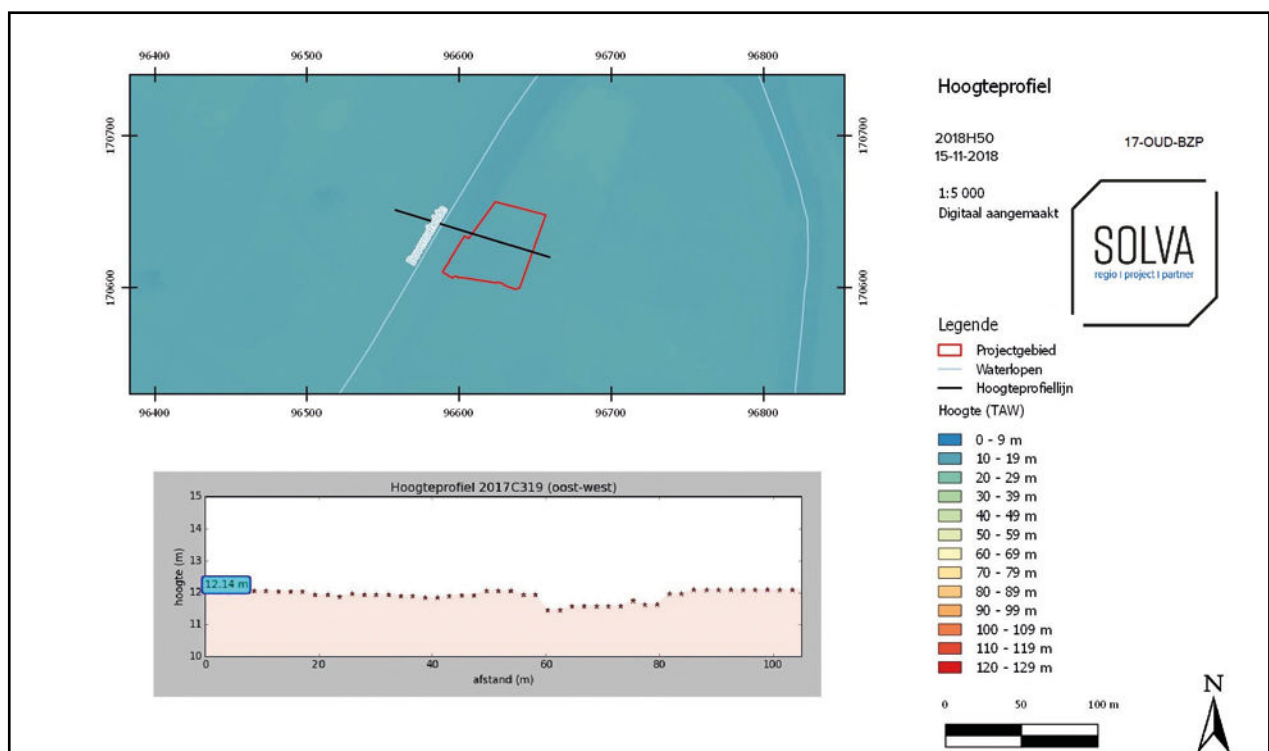
Het hoogteprofiel (figuur 16) toont dat het projectgebied een quasi vlak verloop kent. Dit blijkt ook uit de opmetingen in het kader van het projectontwerp (figuur 17).

Op de bodemtypekaart staat het projectgebied gekarteerd als OB, bebouwde gronden (figuur 18).

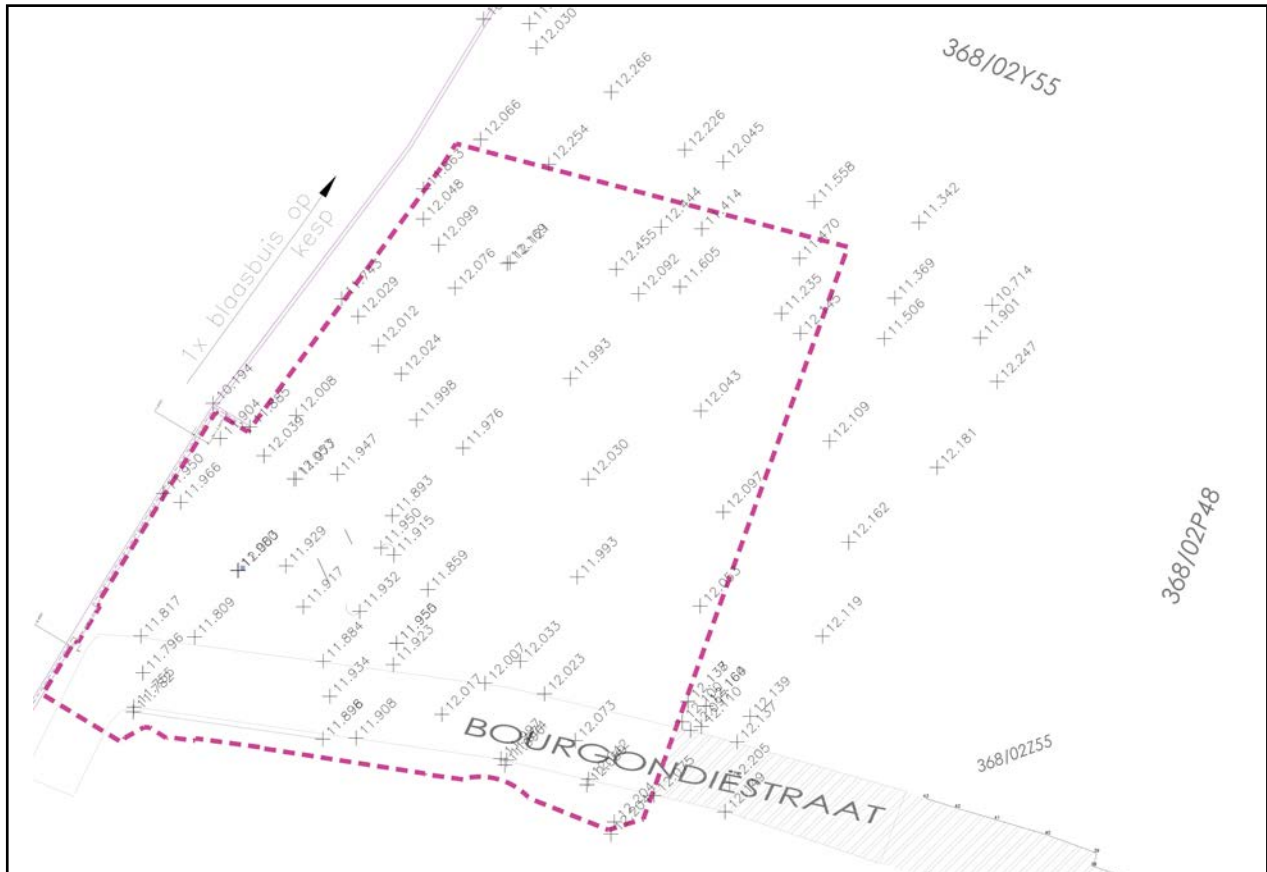
### 6.1.1.4. Grondgebruik

De bodembedekkingskaart (figuur 19) geeft aan dat het projectgebied afgedekt is door oppervlakken die geen autoweg of gebouw zijn, zoals parking. Dit is ook zichtbaar op de meest recente orthofotografische opname (Figuur 20).

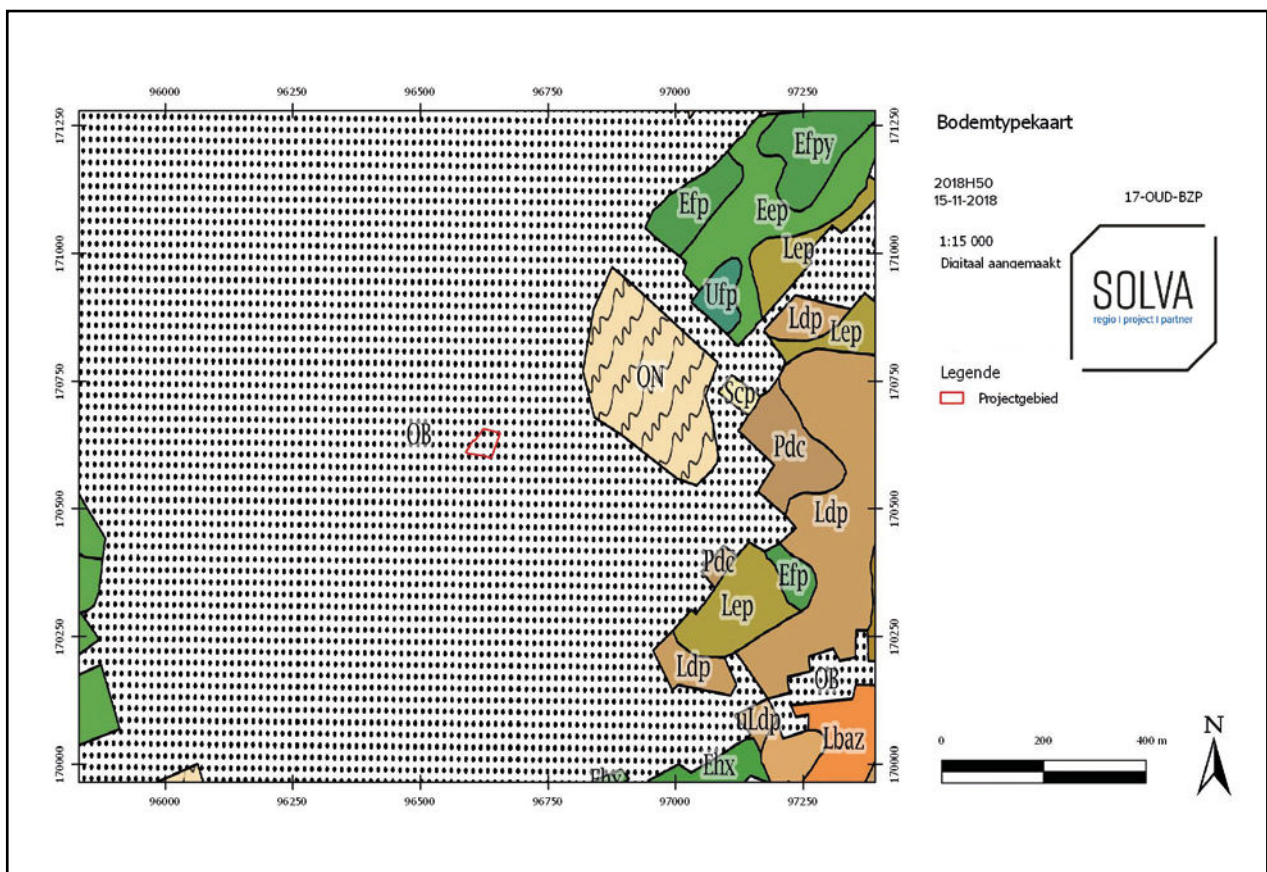
De bodemerosiekaart is niet bijgevoegd aangezien deze in deze context niet relevant is: er is geen erosie aanwezig op het terrein, aangezien het projectgebied bedekt is met asfalt.



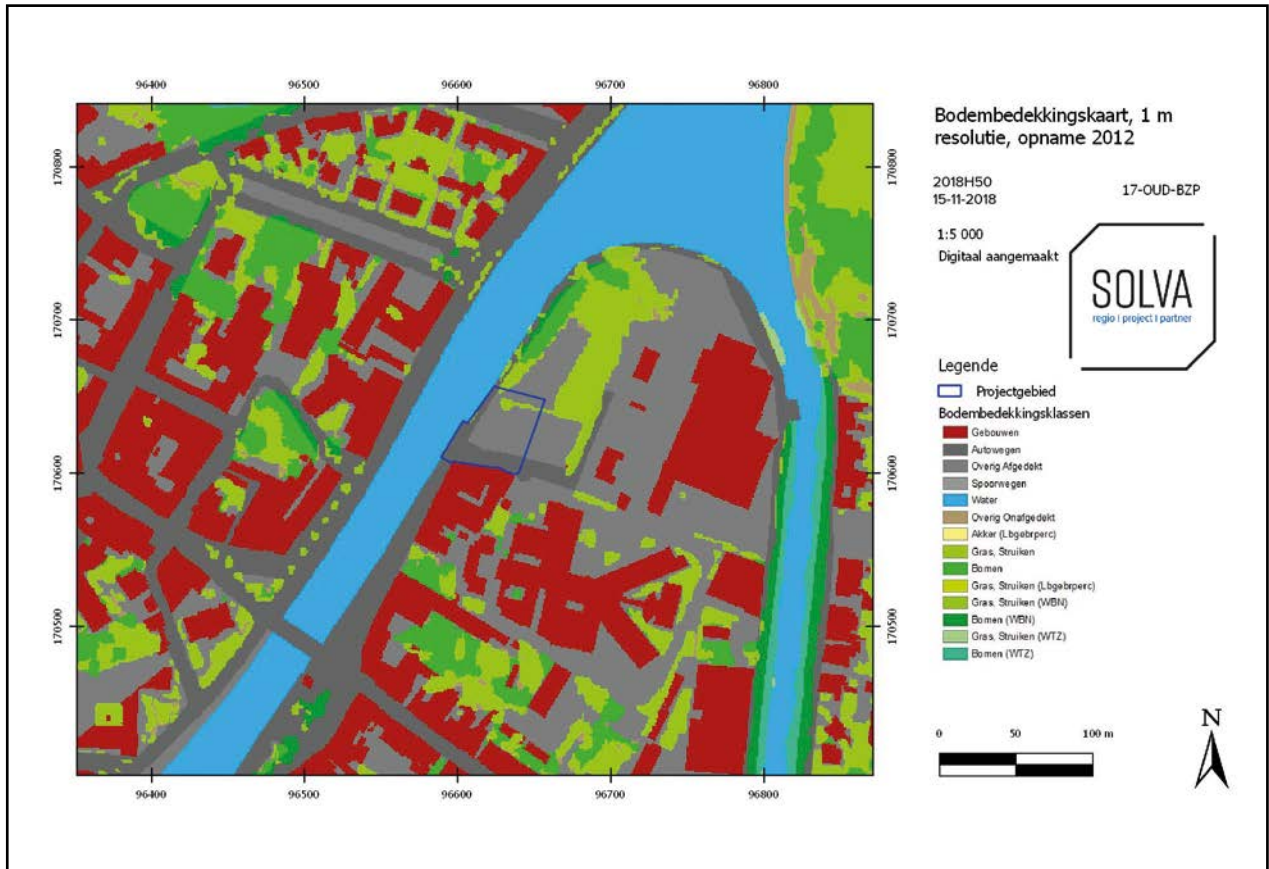
Figuur 16. Hoogteprofiel van het projectgebied (DHM II, DTM, raster, 1 m resolutie; bron: AGIV, eigen bewerking; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



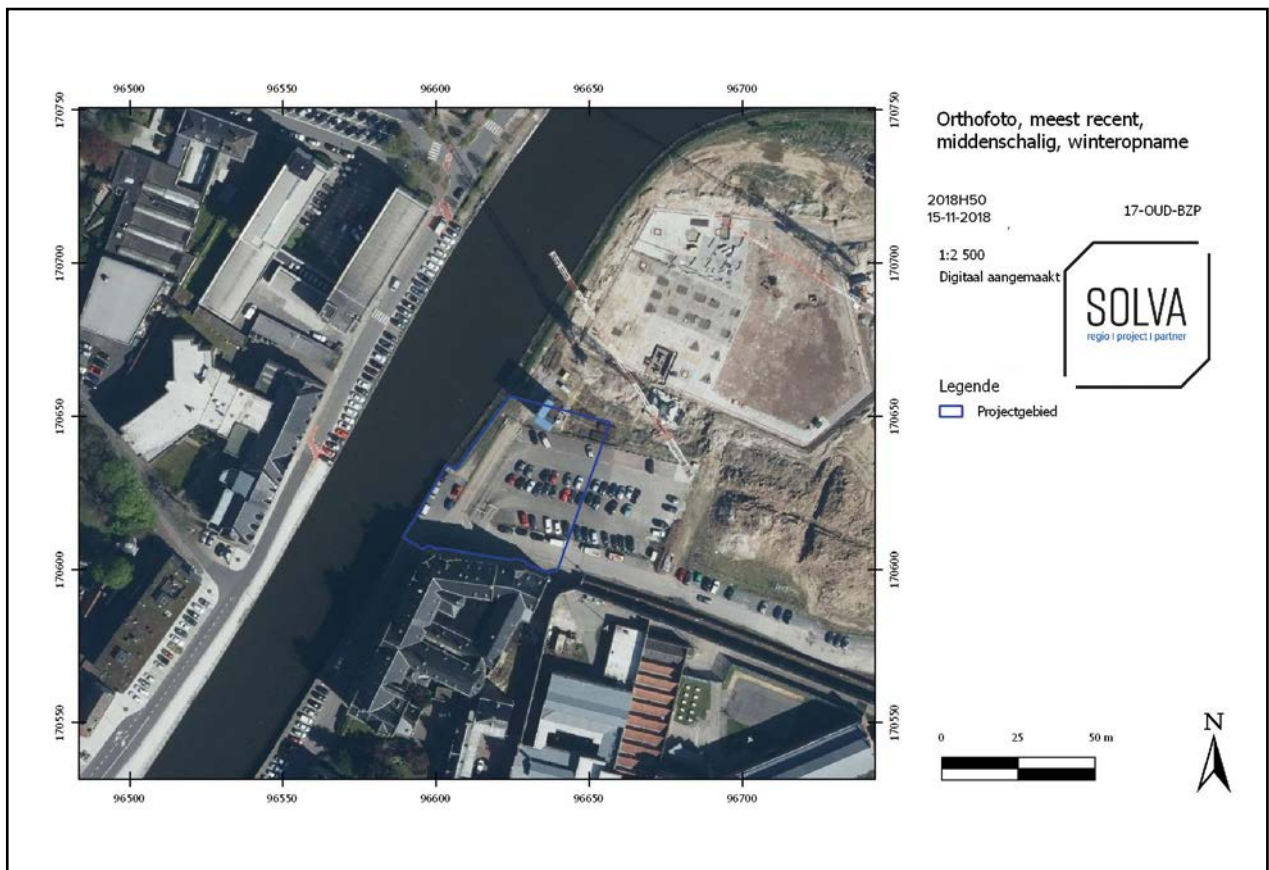
Figuur 17. Opmetingsplan van de parking (Bron: Stad Oudenaarde).



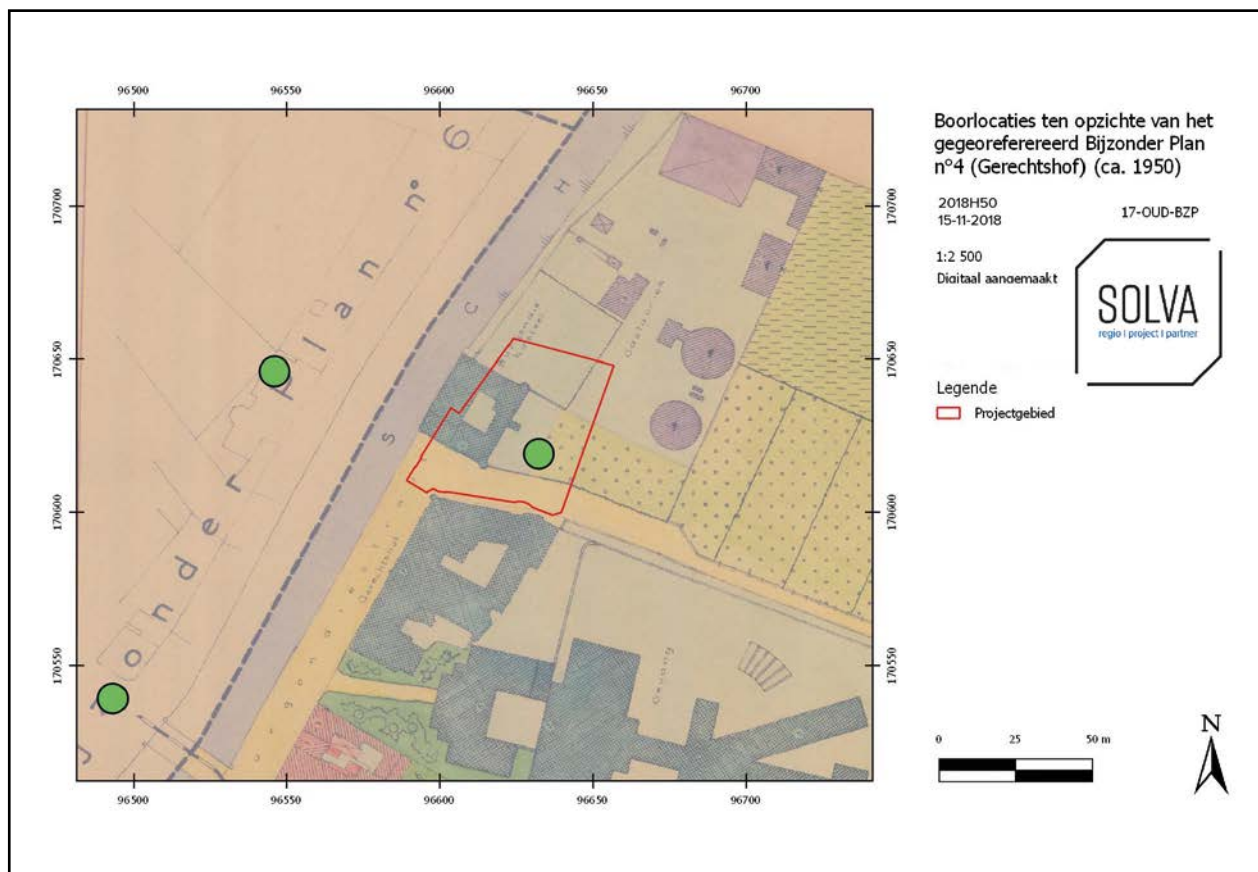
Figuur 18. Bodentypekaart van het projectgebied (Bron: Databank Ondergrond Vlaanderen, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 19. Bodembedekkingskaart van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 20. Orthofoto van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 21. Aanduiding van de boorlocatie op het projectgebied ten opzichte van de ligging van het kasteel van Bourgondië, aangeduid op het gegeoreferereerd 'Bijzonder Plan n°4 Gerechtshof' dat dateert van rond 1950 (Bron: Stadsarchief Oudenaarde & Databank Ondergrond Vlaanderen; eigen bewerking; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

### 6.1.1.5. Specifieke bijkomende terreininformatie: resultaten van boringen in het kader van het milieutechnisch onderzoek

In het kader van de ontwikkeling van het projectgebied Scheldekop werd een beschrijvend bodemonderzoek uitgevoerd op percelen ten noorden van het huidige projectgebied. Hier was immers een gasfabriek gevestigd in de 19de en 20ste eeuw. Er werden ernstige vervuilingen vastgesteld op deze percelen, maar deze hebben geen invloed op het huidige projectgebied.

In het kader van het huidige project werd ook een milieutechnisch booronderzoek uitgevoerd. De resultaten van dit onderzoek waren van belang om de bestaande toestand van het terrein te kennen. Onder de opbouw van de parking waren verschillende vochtige leempakketten aanwezig die soms ook puinresten bevatten. Het lijkt hier, ook omwille van de locatie van de boringen, te gaan om grachtvulling van de stadsgracht.

In 1935 werd een boring uitgevoerd in het oosten van het projectgebied, naast het toen nog rechtopstaande kasteel van Bourgondië (figuur 21).<sup>1</sup> Deze boring ging 15 m diep en werd beschreven door F. Halet van de toenmalige Belgische Geologische Dienst. Hierbij werd vastgesteld dat het tot op een diepte van 15 m om Quartaire afzettingen gaat, iets wat werd bevestigd bij de beschrijving van de formele stratigrafie in 1995, door M. De Ceukelaire van de Universiteit Gent.

<sup>1</sup> Proefnummer van de boring: kb29d84e-B60, te raadplegen via <https://www.dov.vlaanderen.be/zoeken-ocdov/proxy-boring/boorstaat/1935-117448/rapport/rapportboringstandaard?outputformaat=PDF&titel=DOV+Boorrapport>.

### 6.1.1.6. Historisch kader

Het onderstaande historisch kader steunt sterk op werk van verschillende personen, onder meer gebundeld in de synthesestudie over de geschiedenis van Oudenaarde, *Tijd voor Oudenaarde* (2012), en daarnaast ook op het werk van P.-J. Lachaert, voormalig archivaris van het stadsarchief van Oudenaarde. Eerst wordt kort de algemene geschiedenis van Pamele en Oudenaarde uiteengezet, daarna wordt specifiek gefocust op de ontwikkeling van het projectgebied binnen het gebied Scheldekop.

#### 6.1.1.6.1. Toponymie

De naam Pamele wordt voor het eerst vermeld in 1177 als *Pamela*, en wijst waarschijnlijk op de aanwezigheid van een kronkelwaardrug aan de buitenbocht van een Scheldemeander met een opvallende (half)ronde vorm.<sup>2</sup> Deze kronkelwaardruggen liggen binnen een riviermeander, in dit geval de Schelde, en zijn bijgevolg onderhevig aan periodieke overstromingen.<sup>3</sup>

De term *aard* in Oudenaarde verwijst naar een hoger gelegen terrein, reikend tot aan de oever aan de buitenzijde van de Scheldemeander.<sup>4</sup> Een andere mogelijkheid is de verwijzing van *aard* naar een goede aanlegplaats voor schepen. Het voorvoegsel *oud* verwijst waarschijnlijk dan weer naar 'hoog', wat kan overeenstemmen met de topografische ligging van de stad. Een tweede optie is dat het duidt op 'oud', in de betekenis van 'verlaten' of 'opgegeven', of ook 'eerbiedwaardig oud'.

#### 6.1.1.6.2. Ontstaan van Oudenaarde en Pamele

Voor de vroegste geschiedenis van Oudenaarde zijn weinig bronnen voorhanden. Over het ontstaan van Oudenaarde zijn nog vele onbeantwoorde vragen. We willen hier dan ook signaleren dat het hieronder geschetste verhaal grotendeels gebaseerd is op interpretaties van deze bronnen door diverse auteurs. Hopelijk kunnen deze interpretaties in de toekomst afgetoetst worden aan de realiteit.

Het Verdrag van Verdun verdeelt in 843 het Karolingische rijk in drie delen: West-Francië, Oost-Francië en Midden-Francië. De Schelde, die voordien al als kerkelijke grens fungeerde tussen het bisdom Kamerijk en het bisdom Noyon-Doornik, vormt nu ook de grens tussen West- en Midden-Francië. Tussen de jaren 923 en 928 komt Midden-Francië in handen van de Ottoonse heersers van Oost-Francië, waardoor de West-Frankische koning lijnrecht tegenover de Oost-Frankische keizer kwam te staan. In de volle middeleeuwen zijn er in de streek van Oudenaarde dan ook twee bestuurlijke centra. Op de linkeroever van de Schelde bevindt zich het Karolingisch koningshof, bestuurd door de heren van Petegem. Deze villa was oorspronkelijk in het bezit van de West-Frankische koning, maar komt later in handen van Petegemse adel. Op de rechteroever ligt het Ottoonse markgrafelijke centrum van Ename met een burcht langs de Schelde, dat rond het jaar 1000 een grote bloei kent. De Schelde vormt zo de grens tussen Petegem enerzijds en Ename anderzijds.<sup>5</sup> In 1034 echter volgt de inname van de Enaamse burcht door de toenmalige graaf van Vlaanderen, Boudewijn IV.<sup>6</sup>

Interessant hierbij is dat rond deze periode, onder heerschappij van de graaf van Vlaanderen Boudewijn IV, de naam Oudenaarde voor het eerst verschijnt in historische documenten. In 1064 duiken de *turris aldenardensis*<sup>7</sup> (letterlijk: een Oudenaardse versterkingstoren) en de

---

2 Van Durme 2012, 34.

3 Van Durme 2012, 37.

4 Van Durme 2012, 37.

5 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 18-19.

6 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 22.

7 Een oprichtingsdatum is niet gekend.

Sint-Walburgakerk op in de bronnen. Beide zijn in eigendom van een lokale heer, Arnulf van Oudenaarde.<sup>8</sup> De toren is waarschijnlijk gelegen tussen een Scheldebocht en de aangelegde Burgschelde en vormt de oudste kern van Oudenaarde waaruit zich later de stad ontwikkelt. Aansluitend op deze oudste zone bevindt zich naast een kerk (Sint-Walburga) ook een markt, later 'Garenmarkt' of 'Vismarkt' genoemd.<sup>9</sup> In bronnen uit 1127 en 1155 is de site omschreven als *oppidum*, waaruit blijkt dat de handelsnederzetting toen al versterkt was.

Op de rechteroever komt ook Pamele na 1047 tot ontwikkeling. Deze *Novus Burgus* ontwikkelt zich onder impuls van de baron van Pamele stilaan tot stad.<sup>10</sup> De nederzetting trekt handelaars en ambachtslieden aan, die zich daar vestigen en een bevolkingstoename in de hand werken. Het ontvangen van een stadskeure in de 12de eeuw kan niet uitblijven.<sup>11</sup> Op dat moment krijgt ook Pamele een omwalling. Een klein deel van deze oudste walgracht was nog tot in de 16de eeuw zichtbaar. Oudenaarde ontvangt op haar beurt in 1189 haar stadsrechten.<sup>12</sup> Op dat moment liggen langs weerszijden van de Schelde twee steden met overeenkomstige instellingen en versterkingen.<sup>13</sup>

De uitbreiding van Oudenaarde laat niet lang op zich wachten. Vóór 1279 is een nieuwe omwalling een feit<sup>14</sup>. Deze omsluit zowel de bewoningskern van Oudenaarde op de linkeroever als deze van Pamele op de rechteroever.<sup>15</sup> De oppervlakte binnen de omwalling bedraagt nu 42 hectare. In 1290 vervangt een stenen muur de aarden wal.<sup>16</sup> Vijf poorten vormen de enige toegangen tot de stad. In deze fase is ook de huidige Grote Markt aangelegd<sup>17</sup> en vervangt een trapeziumvormig kasteel (het zogenaamde kasteel van Pamele)<sup>18</sup> de oude burchtoren gelegen in de binnenbocht van de Scheldemeander.

In 1384 kwam Oudenaarde samen met de rest van het graafschap Vlaanderen onder controle van de Bourgondische hertogen. Net zoals de vroegere graven van Vlaanderen drukken de hertogen hun stempel niet enkel op de politieke en culturele situatie, ook heeft hun militaire strategie gevolgen voor de steden. De gunstige ligging van Oudenaarde speelt hierbij ongetwijfeld een rol.<sup>19</sup> De Bourgondische defensiepolitiek is tekenend voor het Vlaamse landschap, vooral voor steden met een strategische ligging. In de belangrijkste steden of langs rivieren en handelswegen naar grote steden komen militaire steunpunten tot ontwikkeling, met als doel die grote steden onder controle te houden.<sup>20</sup> Om de macht over hun territorium uit te breiden, dienden ze eerst de macht van de steden te beperken. Hierin speelde Oudenaarde, zowel onder de graven als de hertogen en gelegen op de aanvoerroute naar Gent, vaak een belangrijke rol. In de loop van de geschiedenis vonden verschillende belegeringen plaats, onder andere in 1382, 1452 en 1485.<sup>21</sup> Als bescherming tegen de belegeringen liet Jan zonder Vrees (1404-1419) de ommuring in 1415-1416 versterken met vijf poorten (de Beverepoort, Einepoort, Bergpoort, Baarpoort en Meerspoort) en 24 torens.<sup>22</sup>

---

8 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 25.

9 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 26.

10 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 31.

11 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 31.

12 Lachaert 2008, 13.

13 Castelain 2012, 44.

14 Deze omwalling omvat aanvankelijk een aarden wal en een gracht van ca. 2500 meter.

15 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 28-29.

16 Van Cauwenbergh 2004, 25.

17 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 28.

18 Callebaut, De Groote & Ameels 2012, 30.

19 Haemers & Van Assche 2012, 56.

20 De Groote 2013, 54-55.

21 Haemers & Van Assche 2012, 56.

22 Van Cauwenbergh 2004, 25.

### 6.1.1.6.3. De Scheldekop met focus op het kasteel van Bourgondië

P.-J. Lachaert voerde in 2007 een historisch-cartografisch onderzoek naar de Scheldekop, het gebied waarbinnen het projectgebied zich situeert. De volgende paragrafen zijn dan ook aan dit werk ontleend. Aangezien uit de bureaustudie door Ruben Willaert (*supra*) al duidelijk is dat het projectgebied zich situeert ter hoogte van het kasteel van Bourgondië, zal hier uitvoerig ingegaan worden op de geschiedenis van dit kasteel. Hierbij wordt ook sterk gesteund op het werk van Poschet (2007), die het kasteel en haar bouwgeschiedenis uitvoerig bestudeerde.

De Scheldekop bevindt zich, door zijn ligging op de rechteroever van de Schelde, op de historische grens tussen Oudenaarde en Pamele.<sup>23</sup> De nieuwe, omvattende stadsomwalling uit de 13de eeuw is de eerste die de Scheldekop bevat. De stadsmuur telde hier vier torens. Als onderdeel van de uitbouw van de verdediging van Oudenaarde in de nasleep van de Gentse Opstand (1379-1385), liet de Bourgondische hertog Filips de Stoute (1363-1404) een kasteel bouwen, het zogenaamde kasteel van Bourgondië (bouwperiode 1385-1426), aan de noordelijke toegang tot de stad via de Schelde, op de rechteroever.<sup>24</sup> Er is onduidelijkheid over de eerste vorm van dit kasteel: ging het om een versterking die door Jan Zonder Vrees (1404-1419) in 1415-1416 werd uitgebreid met de Perretoren op de linkeroever en de Bourgondische toren op de rechteroever,<sup>25</sup> of ging het om twee rechthoekige torens (de Perretoren, ook wel *grise tour* genoemd,<sup>26</sup> en de Bourgondische toren) en een kasteel, zoals Van der Straeten stelt?<sup>27</sup> Van der Straeten haalt een nota aan die vermeldt dat Filips de Stoute twee torens liet bouwen, de Bourgondische toren en de Perretoren, en ook een nieuw kasteel:<sup>28</sup>

*“Int selve jaer (1385) heeft hertoghe Philips tAudenarde doen maeken een casteel tegen die van Ghent ende van Henegauwe, het zelve casteel liggende op de schelde die heeten wy het nieuw Casteel, naer den stichter heet, als noch een van den torren, den bourgoynschen torre, als gesticht van hertoghe Philips van Bourgoynden; den anderen torre heet de Perre.”*

Van der Straeten verwacht blijkbaar tussen de torens en het kasteel, aangezien hij stelt dat het kasteel op de andere Schelde-oever ligt, tegenover de Bourgondische toren,<sup>29</sup> terwijl het ondertussen duidelijk is dat de Perretoren op de linkeroever lag en de Bourgondische toren op de rechteroever, als onderdeel van het Bourgondisch kasteel.<sup>30</sup>

Haemers en Van Assche stellen ook dat het bij de oprichting door Filips de Stoute om twee torens ging, verbonden door een brug over de Schelde, en dat er in een latere fase een omwalde binnenkoer aan de Bourgondische toren werd toegevoegd.<sup>31</sup> Van Cauwenberghe stelt daarentegen dat het kasteel van bij zijn oprichting ommuurd was en vier torens telde.<sup>32</sup> Filips de Goede zou het volgens haar omgebouwd hebben tot een residentieel slot waarbij het vierkante grondplan werd uitgebreid met twee grote zijvleugels die voorzien waren van torentjes.

---

23 Lachaert 2007, 5.

24 Oudere werken, zoals Béthune-De Villers (1884-1924) schrijven de bouw van het kasteel toe aan Jan Zonder Vrees (1404-1419); Poschet (2007) toonde aan dat het wel degelijk Filips de Stoute was die het kasteel liet bouwen; ook Van der Straeten (1851) schreef de bouw al toe aan Filips de Stoute, zonder echte argumenten buiten het feit dat Filips de Stoute een bouwcampagne startte om de verdedigingswerken in Vlaanderen te ontwikkelen.

25 Bogaert et al. 1996, XXII; Agentschap Onroerend Erfgoed 2017.

26 Poschet 2007, 403.

27 Van der Straeten 1851, 3.

28 De verwijzingsmethode gebruikt door Van der Straeten laat, binnen het kader van deze archeologienota, niet toe deze nota te lokaliseren en aldus te controleren: hij verwijst als volgt: (Chronique MS<sup>e</sup>, f° 83).

29 Van der Straeten 1851, 4.

30 Van Cauwenberghe 2004, 25; Poschet 2007; Dhondt 2012, 74-77

31 Haemers, Van Assche 2012, 58.

32 Van Cauwenberghe 2004, 25.

De studie van Poschet toont op basis van de rekeningen van de bouwwerken van het kasteel aan dat het wel degelijk van bij het begin om een ommuurd binnenhof met een grote toren ging: men spreekt in de rekeningen immers duidelijk over *le court du chastiel*.<sup>33</sup> Hiermee lijkt het overduidelijk bewezen dat het van in het begin om een ommuurd kasteel met een grote, zware toren ging. Dit spreekt de nota die Van der Straeten aanhaalt ook niet tegen.

Poschet onderscheidt drie bouwcampagnes. De eerste vond plaats tussen 2 oktober 1385 en oktober 1386.<sup>34</sup> Men gebruikte blijkbaar gerecupereerde stenen, aangezien vermeld wordt dat er in oktober 1385 18 000 ongekuste bakstenen en 72 karrevrachten grijze steen<sup>35</sup> rechtstreeks naar de werf worden gevoerd. In deze eerste campagne werd waarschijnlijk ook het gelijkvloers van de grote toren opgetrokken, dat drie doorgangen had, en begon men aan het graven van de grachten.<sup>36</sup> In november 1385 worden opnieuw 24 000 tweedehands bakstenen aangeleverd, waarbij het onduidelijk is voor welk deel van het kasteel deze aangewend werden. De vermeldingen van het smeedwerk (acht muurankers van ongeveer 5,6 kg, drie muurankers van ongeveer 22,4 kg en zeven muurankers van ongeveer 28 kg) maken duidelijk dat het om heel zware muren ging. Waarschijnlijk ging het opnieuw over het gelijkvloers van de grote toren, die gebruikt werd als flessenopbergplaats.<sup>37</sup> In december worden opnieuw 44 000 bakstenen geleverd, maar nu wordt niet vermeld of het om recuperatiemateriaal gaat of niet. In deze periode wordt de eerste verdieping van de grote toren opgericht, die opgedeeld was in een grote en een kleinere kamer.<sup>38</sup> Ook wordt de brug gebouwd die de torens op de beide Schelde-oeveren verbindt. Deze brug bevond zich op de eerste verdieping en was opgetrokken in hout. Langs landzijde kon de grote toren betreden worden via twee poorten, een grotere ophaalpoort en een kleiner poortdeurtje.<sup>39</sup> In januari (1386) worden twee leveringen baksteen gedaan, één van 57 000 stenen en één van 39 000 stenen.<sup>40</sup> Er wordt niet vermeld of het om recuperatiemateriaal gaat of niet, en waarvoor deze stenen gebruikt werden. In februari worden 68 000 bakstenen gebracht, waarbij het opnieuw niet duidelijk is waarvoor deze gebruikt werden.<sup>41</sup> In maart werden 78 000 bakstenen geleverd, alsook grote hoeveelheden natuursteen uit Doornik, die men gebruikte voor meer specifieke toepassingen.<sup>42</sup> Uit de rekeningen van deze maand blijkt ook dat er zich vóór de grote toren, aan de stadszijde, nog enkele kamers bevonden.<sup>43</sup> Ten slotte werd ook een kelder gegraven in de grote toren, door zeven personen gedurende negen dagen. In april worden opnieuw 48 000 bakstenen geleverd, naast zeer grote hoeveelheden natuursteen uit Doornik.<sup>44</sup> De aantallen en vormtypes van de afgewerkte natuursteen doen vermoeden dat men ondertussen reeds begonnen is aan de bovenbouw van de gebouwen rond de binnenplaats.<sup>45</sup> In april en mei wordt aan een *grande salle* gewerkt, waarschijnlijk een audiëntiezaal waarvan de precieze locatie onbekend is.<sup>46</sup> Er werd door zes personen nog zes dagen gegraven aan de kelder onder de grote toren. In mei worden nog eens 54 000 bakstenen geleverd, naast een grote hoeveelheid natuursteen uit Brabant.<sup>47</sup> In de zomermaanden neemt de metselactiviteit af, maar in Ename wordt wel een baksteenoven

---

33 Poschet 2007, 383-384.

34 Poschet 2007, 383.

35 Welk type grijze steen precies gebruikt werd, is onduidelijk. Poschet (2007, 383, noot 19) vermoedt dat het om Doornikse steen gaat.

36 Poschet 2007, 384.

37 Poschet 2007, 385.

38 Poschet 2007, 386.

39 Poschet 2007, 387.

40 Poschet 2007, 387.

41 Poschet 2007, 388.

42 Poschet 2007, 388.

43 Poschet 2007, 389.

44 Poschet 2007, 389.

45 Poschet 2007, 390.

46 Poschet 2007, 390.

47 Poschet 2007, 390-391.

opgetrokken die als enige doel had bakstenen te leveren voor het kasteel.<sup>48</sup> Naast deze oven werd een houten barak opgericht dat diende als verblijfplaats voor de werklieden. In de nazomer werd er verder gewerkt aan de hogere delen van het kasteel.<sup>49</sup> De werken hielden op in oktober, en worden niet hervat tot in juni 1394.<sup>50</sup>

Samenvattend werd in deze campagne een grote toren op de rechteroever van de Schelde gebouwd, die bestond uit drie bouwlagen en een kelder, en verbonden werd met de andere oever via een brug. Vóór de toren bevonden zich verschillende kamers. Er was ook een ommuurde binnenkoer die verder verdedigd werd door de aanleg van een gracht.

De tweede bouwcampagne vond plaats tussen 12 juni 1394 en 16 september 1403.<sup>51</sup> Hierbij werden nieuwe gebouwen opgericht in het burchtcomplex, en werd de tot dan aarden omwalling vervangen door een stenen muur.<sup>52</sup> Voor de funderingen van de burchtmuur werd natuursteen uit Doornik aangevoerd. Daarnaast werden deze funderingen ook van houten funderingspalen voorzien.<sup>53</sup> Langs de kant van Ename, aan de plattelandzijde ter hoogte van de stadsgrachten, werd de muur afgewerkt met uitkragende torentjes.<sup>54</sup> Er werden nieuwe bakstenen aangevoerd en er is ook vermelding van een toren van het kasteel van de heer van Le Quesnoy, die afgebroken werd om de bakstenen te recupereren in Oudenaarde.<sup>55</sup> Ook uit het kasteel van Poeke werden oude Brabantse stenen gerecupereerd, en een oude muur op de Schelde werd afgebroken om de materialen te hergebruiken. Een bouwvalig gebouw te Steenbrugge bij Aalst werd ook afgebroken, en tien scheepsladingen baksteen en natuursteen werden overgebracht naar Oudenaarde.<sup>56</sup> Er werd in deze campagne ook gewerkt aan de kasteelkeuken die in verbinding stond met de grote toren en met de kelder onder deze toren.<sup>57</sup> Deze keuken lag wel bovengronds aangezien er vensters in aangebracht waren.<sup>58</sup> Vervolgens werkte men in deze campagne ook aan de poort richting de stad: men plaatste funderingspalen, verstevigde de gracht oevers met palen en er werd Doornikse en witte Brabantse natuursteen geleverd.<sup>59</sup> In oktober 1396 werd een deur geplaatst in de keuken, die op de Schelde uitgaaf.<sup>60</sup> De keuken lag dus aan de Scheldeoever. In de winter van 1396-1397 werd de baksteenoven in Ename terug in gebruik genomen.<sup>61</sup> De oven had een inhoud van 80 000 bakstenen. Het huis voor de werklieden werd herbezet en voorzien van een nieuw dak. De poort richting de stad werd in maart voorzien van een kleine deur, naast de ophaalbrug.<sup>62</sup> In mei en juni werd de poort afgewerkt: ze had drie bouwlagen en was afgewerkt met twee torentjes.<sup>63</sup> Uit de rekeningen van deze en volgende maanden blijkt ook dat de gracht aan de plattelandzijde (dus richting Ename) overlangs in twee werd gedeeld en dat er een stenen dubbele ophaalbrug werd geplaatst.<sup>64</sup> Tussen 1399 en 1402 lagen de werken stil.<sup>65</sup> In juli 1402 werd een wachthuisje gemetst tussen de twee ophaalbruggen op de dubbele brug richting Ename (en dus richting Gent). Vóór de poort wordt er een versterking opgericht, waarschijnlijk in Doornikse steen, met twee schietgaten voor kanonnen en één

---

48 Poschet 2007, 391-392.

49 Poschet 2007, 392.

50 Poschet 2007, 393.

51 Poschet 2007, 393.

52 Poschet 2007, 393-394.

53 Poschet 2007, 395.

54 Poschet 2007, 403.

55 Poschet 2007, 397.

56 Poschet 2007, 403.

57 Poschet 2007, 400.

58 Poschet 2007, 404.

59 Poschet 2007, 406-407.

60 Poschet 2007, 407.

61 Poschet 2007, 408.

62 Poschet 2007, 409.

63 Poschet 2007, 410.

64 Poschet 2007, 411.

65 Poschet 2007, 415.

voor boog of kruisboog.<sup>66</sup>

Poschet stelt dat er onder Jan Zonder Vrees geen bouwwerken gebeurden aan het kasteel.<sup>67</sup> Onder Filips de Goede startte de derde en laatste bouwcampagne, die liep van 13 september 1417 tot 30 november 1426. De rekeningen voor deze periode zijn echter fragmentarisch bewaard en in slechte staat. De aard van de werken wijst er op dat men in deze fase het kasteel vooral gebruiksvriendelijker wou maken, zodat men er lange tijd mensen kon onderbrengen.<sup>68</sup>

Van der Straeten geeft ook een beschrijving van het kasteel.<sup>69</sup> Via de *donjon* (= de Bourgondische toren) kwam men op het binnenplein dat geflankeerd werd door kolossale muren. Het geheel had de vorm van een langwerpige vierkant, met op elke hoek een cilindrische toren van vier meter diameter. Van der Straeten vermeldt dat de zware muren van de Bourgondische toren op dat moment (midden 19de eeuw) nog compleet waren. Rondom het kasteel lagen er brede en diepe grachten, die het kasteel langs drie zijden extra beschermden; de Schelde beschermde de vierde zijde. De muren waren afgewerkt met kantelen. Vreemd is wel dat Van der Straeten spreekt van vier cilindrische torens op elke hoek van het kasteel, terwijl de cartografische bronnen (*infra*) helemaal niet blijkt dat het kasteel over torens beschikte behalve de Bourgondische toren.

Het kasteel was duidelijk bedoeld als militair bolwerk, gezien de vele defensieve elementen en het feit dat het als artilleriearsenaal voor de regio dienst deed.<sup>70</sup> Daarnaast had het ook een symbolische functie als machtssymbool, en diende het als verblijfplaats voor de hertogelijke vertegenwoordigers, en dus als symbool van de hertogelijke macht.<sup>71</sup>

Bouwcampagnes in latere eeuwen zijn vastgesteld aan de hand van bewaarde rekeningen voor de jaren 1591, 1617, 1746-1748, 1782-1784, 1806 en 1934.<sup>72</sup> De periode 1580-1590 zou het **einde** zijn van de **militaire functie** van het kasteel.<sup>73</sup> In 1617 wordt het kasteel inderdaad quasi volledig heropgebouwd tot ambtswoning van de stadsgouverneur, en wordt het vanaf dan als 'Gouvernement' benoemd.<sup>74</sup> Het zou deze functie behouden tot 1648. In 1745 wordt een gedeelte gesloopt en wordt er een nieuwe voorbouw gecreëerd.<sup>75</sup> Vanaf 1746-1748 doet het kasteel dienst als militair hospitaal.

Gedurende de 17de en 18de eeuw worden er verschillende nieuwe omwallingen aangelegd rond de stad.<sup>76</sup> In 1749 wordt het beheer van deze verdedigingswerken, *vesten* genaamd, door de centrale overheid aan het stadsbestuur overgedragen.<sup>77</sup> In 1780 begon de stad met de verkoop van deze gronden; in 1781 worden er watermolens in ondergebracht voor het malen van graan.<sup>78</sup> Op het einde van de 18de eeuw wordt in het kasteel van Bourgondië een houtzagerij en graanmalerij geïnstalleerd.<sup>79</sup> Op 8 maart 1790 werd het complex geplunderd door een woedende menigte die protesteerde tegen de woekerprijzen van graan.

Na de nederlaag van Napoleon worden verschillende vestingen in het huidige België hersteld,

---

66 Poschet 2007, 416.

67 Poschet 2007, 422.

68 Poschet 2007, 423.

69 Van der Straeten 1851, 4.

70 Poschet 2007, 425.

71 Poschet 2007, 427.

72 Poschet 2007, 428.

73 Poschet 2007, 428.

74 Van der Straeten 1851, 4.

75 Van der Straeten 1851, 32.

76 Lachaert 2007, 5-7.

77 Lachaert 2007, 7.

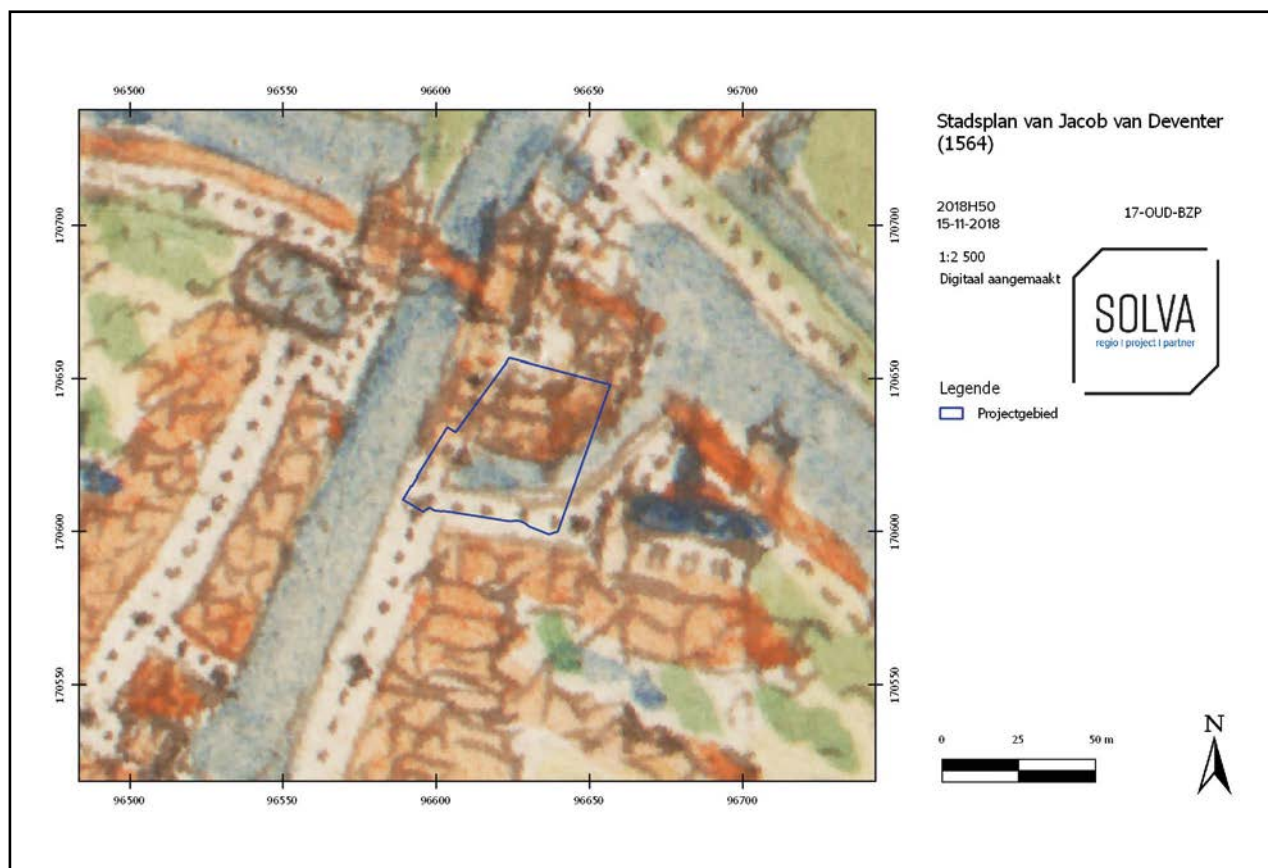
78 Van der Straeten 1851, 32.

79 Lachaert 2007, 7.

verstevigd en uitgebreid, waaronder ook Oudenaarde.<sup>80</sup> Dit betekent dat de overheid de geprivatiseerde gronden op de Scheldekop onteigende en een nieuwe omwalling aangelegde.

In de 19de en 20ste eeuw werd het kasteel van Bourgondië achtereenvolgens heringericht als militair ziekenhuis, school, vredegerecht en stadsbibliotheek.<sup>81</sup> In 1967 sloopte men het uiteindelijk in het kader van kanalisatiewerken aan de Schelde.<sup>82</sup> In de tweede helft van de 19de eeuw was ten noorden en oosten van het kasteel al een gasfabriek opgericht.<sup>83</sup> De fabrieksgebouwen werden afgebroken in 1988.<sup>84</sup>

De verdedigingswerken aanpalend aan het kasteel omvatten in eerste instantie de 13de-eeuwse stadsmuur van Oudenaarde. Na de verovering van Oudenaarde door de hertog van Parma op het einde van de 16de eeuw, werd duidelijk dat de snel veranderende oorlogstechnieken met o.a. steeds betere kanonnen, het kasteel onverdedigbaar maakten.<sup>85</sup> Vanaf het begin van de 17de eeuw werd dan ook een nieuwe stadsomwalling aangelegd, waar de stadsmuur in gepast werd. Doorheen de daaropvolgende eeuwen paste men deze verdedigingswerken verschillende malen aan. Deze worden op basis van het historisch kaartmateriaal besproken in hoofdstuk 5.1.1.8.



Figuur 22. Aanduiding van het projectgebied op het gegeorefereerde stadsplan van Oudenaarde door Jacob van Deventer uit 1564 (Bron: KBR; eigen bewerking; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

80 Lachaert 2007, 8.

81 Lachaert 2007, 10; Agentschap Onroerend Erfgoed 2017.

82 Lachaert 2007, 10; Poschet 2007, 376.

83 Lachaert 2007, 10.

84 De Gryse 2012, 25.

85 Van der Straeten 1851, 31.

## 6.1.1.7. *Inventaris Onroerend Erfgoed*

De Bourgondiëstraat is opgenomen in de Inventaris Bouwkundig Erfgoed als ‘geheel’.<sup>86</sup> Dit heeft geen juridische gevolgen. De reden voor de inventarisering van deze straat is de ligging nabij het kasteel van Bourgondië, het Gerechtshof en het Huis de Lalaing.

Een beschrijving van het onderzochte gebied en zijn omgeving in het archeologisch kader is te vinden bij Hoofdstuk 5.1.2.

## 6.1.1.8. *Historisch-cartografische documentatie*

De historisch-cartografische studie heeft tot doel een beter grafisch beeld te geven van het studiegebied doorheen de tijd. Dit werk is al grotendeels gebeurd bij de bureaustudie door Ruben Willaert in 2012. De volgende paragrafen zijn er dan ook sterk op geïnspireerd, hoewel de focus hier logischerwijs op het kasteel van Bourgondië ligt. De keuze van het kaartmateriaal is dan ook licht anders.

Niet alle beschikbare kaarten zijn weergegeven: dit was niet mogelijk en niet relevant in het kader van deze studie, aangezien verschillende van deze kaarten weinig extra informatie aanleverden.

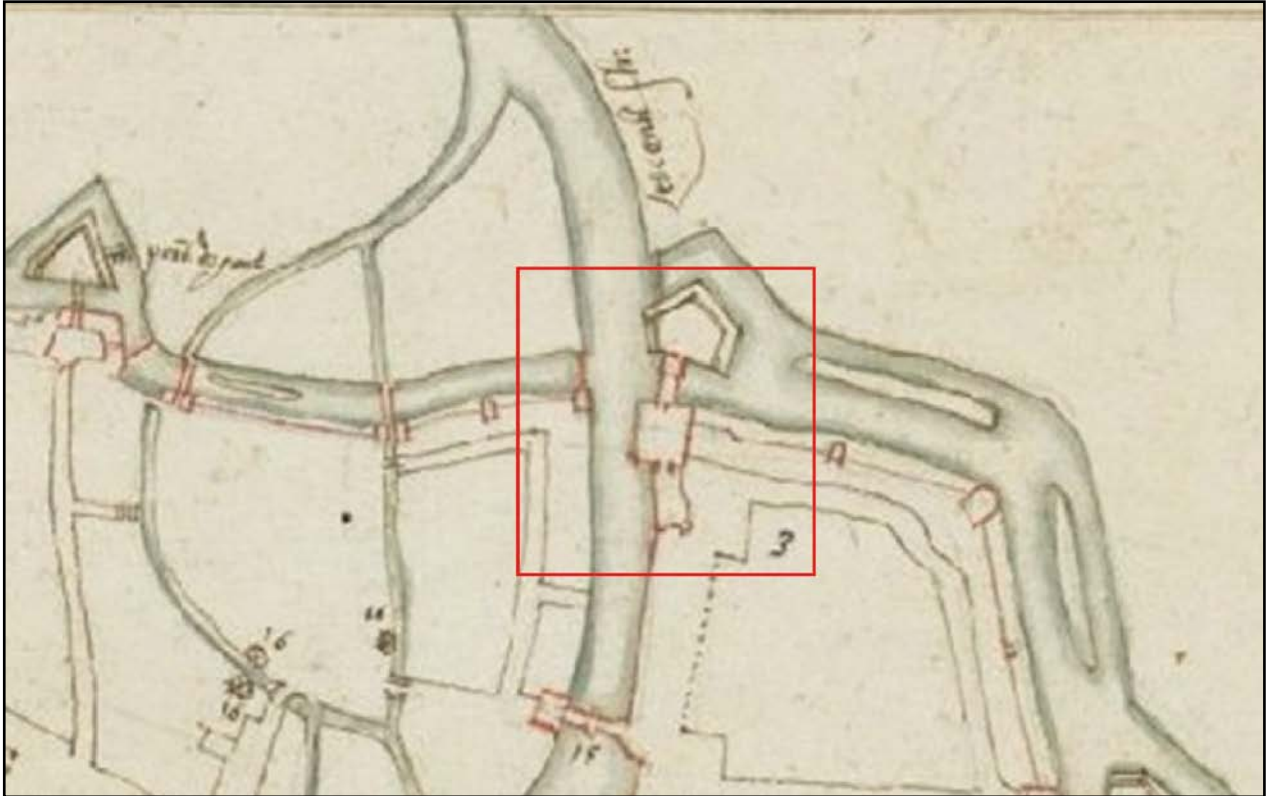
### 6.1.1.8.1. **Jacob van Deventer – Atlas des villes des Pays-Bas: 73 places levées entre 1550 et 1565 sur les ordres de Charles Quint et de Philippe II: Odenaerde, Ename, Beveren, Lubeghem (1564)**

Wegens het schetsmatige karakter van het stadsplan van Deventer vertoont de georeferentie sowieso relatief grote fouten. Daarom is het beter om deze kaart enkel iconografisch te gebruiken, zonder hier exacte locaties binnen het projectgebied aan te koppelen.

Van Deventer beeldt het kasteel af als deel van de stadsomwalling, waarbij op de linkeroever de Perretoren staat die door een brug verbonden werd met de toren van het kasteel van Bourgondië (figuur 22). De toren van het kasteel lijkt groter te zijn dan de Perretoren. Aan de toren bevond zich een binnenplein dat omgeven werd door gebouwen en een muur. Het kasteel was quasi volledig omgeven door een brede gracht die verbonden was met de Schelde. Het is onduidelijk of de toegang tot het kasteel aan de stadszijde een brug was of een doorlopende straat, waarbij de gracht aan deze zijde dus niet verbonden was met de Schelde. Het is moeilijk uit te maken of het kasteel nog torens bevatte buiten de ‘grote’ toren.

### 6.1.1.8.2. **Pierre le Poivre – Recueil de plans de villes et de châteaux, de fortifications et de batailles, de cartes topographiques et géographiques, se rapportant aux règnes de Charles-Quint, de Philippe II et d’Albert et Isabelle, 1585-1622: Plan de la ville d’Audenarde (1617)**

Deze zeer schematische kaart uit het begin van de 17de eeuw toont een bovenaanzicht van de stad en haar versterkingen (figuur 23). Hierop is het kasteel van Bourgondië afgebeeld als een quasi vierkant gebouw dat inspringt in de Schelde. Een brug langs de landszijde maakt de verbinding met een ravelijn. De nieuwe verdedigingsgordel bestaande uit ravelijnen, halve manen en bastions, werd aangelegd na de Spaanse verovering van de stad. De laatmiddeleeuwse stadsmuur maakt duidelijk nog deel uit van de verdedigingswerken. Aangezien deze kaart uit 1617 de nieuwe omwalling al weergeeft, en het hier geen ontwerpkaart betreft, is dit systeem zeker gebouwd vóór 1617. Hierbij werd de gracht rondom het kasteel klaarblijkelijk ook gedempt of niet weergegeven. Ook de brug die de



Figuur 23. Uitsnede uit het plan van Oudenaarde door Pierre le Poivre, uit 1617, met aanduiding van het kasteel van Bourgondië (rood kader; bron: KBR).

verbinding maakte met de Perretoren is verdwenen of is niet weergegeven. De Perretoren zelf is waarschijnlijk wel nog aanwezig. Op de kaart is aan de zuidzijde een op het kasteel aansluitende constructie te zien. Het is onduidelijk om wat het hier precies gaat. Het verdere verloop van de stadsomwalling op de rechteroever van de Schelde vertrekt aan het kasteel.

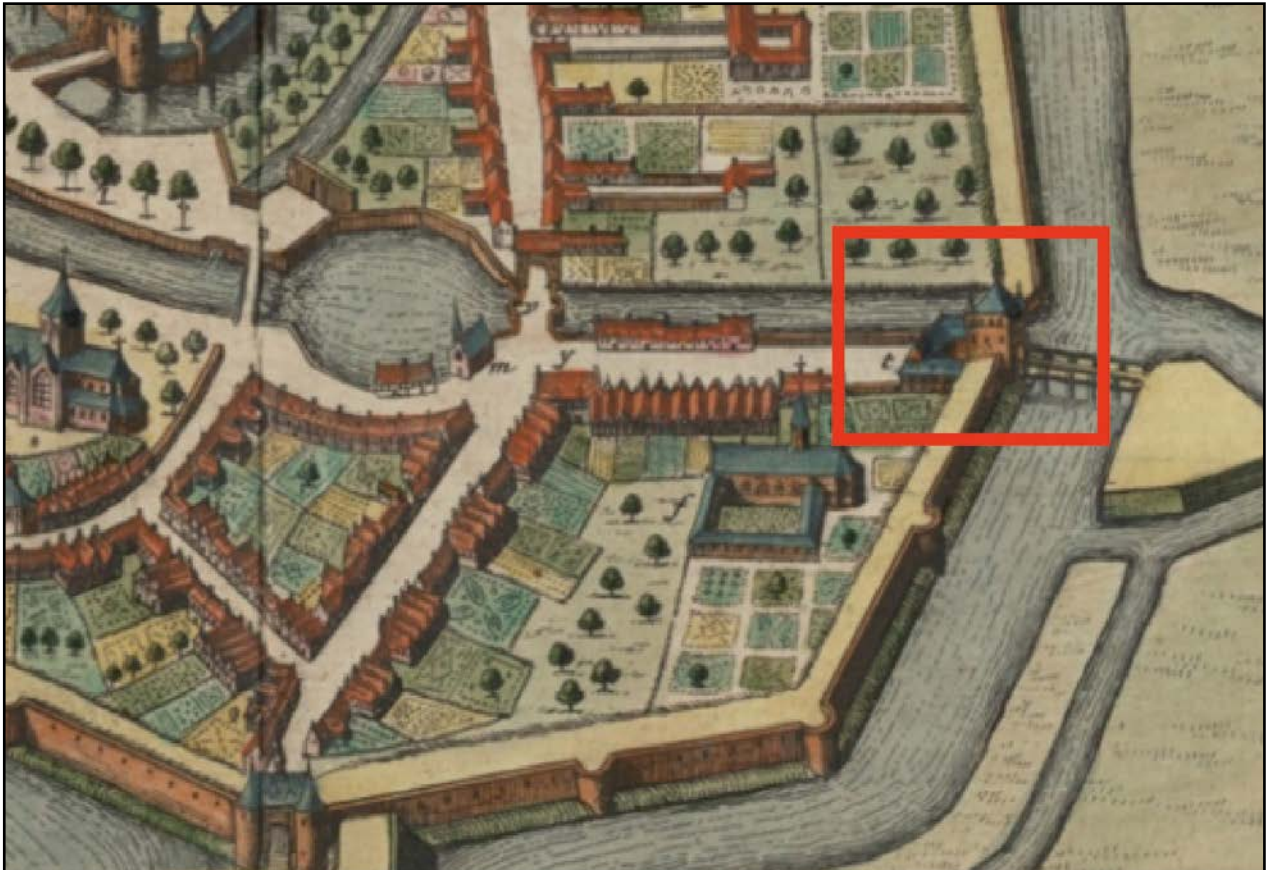
Volgens historische bronnen zou het kasteel in 1617 quasi volledig heropgebouwd zijn. Wegens het weinig gedetailleerde karakter van de kaart van Deventer, de enige oudere kaart, is het zeer moeilijk om eventuele verschillen tussen het pré- en post-1617 kasteel te vatten.

#### **6.1.1.8.3. Antonius Sanderus – *Flandria Illustrata: Aldenarde / Audenaerde (1641-1644)***

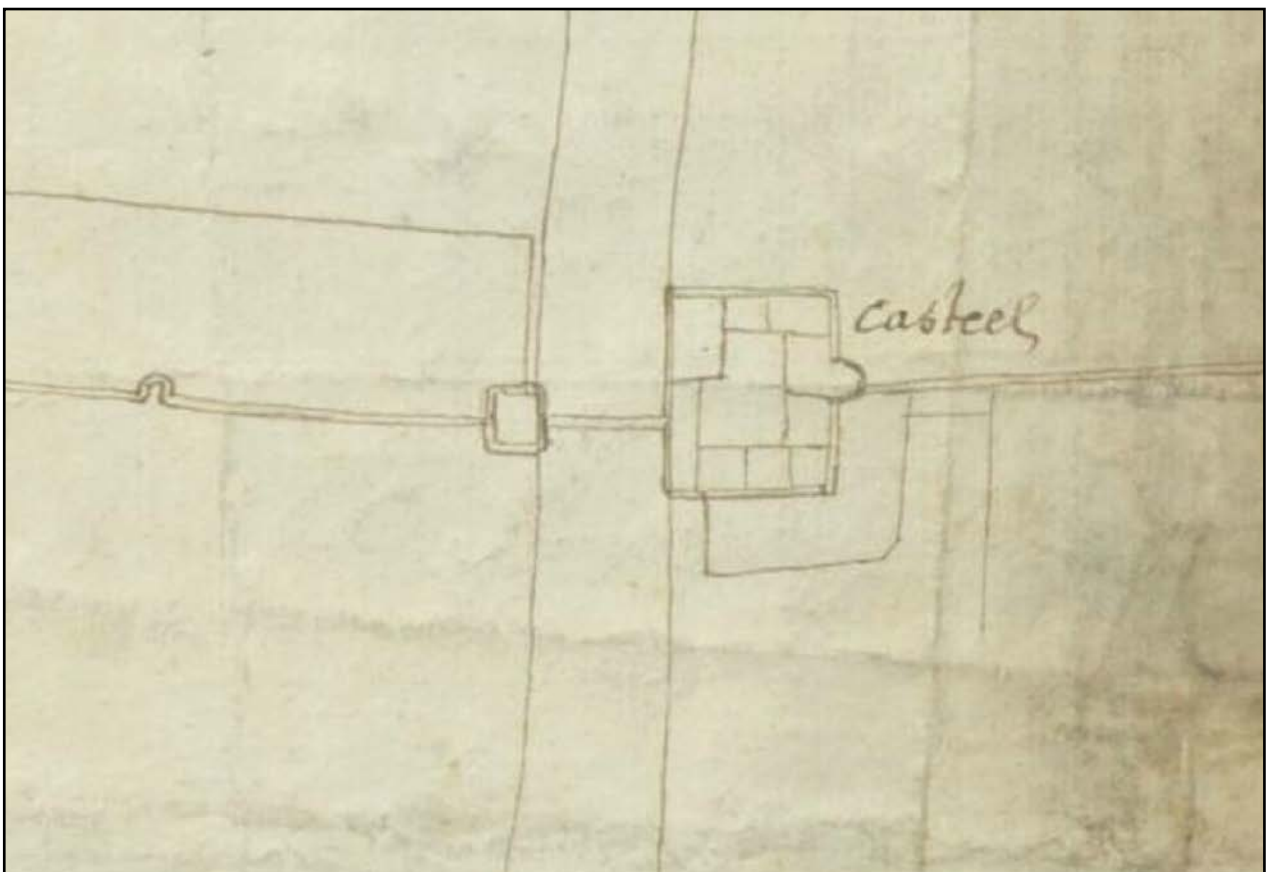
Het stadsplan van A. Sanderus (figuur 24) van rond het midden van de 17de eeuw toont het kasteel van Bourgondië als een rechthoekige constructie rond een binnenhof, met een grote en zware rechthoekige toegangstoren. Het is onduidelijk of de toren in de noordwestelijke hoek staat, of centraal in de noordelijke zijde. De brug die de verbinding maakt naar het ravelijn is ook nog aanwezig. De Perretoren is schijnbaar verdwenen, of is niet weergegeven. Het lijkt alsof de stadsomwalling vertrekt van tegen de toren van het kasteel, maar waarschijnlijk is dit gewoon onnauwkeurig afgebeeld.

#### **6.1.1.8.4. Kaart van de omgeving van Oudenaarde (1647)**

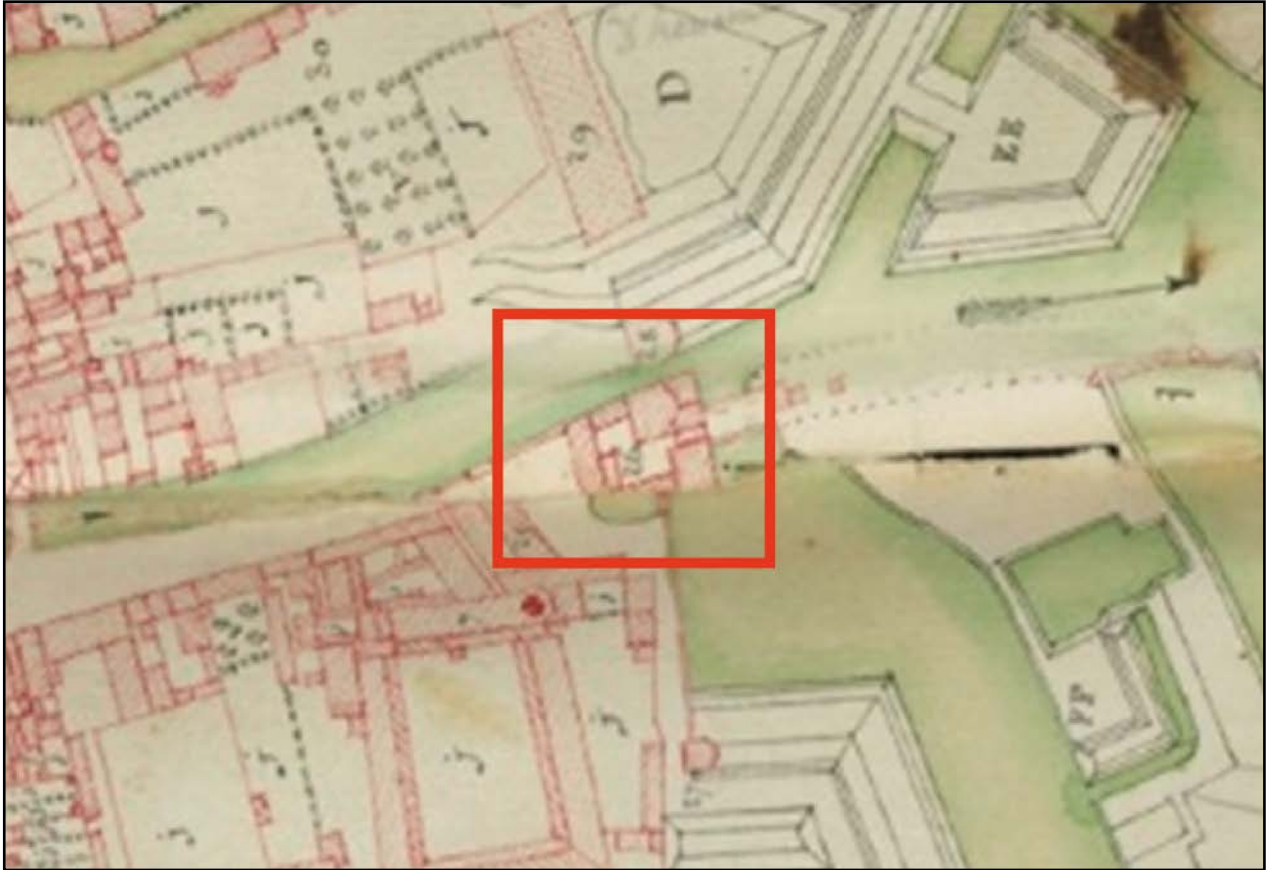
Deze schematische weergave van het Kasteel van Bourgondië is interessant in die zin dat ze de algemene opbouw van het gebouw toont: het gaat om een quasi vierkante structuur met een halfronde uitsprong in het oosten (figuur 25). De omvang van de verschillende structuren rond het binnenplein is ook aangegeven. De Perretoren is hier ook nog aanwezig, net zoals een verbinding tussen de toren en het kasteel. Daaruit blijkt dat de kaart van Sanderus op dit vlak incorrect is. Het lijkt ook alsof er nog een gedeeltelijke gracht rond het kasteel aanwezig is, met een (land)brug naar een toegang aan de stadszijde. Wegens het zeer schetsmatige



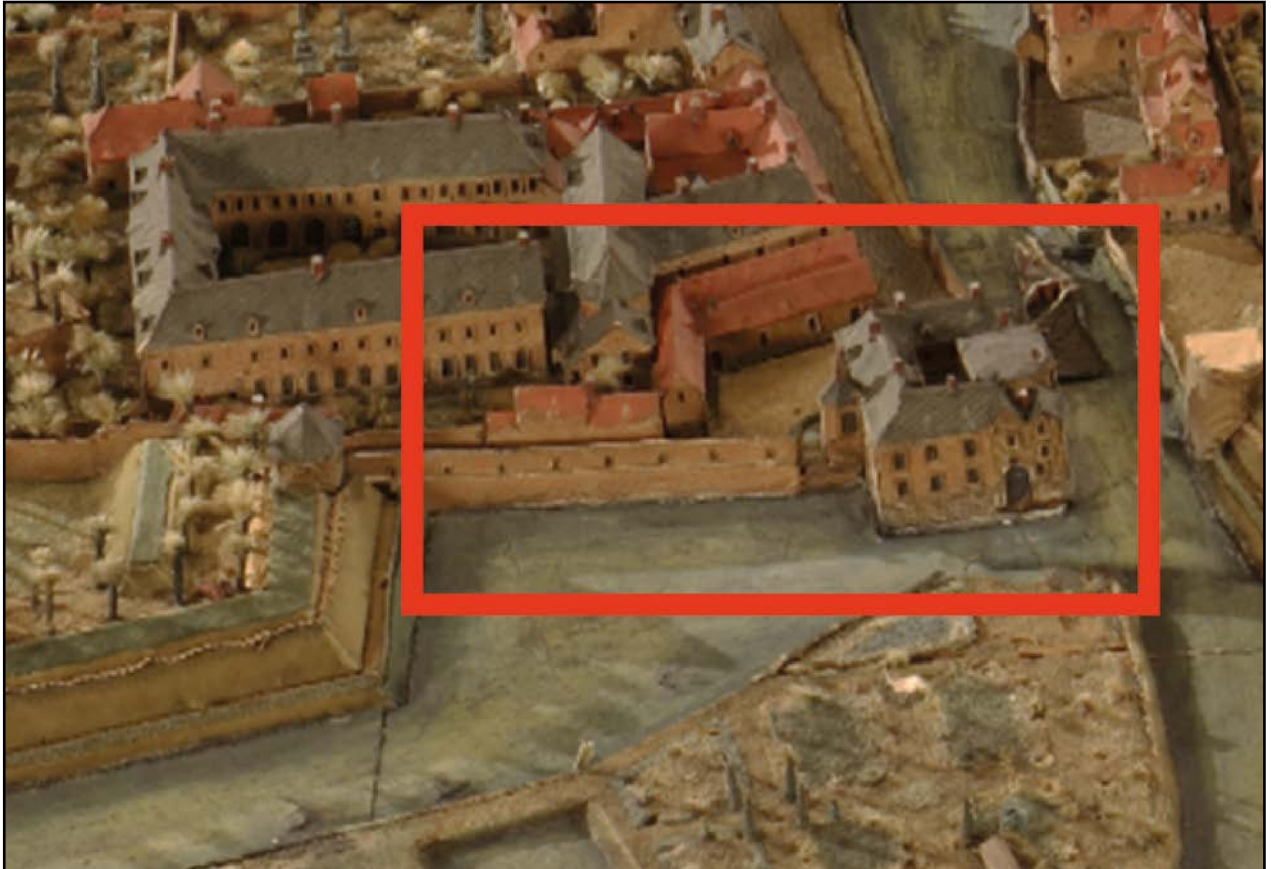
Figuur 24. Uitsnede uit het stadsplan van Oudenaarde door Antonius Sanderus. Het noorden ligt aan de rechterkant van de kaart (1641-1644; bron: lib.ugent.be).



Figuur 25. Uitsnede uit de 'Kaart van de omgeving van Oudenaarde' uit 1647. Het noorden ligt naar boven op de kaart (Bron: RAG, Kaarten en plannen nr 1330; geraadpleegd via Cartesius).



Figuur 26. Uitsnede uit het Plan d'Oudenarde ter hoogte van het kasteel van Bourgondië (Bron: SHAT, Archives du Génie, canton Oudenarde, art. 14, section 1, pièce n°27).



Figuur 27. Schuin zicht op de maquette van Nézet ter hoogte van het kasteel van Bourgondië (Bron: Stadsarchief Oudenaarde, pos 25\_MG\_0950).

karakter van deze kaart is dit echter niet zeker. Moest het om een gracht gaan, zou dit de kaarten van Pierre le Poivre en Sanderus tegenspreken. De verdedigingswerken buiten de stadsmuren zijn ook niet weergegeven. Ten slotte sluit de stadsomwalling aan op de halfronde uitbouw aan het kasteel, die hier voor de eerste maal weergegeven is. Er zijn geen aanwijzingen voor torens.

### **6.1.1.8.5. Het Plan d'Oudenarde (1746) en de Maquette van Nézet (1748-1752)**

Deze kaart uit 1746 (figuur 26) zou als basis gediend hebben voor de maquette van Nézet (*infra*). Ze toont een dubbele omgrachting ten noorden van het kasteel, met daaropvolgend een ravelijn. De kaart toont ook een onderverdeling van het kasteel, maar jammer genoeg bevindt zich hier net een plooï waardoor dit deel van de kaart moeilijk leesbaar is. Het is wel duidelijk dat er van aan het kasteel een muur naar het oosten vertrekt, de oude stadsmuur, die dus nog steeds een onderdeel vormt van de stadsomwalling. Ook lijkt het alsof er nog een klein deel van de kasteelgracht aanwezig was, en dat er ten noorden van de grote toren een nieuwe vleugel is aangebouwd. Dit komt overeen met historische informatie die vermeldt dat er in 1719 een nieuwe voorgevel gebouwd werd.

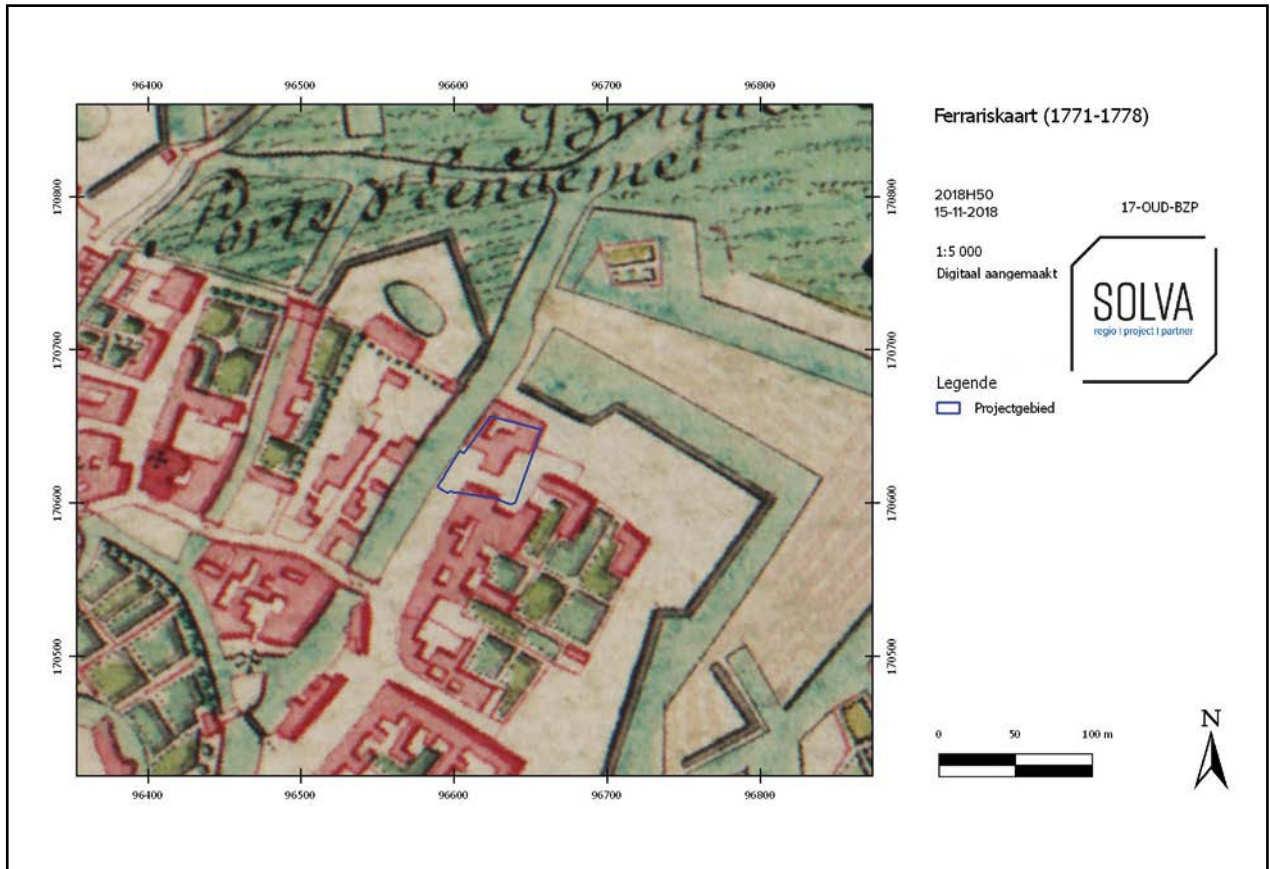
De maquette van Nézet is strikt genomen geen cartografische bron maar kan wel zo beschouwd worden. Ze geeft een gedetailleerd beeld van het kasteel, die duidelijk al een ander uitzicht heeft dan op oudere kaarten (figuur 27). Het gaat nu om een zware quasi vierkante toren gelegen op de Scheldeoever, met aan de andere zijden hoge aanbouwen. De noordelijke vleugel lijkt niet aanwezig te zijn op de andere, oudere kaarten. Waarschijnlijk hebben er tussen het midden van de 17de en het midden van de 18de eeuw grote verbouwingen plaatsgevonden; voor de periode 1746-1748 zijn er inderdaad rekeningen bewaard zijn. Deze zijn echter nog niet bestudeerd waardoor het niet geweten is wat er toen allemaal van werken gebeurd is.

Met uitsluitel van de halfronde uitsprong vertoont het kasteel op de maquette een rechthoekig, bijna vierkant plan. Er zijn geen torens zichtbaar. Het is opvallend dat er in de noordvleugel nog een poort zichtbaar is. Waarschijnlijk gaat het om de poort die in vroegere tijden toegang gaf tot de brug en het bastion. Er is nog een klein deel van de oude kasteelgracht aanwezig, langsheen de oostelijke zijde van het kasteel. De gracht is duidelijk gekrompen ten aanzien van de situatie uit 1647.

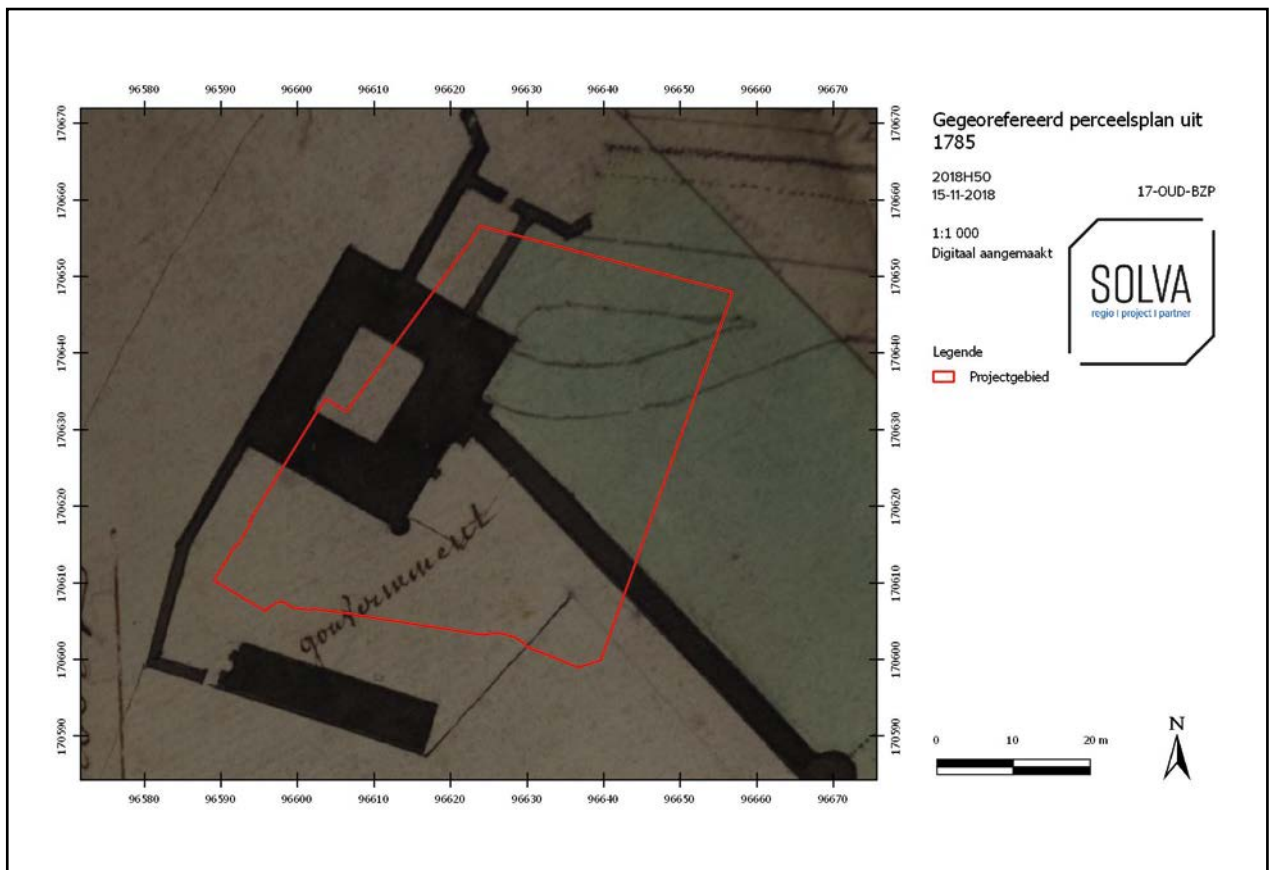
Samenvattend kan gesteld worden dat er tussen het midden van de 17de eeuw en het midden van de 18de eeuw een belangrijke verandering is gebeurd met betrekking tot het uitzicht en het concept van het gebouwencomplex en haar omgeving. De toren is meer 'in' het gebouw komen te liggen, en is zijn rol als definiërend element verloren. De enige historisch gekende bouwfase binnen deze tijdsspanne is gelegen in 1746-1748, en misschien kunnen de aanpassingen aan het gebouw hiermee in verband gebracht worden. Daarnaast is ook het eerdere bastion verdwenen en de stadsgracht verbreed. Ten noorden van de stadsgracht ligt een landmassa, en nog verder ten noorden een bastion.

### **6.1.1.8.6. Jozef Johan Frans Ferraris – Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden en het Prinsbisdom Luik (1771-1778)**

De Ferrariskaart is zo'n 20 jaar later opgemaakt dan de maquette van Nézet en toont enkele veranderingen met betrekking tot het grondplan van het kasteel (figuur 28). Ten eerste is de quasi vierkante vorm verdwenen en is er nu een uitbouw zichtbaar aan de zuidelijke zijde. Ook de vorm van het binnenplein is veranderd. De stadsomwalling lijkt ook niet aan te sluiten op het kasteel zelf, maar loopt ten noorden ervan, dit in tegenstelling tot de situatie op de



Figuur 28. Uitsnede uit de Ferriskaart met aanduiding van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 29. Gegeoreferereerd perceelsplan uit 1785 (Bron: Stadsarchief Oudenaarde, VKP K596; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 30. Uitsnede uit het plan van Oudenaarde door Vaillant. Het noorden ligt rechts op de kaart. (Bron: Stadsarchief Oudenaarde).

maquette. Wel sluit er een muur aan op het kasteel.

De vraag is nu of de andere vorm van het kasteel op de Ferrariskaart het gevolg is van een onnauwkeurige kartering, of wel degelijk een verschillende situatie weergeeft ten opzichte van ouder en meer recent kaartmateriaal. De eerste optie lijkt hierbij meer aannemelijk.

### 6.1.1.8.7. Perceelsplan van 1785

Dit perceelsplan (figuur 29), zo'n kleine 10 jaar na de Ferrariskaart opgemaakt, toont een sterk gelijkaardige situatie als het Plan d'Audenarde uit 1746 en de daarop gebaseerde maquette van Nézet. Het kasteel heeft een rechthoekig grondplan en de stadsmuur sluit in het oosten op het kasteel aan. Wat wel nieuw is, is de cirkelvormige uitbouw op de zuidoostelijke hoek. Ook zijn er ten noorden en ten zuiden van het kasteel twee nieuwe aanbouwen die niet op de eerdere plannen staan. De noordelijke constructie is hoogstwaarschijnlijk een brug, de zuidelijke kan niet direct verklaard worden.

### 6.1.1.8.8. Vaillant – Plan D'Oudenaarde, d'après les reconnaissances faites aux mois d'Août 1829 et Janvier 1833 (1833)

Hoewel voor andere delen van Oudenaarde blijkt dat deze kaart teruggrijpt naar een oudere situatie, namelijk naar het Plan d'Oudenaarde uit 1746<sup>87</sup>, lijkt dit hier niet het geval te zijn. Ten eerste is het ravelijn ten noorden, dat bij Ferraris nog zichtbaar was, verdwenen. Dat het hier geen situatie betreft waarbij het gebied buiten de omwallingen met minder zorg

<sup>87</sup> Zoals duidelijk is voor het gebied rond de Markt, zie Vandendriessche et al. 2014, p. 29. Dit is ook aangegeven door Vaillant zelf in de begeleidende nota van de kaart, die op de kaart zelf staat.

werd gekarteerd, blijkt uit het feit dat andere verdedigingswerken buiten de omwallingen wel nauwkeurig zijn opgetekend.

Er zijn ook veranderingen te bemerken op vlak van het grondplan van het kasteel (figuur 30). De halfronde uitsprong op de oostelijke muur lijkt verdwenen, net als de cirkelvormige uitsprong op de zuidoostelijke hoek. Op de noordoostelijke hoek is nu wel een nieuwe uitspringende ronde uitbouw te zien. Voor de rest toont dit plan enkel het quasi vierkante grondplan. De brug ten noorden van het kasteel is ook nog aanwezig, maar de aanbouw ten zuiden is verdwenen.

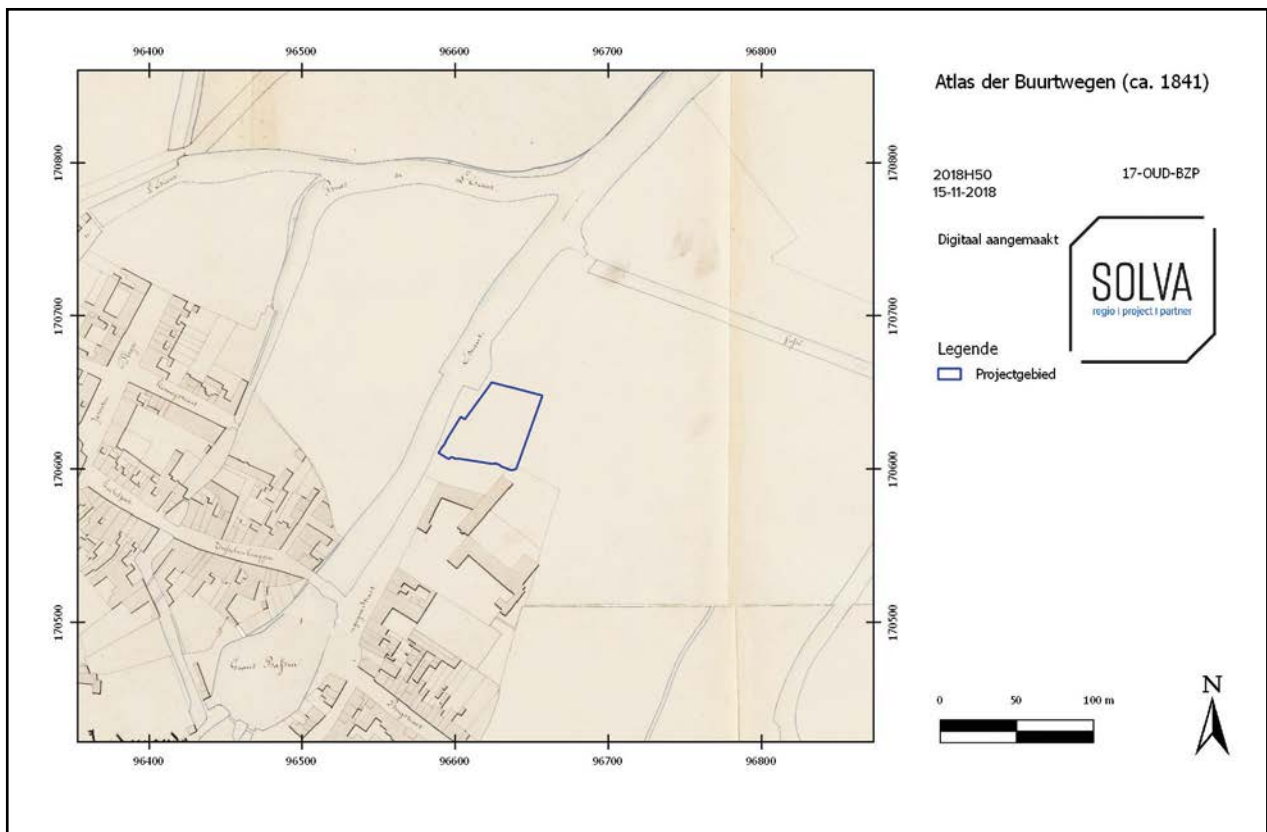
Het plan toont de versterkingen van de stad in groot detail. Ter hoogte van het kasteel gaat het van noord naar zuid om een gracht, een versterkte dijk met bedekte weg die verbonden is met een onvolledig ravelijn, een gracht, een glacis en ten slotte een bedekte weg. Ter hoogte van het kasteel was er een oplopende weg naar de hoger gelegen bedekte weg, die onderdeel uitmaakte van de flank van het bastion *Sion*. Gelet op het karakter van de postmiddeleeuwse vestingbouw, gaat het hier met uitzondering van het kasteel, om aarden versterkingen.

#### 6.1.1.8.9. Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)

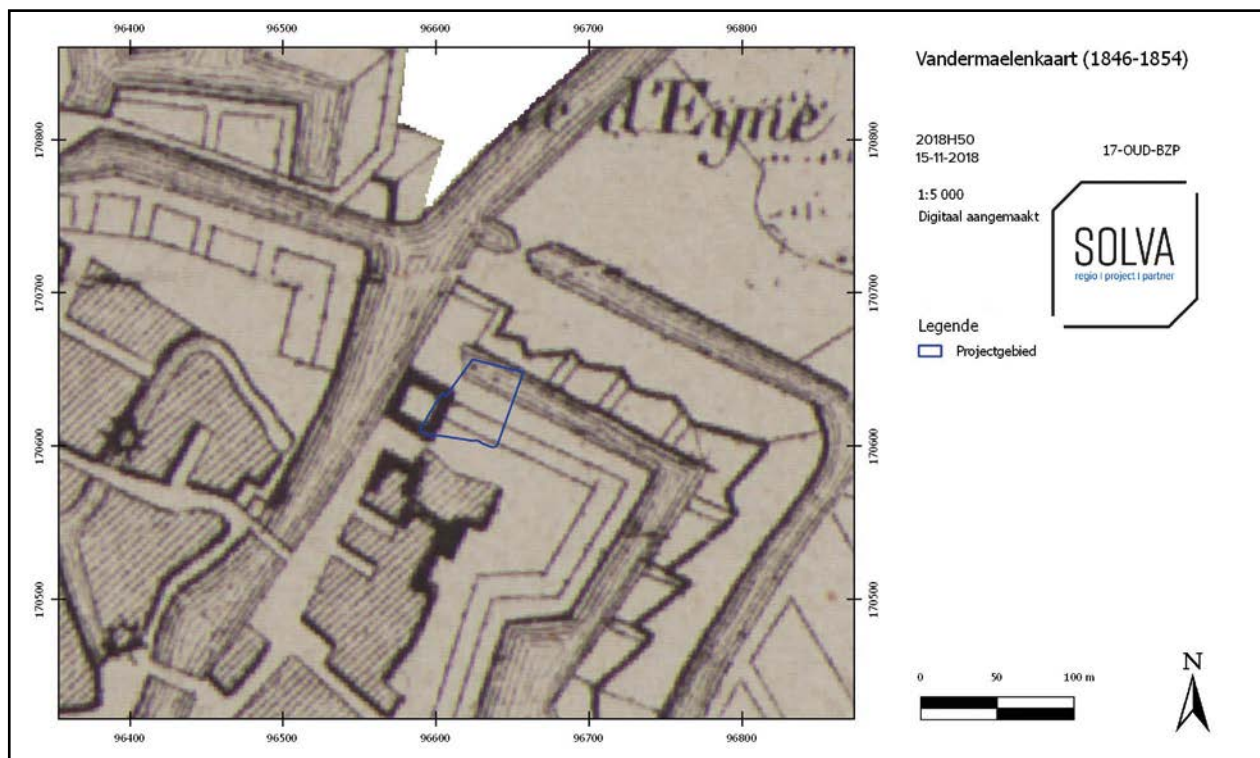
Het projectgebied is niet weergegeven op de Atlas der Buurtwegen (figuur 31).

#### 6.1.1.8.10. Philippe Vandermaelen – Cartes topographiques de la Belgique (1846-1854)

De topografische kaarten van Vandermaelen zijn op een kleinere schaal gekarteerd, waardoor minder details te verwachten zijn. Dit is ook duidelijk voor het kasteel van Bourgondië (figuur 32). De twee grachten ten noorden zijn nog aanwezig, maar wat betreft het kasteel zelf is de afbeelding zeer rudimentair. Deze kaart brengt op zich dan ook niet veel bij.



Figuur 31. Uitsnede uit de Atlas der Buurtwegen (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 32. Uitsnede van de topografische kaart van Vandermaelen ter hoogte van het projectgebied (Bron: AGIV, geraadpleegd via WMS, digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

### 6.1.1.8.11. Philippe Chrétien Popp - Atlas cadastral parcellaire de la Belgique (1842-1879)

Het grondgebied van Oudenaarde is niet beschikbaar op de Poppkaart.

### 6.1.1.8.12. Topografische kaart van 1884 – Audenarde XXIX / 4

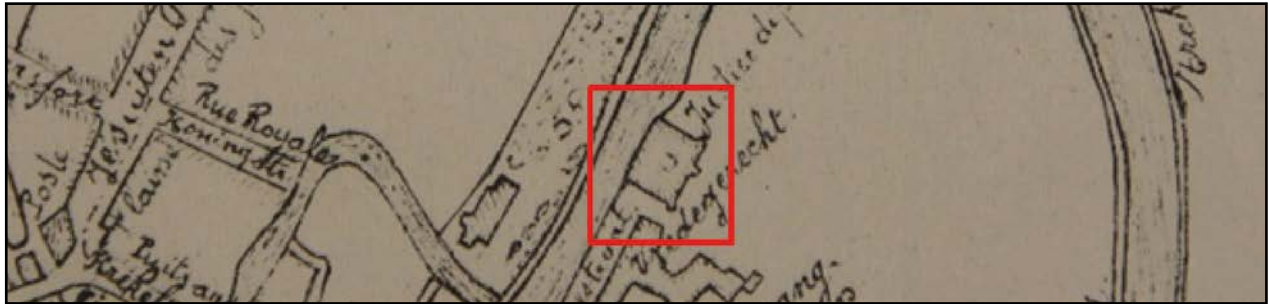
De topografische kaart van 1884 toont voor de eerste maal dat de omwalling van Oudenaarde **grotendeels verdwenen** is (figuur 33). Deze moet dus ergens tussen 1846-1854 en 1884 definitief ontmanteld zijn. Verder is het kasteel van Bourgondië wegens de kleine schaal weinig gedetailleerd weergegeven.

### 6.1.1.8.13. 20ste-eeuwse kaarten

De 20ste-eeuwse plannen en kaarten tonen telkens een zeer schematische weergave van het grondplan van het kasteel. Een voorbeeld is de kaart 'Oudenaarde. Kaart van het grondgebied der stad Oudenaarde met aanduiding van omliggende deelgemeenten: Eine, Bevere, Ename, Volkegem, Edelare, Leupegem. Schaal : 1/5000.' van na 1918 (figuur 34),



Figuur 33. Topografische kaart uit 1884 met approximatieve aanduiding van het projectgebied (rode kader; bron: NGI, geraadpleegd via Cartesius; eigen bewerking; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 34. Uitsnede uit 'Oudenaarde. Kaart van het grondgebied der stad Oudenaarde met aanduiding van omliggende deelgemeenten: Eine, Bevere, Ename, Volkegem, Edelare, Leupegem. Schaal: 1/5000' met het kasteel van Bourgondië in rood kader (Bron: Stadsarchief Oudenaarde, VKP0167; eigen bewerking; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 35. Topografische kaart (1910-1948), Kaartblad Audenarde XXIX / 4, met approximatieve aanduiding van het projectgebied (rode kader; bron: NGI, geraadpleegd via Cartesius; eigen bewerking; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).



Figuur 36. Grondplan van het kasteel, geprojecteerd op het Bijzonder Plan n°4 Gerechtshof (Bron: Stadsarchief Oudenaarde, 16.00.02 en Verzameling Kaarten en Plannen, Bijzonder Plan n°4-Gerechtshof; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

waar het kasteel als Vredegerecht benoemd staat, of de topografische kaart uit 1910-1948 (figuur 35). Bij de eerste zijn er aan de oostelijke zijde ook drie uitsprongen zichtbaar, die overeenkomen met de op de oudere kaarten voorkomende uitspringende torens.

De topografische kaart uit 1910-1948 geeft ook de gebouwen van de gasfabriek weer die in de tweede helft van de 19de eeuw opgetrokken werd.<sup>88</sup> De huidige Bourgondiëstraat lijkt tot het kasteel te lopen en maakt blijkbaar geen afslag naar het oosten zoals dit vandaag de dag het geval is.

Een kaart met een hoger niveau van detail is het "Bijzonder Plan n°4 Gerechtshof", opgemaakt rond 1950, vermoedelijk in functie van de geplande kanaliseringwerken aan de Schelde (figuur 21). Naast haar hoge graad van detail heeft deze kaart ook het voordeel dat ze quasi exact gegeorefereerd kon worden. Ze toont de gebouwen van de gasfabriek alsook een vrij gedetailleerd grondplan van het kasteel. Het gebouw heeft zijn quasi vierkante vorm behouden, waarbij de westvleugel wel duidelijk breder is dan de oostvleugel. Ook de zuidelijke vleugel is breder dan de noordelijke. Op de noordoostelijke hoek bevindt zich een halfronde uitsprong, op de zuidoostelijke hoek een ronde uitsprong. Ongeveer in het midden van de oostelijke zijde bevindt zich een rechthoekige uitsprong.

De Bourgondiëstraat maakt hier wel de bocht naar het oosten. Waarschijnlijk is deze uitbreiding van het tracé van de Bourgondiëstraat te linken aan de vernieling van het oude gerechtsgebouw (daterend uit 1824) tijdens Wereldoorlog I, waarna in 1922-1925 het huidige neogotische gerechtsgebouw werd opgetrokken.<sup>89</sup>

Aangezien deze kaart quasi exact gegeorefereerd kon worden, is het mogelijk om uitspraken te doen over de (quasi) exacte locatie van delen van het gebouw. Zo blijkt dat nagenoeg de volledige westelijke vleugel van het kasteel verdwenen is door de kanaliseringwerken in de jaren '70. Daarentegen zijn de oostelijke delen van het kasteel ondergronds mogelijks wel nog bewaard.

Via dit gegeorefereerd plan kon een grondplan van het kasteel, aangeleverd door het Stadsarchief Oudenaarde, geprojecteerd worden, waardoor we een beeld krijgen van de indeling van het kasteel (figuur 36). De datum van het grondplan is echter onbekend. Hieruit blijkt nogmaals dat een groot deel van de kasteelfunderingen en -onderbouw niet verdwenen zijn bij de kanaliseringwerken aan de Schelde

### 6.1.1.9. Fotografische documentatie van het projectgebied

Er zijn verschillende foto's uit de 20ste eeuw gekend van het kasteel van Bourgondië. Deze zijn afkomstig uit twee collecties: deze van het Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium (KIK-IRPA) en die van het MovE (Museum Oost-Vlaanderen in Evolutie). Beide zijn vrij online raadpleegbaar.<sup>90</sup> Bij het onderzoek van Ruben Willaert zijn deze al aan bod gekomen. Hier worden enkele relevante foto's terug opgenomen. Deze zijn beschikbaar gesteld door het Stadsarchief van Oudenaarde, en dateren van vóór of tijdens de afbraak van het kasteel in 1967.<sup>91</sup> Andere foto's zijn geraadpleegd via de website *un baisier d'audenarde*, opgesteld door Janick Vanmelkebeke.<sup>92</sup>

Een luchtfoto uit de laatste dagen van de Eerste Wereldoorlog toont het kasteel van

88 De Gryse 2012, 25.

89 Agentschap Onroerend Erfgoed, 2017. Gerechtshof, Inventaris Onroerend Erfgoed, online geraadpleegd op <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/27048> (23-03-2017).

90 KIK-IRPA: <http://www.kikirpa.be/NL/45/30/Online+fototheek.htm>.

MovE: <http://www.museuminzicht.be/public/collecties/index.cfm>.

91 We bedanken Stijn Lybeert, stadsarchivaris van de stad Oudenaarde, voor het aanleveren van het fotomateriaal.

92 <http://www.un-baisier-d-audenarde.be/index.html>.



Figuur 37. Uitsnede uit een luchtfoto van 4-11-1918 (Foto: Stadsarchief Oudenaarde, JDC\_007).

Bourgondië en haar omgeving (figuur 37).<sup>93</sup> Ze toont het quasi vierkante grondplan van het kasteel, de gasfabriek, het oude gerechtsgebouw en de gevangenis.

De figuren 38 en 39 wijzen er op dat het kasteel tot aan/in de Schelde was gebouwd, waarbij de Schelde-oever voorbij het kasteel een insprong maakt. Dit was ook al duidelijk op basis van het historisch kaartmateriaal. Het is onwaarschijnlijk dat dit dezelfde insprong is die vandaag nog zichtbaar is, gezien de positie van het kasteel ten opzichte van de huidige insprong. Verder tonen deze foto's dat de muren heel veel sporen van herstellingswerken en verschillende bouwfases bevatten, en nog deels waren opgetrokken in natuursteen, waarschijnlijk Doornikse kalksteen. Ten derde wijst figuur 40 op de dikte van de muren. Deze foto's tonen aan dat het kasteel een zeer robuuste constructie kende, wat het waarschijnlijker maakt dat er archeologische resten bewaard zijn.

Figuur 41 toont de oostelijke gevel van het kasteel. Hier zijn we een rechthoekig torentje dat we kunnen linken aan de rechthoekige uitsprong in de oostvleugel, zichtbaar op het "Bijzonder Plan n°4 Gerechtshof" van ca. 1950. Op de hoek van de oostvleugel zien we een andere uitsprong (zie ook figuur 41), die gelinkt kan worden aan de halfronde uitsprong op dezelfde locatie, zoals zichtbaar op het Bijzonder Plan.

Op figuur 42 is de naad tussen de noordgevel, die in 1746-1748 gebouwd is, en de rest van het complex duidelijk zichtbaar.

Figuur 43 toont de voorgevel van het kasteel ten tijde van de functie als bibliotheek. Opvallend is dat de ronde uitsprong op de zuidoostelijke hoek, zoals deze zichtbaar is op het Bijzonder Plan n°4, hier niet te zien is.

## 6.1.2. Archeologisch kader

### 6.1.2.1. Het projectgebied

Zoals hierboven vermeld maakt het projectgebied deel uit van een groter archeologisch projectgebied waarover al een historisch-cartografisch onderzoek gebeurde, waarna een deel van het terrein onderzocht werd via een mechanische prospectie in de bodem via proefsleuven. Het eerste onderzoek was echter niet specifiek gericht op het huidige projectgebied aangezien de voorziene werken er geen impact hadden. Het eerdere proefsleuvenonderzoek vond plaats ten noordoosten van het huidige projectgebied en heeft dus geen betrekking op deze onderzoekszone.

Voor het aanvatten van deze bureaustudie werd er nog geen gericht archeologisch onderzoek (met ingreep in de bodem) op het huidige projectgebied uitgevoerd. De locatienummers CAI 159839 en CAI 164796 verwijzen immers respectievelijk naar het bureauonderzoek uitgevoerd door Ruben Willaert, en het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd door BAAC Vlaanderen.

93 Volledige tekst op de foto: Vlle C.h. B.359 Audenarde – 209<sup>8</sup> – 457<sup>4</sup> – 4-11-18 – 11<sup>h</sup> – E/8000.



Figuur 38, Zijaanzicht van het kasteel vanop de Schelde (datum onbekend; foto: [http://www.un-baiser-d-audenarde/Bourgondie/album/slides/Bourgondie%20\(48\).html](http://www.un-baiser-d-audenarde/Bourgondie/album/slides/Bourgondie%20(48).html)).



Figuur 39. Schuin achteraanzicht vanop de andere Schelde-oever (Foto: Stadsarchief Oudenaarde, 1976\_034\_036\_039).



Foto 40. Zicht op het kasteel bij afbraak. Achteraan is het huidige Woonzorgcentrum H. Hart zichtbaar. De constructie die op deze foto wordt afgebroken is de grote toren. (Foto: Stadsarchief Oudenaarde, 1970\_098\_027\_032).



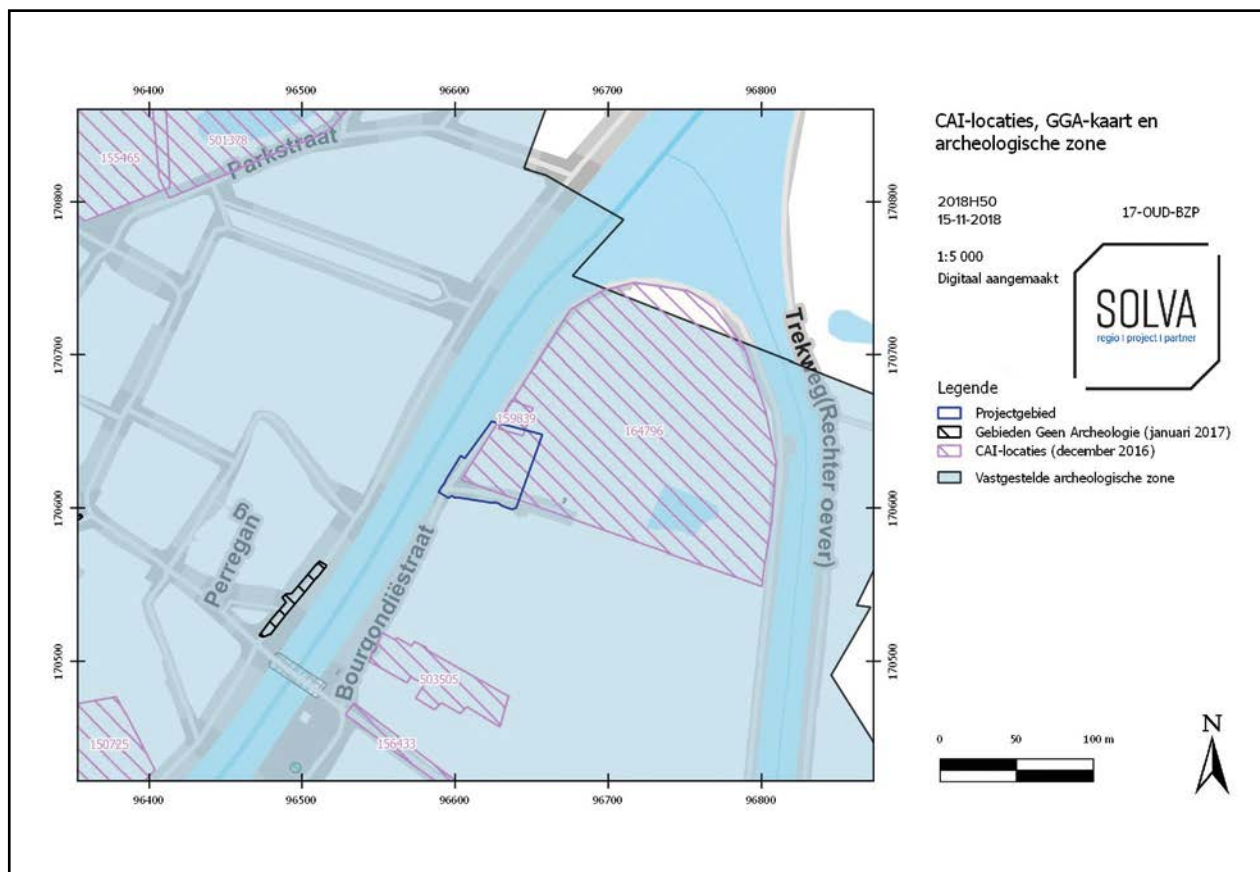
Figuur 41. Foto van de oostelijke zijgevel van het kasteel (datum onbekend; foto: [http://www.un-baiser-d-audenarde.be/bourgondie/album/slides/bourgondie%20\(4\).html](http://www.un-baiser-d-audenarde.be/bourgondie/album/slides/bourgondie%20(4).html)).



Figuur 42. Zicht op de noordelijke gevel van het kasteel (datum onbekend; foto: [http://www.un-baiser-d-audenarde.be/bourgondie/album/slides/bourgondie%20\(37\).html](http://www.un-baiser-d-audenarde.be/bourgondie/album/slides/bourgondie%20(37).html)).



Figuur 43. Zicht op de voorgevel van het kasteel, dat op dat moment in gebruik was als bibliotheek, zoals blijkt uit de muurschriften (datum onbekend; foto: [http://www.un-baiser-d-audenarde.be/bourgondie/album/slides/bourgondie%20\(53\).html](http://www.un-baiser-d-audenarde.be/bourgondie/album/slides/bourgondie%20(53).html)).



Figuur 44. Weergave van de CAI-locaties, de GGA-locaties (Gebieden Geen Archeologie) en de archeologische zone van Oudenaarde (Bron: AGIV & Agentschap Onroerend Erfgoed geraadpleegd via WMS; digitaal aangemaakt op 15-11-2018).

### 6.1.2.2. De directe omgeving

In de directe omgeving van het projectgebied werden al verschillende archeologische onderzoeken uitgevoerd (Figuur 44). Gezien echter geweten is dat het kasteel van Bourgondië op de locatie van het projectgebied gelegen was, bieden deze opgravingen weinig toegevoegde waarde om een inschatting te maken van het archeologisch potentieel van het projectgebied. Daarom zullen ze hier enkel kort toegelicht worden.

#### -Tussenbruggen (Marlboroughlaan)

In 2015 voerde **SOLVA** een archeologisch onderzoek uit, voorafgaand aan de heraanleg van de straten Tussenbruggen en de Marlboroughlaan.<sup>94</sup> Deze zijn gelegen op de andere oever van de Schelde, tegenover het projectgebied. Verschillende opeenvolgende straatniveaus tonen de lange geschiedenis van deze straat, gelegen op de route naar de oudste oversteekplaats over de Schelde, aan. De oudste bewoningssporen dateren uit de 12de eeuw en bestaan uit lemen vloerniveaus. De houten huizen waren gebouwd op opgeworpen aarde die in verband wordt gebracht met het graven van de huidige Schelde. Vanaf de 13de en 14de eeuw vervangt steen, hout als bouw materiaal. Dan ontstond ook de kadastrale indeling die de wijk tot ver in de 20ste eeuw bepaalde.

#### -Huis de Lalaing

De site Huis de Lalaing ligt zo'n 130 m ten zuiden van het projectgebied. In 1988 vond een opgraving plaats nabij deze 17de-eeuwse patriciërs woning, uitgevoerd door het toenmalige I.A.P.<sup>95</sup> Vermoedelijk in de late 13de eeuw worden de landbouwactiviteiten op de site

94 Interne info SOLVA Dienst Archeologie.

95 De Grootte 1994, 359.



Figuur 45. Zicht op een stuk van de stadsmuur tijdens de werken. De muur bevindt zich vlak onder de pleinverharding.

stopgezet en ontstaat er artisanale activiteit, in de vorm van ijzer smelten.<sup>96</sup> In de loop van de 14de eeuw wordt dit vervangen door een pottenbakkerij, die op het einde van de 14de eeuw alweer verdwijnt. Het gebied wordt omgevormd tot woonzone, wat aangetoond wordt door het verschijnen van de eerste stenen gebouwen.

*-locatie 156433*

In de Bergstraat werden bij een werfcontrole in 1995 laatmiddeleeuwse ophogingslagen en kuilen aangetroffen. Er is geen bijkomende informatie beschikbaar.

## 6.2. BESCHRIJVING VAN DE BODEMS EN ANDERE COMPLEXEN VAN AARDKUNDIGE EENHEDEN

### 6.2.1. Genese van de bodems of andere complexen van aardkundige eenheden

De bodemtype kaart (figuur 18) toont reeds dat het gehele gebied in een sterk antropogeen verstoord gebied ligt. De aard van de werken impliceerde dat enkel de huidige pleinverharding werd weggebroken om vervangen te worden door een nieuwe fundering en pleinverharding. Op basis van het proefsleuvenonderzoek is de opbouw van de nieuwe pleinbedekking zo aangepast dat de impact op het archeologische patrimonium bijna onbestaande werd. De muurresten van zowel de stadsmuur als het Bourgondisch kasteel zaten slechts ondiep in de ondergrond (figuur 45). Dit had ook tot gevolg dat er niet dieper is afgegraven.

Door het begeleiden van de RWA sleuf konden er enkele profielen worden gemaakt. Daaruit bleek ook dat de gehele zone in antropogeen geroerd gebied lag (figuur 46). Het grootste deel van het gebied was vroeger een watermassa: hetzij van de kasteelgracht, hetzij van de stadgracht. Deze watermassa's zijn bij het opgeven van deze verdedigingswerken volledig opgevuld.

<sup>96</sup> De Grootte 1994, 360.

### 6.2.2. Bewaring van de bodems of andere complexen van aardkundige eenheden

Er zijn geen natuurlijke bodems vastgesteld tijdens het terreinwerk. Alle onderzochte zones waren antropogeen verstoord.



Figuur 46. Profiel in de RWA sleuf. Dit profiel toont aan dat deze hele zone zwaar antropogeen verstoord is gebleven.

### 6.2.3. Effecten van de aanwezige bodems en sedimenten op de bewaring van de archeologische site en de archeologische artefacten daarbinnen

In de ondergrond van het projectgebied zijn er geen natuurlijke bodems meer te verwachten op geringe diepte. De natuurlijke sequenties zijn een stuk dieper gelegen, buiten het bereik van de geplande infrastructuurwerken. De bodemopbouw bestaat uit louter antropogene bodems waarbinnen de sporen van zowel het kasteel als de stadsmuur een zeer goede bewaring kennen.

### 6.2.4. Referentie aan gelijkaardige bodems en andere complexen van aardkundige eenheden op gekende archeologische sites

De aanwezigheid van louter antropogene bodems in een stadscontext is geen zeldzaamheid in Vlaanderen. Verschillende opgravingen in de nabije omgeving toonden aan dat er in Oudenaarde een sterke antropogene impact is geweest op het bewaarde bodemarchief. Zo is bij de opgraving Oudenaarde-Tussenbruggen, aan de overkant van de Schelde, een gelijkaardig profiel vastgesteld<sup>97</sup>.

97 De Maeyer: in voorbereiding.

## 6.3. BESCHRIJVING VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE AAN DE HAND VAN HET SPORENBESTAND OF DE VONDSTENSPREIDING

### 6.3.1. Analyse van de opbouw van de archeologische site

#### 6.3.1.1. Beschrijving van de wijze waarop de archeologische site zich aan het huidige oppervlak manifesteert

De site was niet zichtbaar aan het oppervlak tot het moment van de opgraving. De site werd afgedekt door een verharde pleinopbouw en was tot het moment van de werkzaamheden in gebruik als parking.

#### 6.3.1.2. Beschrijving van de stratigrafische opbouw van de archeologische site

De muurresten van zowel de stadsmuur als het Bourgondisch kasteel zaten ondiep in de ondergrond (figuur 45). Gemiddeld zat er ongeveer 30 cm steenslag en verharding in magere beton bovenop de fundamente van zowel het kasteel als de stadsmuur. Aangezien deze opbouw slechts een beperkte relevantie had ten aanzien van de chronologie en hoedanigheid van de vrij gelegde structuur is er weinig bijkomend onderzoek gedaan naar de opbouw.

#### 6.3.1.3. Gemiddelde diepte van de waargenomen archeologische niveaus ten opzichte van de Tweede Algemene Waterpassing en het maaiveld

De ondiepe bewaring van de sporen blijkt ook uit de vergelijking van de absolute hoogtes van de opgegraven sporen ten aanzien van het maaiveld. Voor de hoogtes van de opgraving is gebruik gemaakt van de RTS opmetingsdata, de hoogtes van het maaiveld zijn geconsulteerd op het opmetingsplan dat werd aangeleverd door de Stad Oudenaarde (figuur 17).

In het noorden bedroeg de gemiddelde TAW waarde van de muren 11,65 m tegenover 11,92 m bovenop het maaiveld. Dit wijst op een pleinopbouw van 27 cm. In het centrale gedeelte bedraagt de TAW waarde van de muren gemiddeld 11,66 m. de opmetingsdata geven hier een hoogte van 11,85 m TAW van het maaiveld. Hieruit blijkt de pleinopbouw slechts 19 cm dik te zijn. In het zuiden bedroeg de gemiddelde hoogte 11,85 m TAW tegenover 12,05 m TAW voor het maaiveld. Hier is te zien dat de pleinopbouw slechts zo'n 20 cm dik was.

#### 6.3.1.4. Profielfoto's

Gezien de beperkte relevantie van profielen bij deze vlakregistratie zijn er slechts een beperkte hoeveelheid profielen gezet. Zoals blijkt uit de beschrijving van de archeologische niveaus in hoofdstuk 5.3.1.3. Enkel in de zone van de RWA uitgraving kon een zinvol profiel geregistreerd worden (figuur 46). Deze doorsnede toont een volledig antropogene puinvulling van de stadsgracht. Gezien er geen verdere stratigrafie waar te nemen is in deze doorsnede, is de informatiewaarde van dit profiel vrij laag.

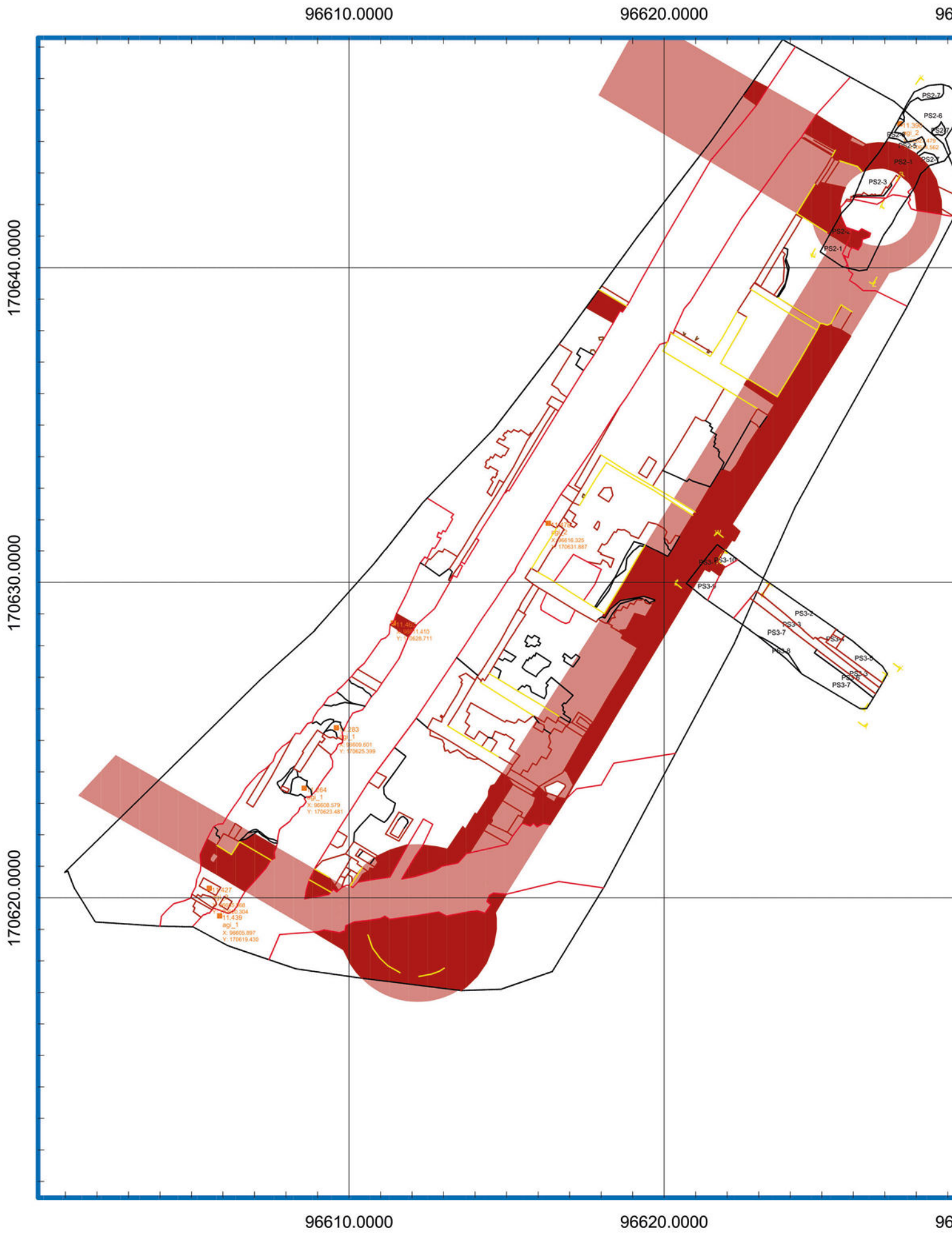
### 6.3.2. Analyse van archeologische structuren, spoorcategorieën, spoorcombinaties en individuele sporen

#### 6.3.2.1. Niet gefaseerde allesporenkaart (voor sites zonder complexe verticale stratigrafie)

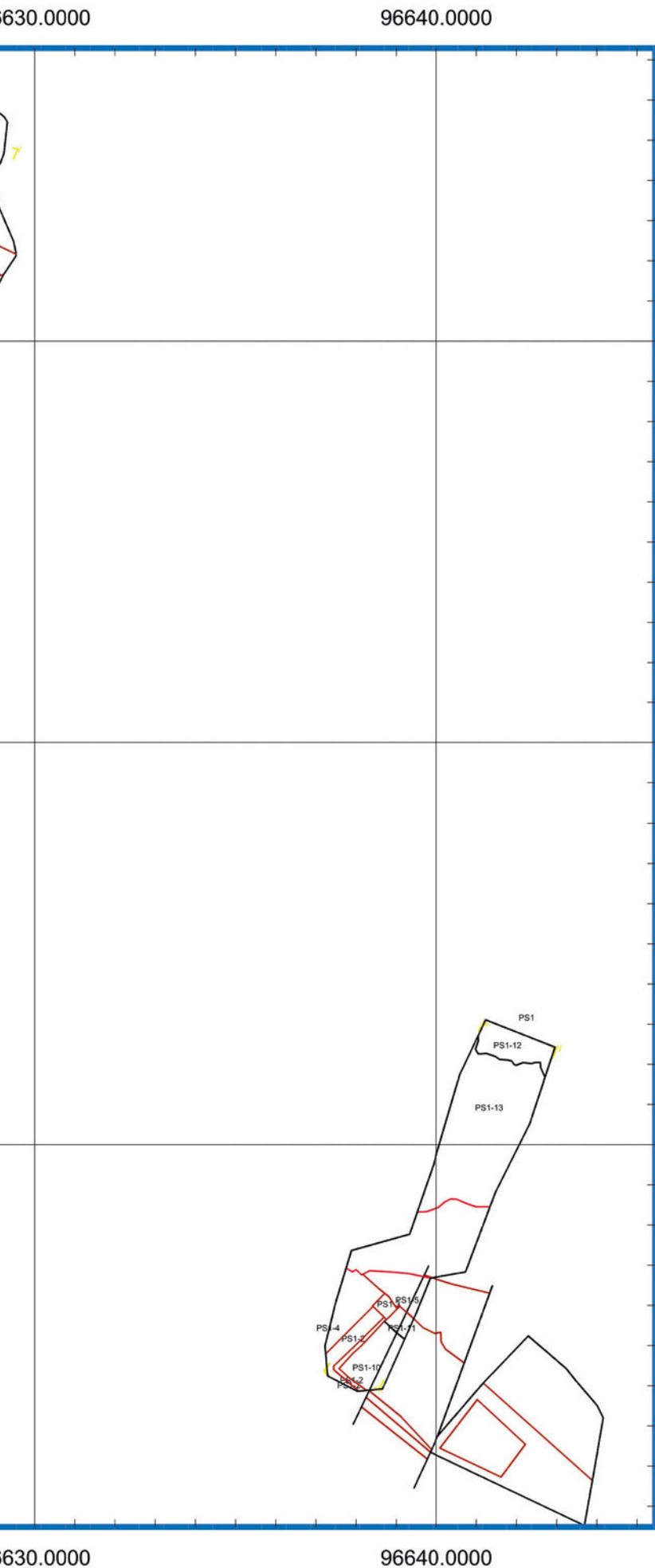
Zie figuur 8.

#### 6.3.2.2. Weergave verschillende fases

De aard van de werken impliceerde dat er enkel een vlakdekkende registratie kon worden verricht op de kasteelresten. Dit had tot gevolg dat er geen diepgaand chronologisch onderzoek kon worden verricht naar de verschillende gebruiksfases van het kasteel. Het is dan ook onmogelijk gebleken om de verschillende zichtbare relicten (muren, vloeren,



Figuur 47. Weergave van de oudste fase van het kasteel.



## Oudenaarde

### Bergen-op-Zoomplein

Werfbegeleiding  
2018H50  
17-OU-D-BZP

#### Allesporenplan met fasering

---

	Muren en vloeren
	Muren met pleister
	Lagen
	Onderzoekszone
	Verstoring
	Oudste fase - opgegraven
	Oudste fase - reconstructie

---

0 4 8 Meters

Schaal 1:150  
 Digitaal aangemaakt op: 21/11/2018  
 Bron: SOLVA

---

**SOLVA**  
regio - project - partner

SOLVA  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM



Figuur 48. Opname tijdens de werkzaamheden waarbij de genomen maatregelen ter behoud *in situ* zichtbaar zijn.

opmaaklagen etc.) aan een bepaalde fase te koppelen. Er kon enkel met relatieve dateringen worden gewerkt ten opzichte van de oudste of de jongste gebruiksfase van het kasteel. Er is derhalve enkel een faseringskaart opgesteld voor de oudste 14de-eeuwse fase van het kasteel (figuur 47). Deze fase onderscheidt zich inzake het gebruikte materiaal en de constructiemethodes van de andere fasen van het kasteel. Binnen deze oudste fase is er waarschijnlijk nog een verdere opdeling te maken. Zo was een deel van het parement van de buitenmuren gezet met Doornikse kalksteen, en een ander deel met kalkzandsteen. Dit is echter bij de opmaak van de faseringsplannen als één fase beschouwd, omdat het niet geweten is wat het onderlinge verband tussen beide is. Het kan ook zijn dat er gewerkt is met verschillende schipladingen steen, tijdens eenzelfde bouwphase.

### 6.3.2.3. *Behoud in situ van niet-onderzochte zones*

De werfbegeleiding op het Bergen-op-Zoomplein behelsde de vlakregistratie van de restanten van het Bourgondische kasteel opgericht door Filips De Stoute. Op basis van de bevindingen van het proefsleuvenonderzoek zijn er aanpassingen gemaakt aan de opbouw van de nieuwe pleinbedekking, zodat de impact van de werken op het aanwezige bodemarchief bijna volledig kon worden vermeden. De restanten van het kasteel zijn na de vlakregistratie door de archeologen van **SOLVA** afgedekt met een geotextiel en steenpuin. Het steenpuin is van aan de kant aangevoerd, open gespreid en aangedrukt door een graafmachine alvorens dit werd bereden met zwaar materieel<sup>98</sup>. Op deze manier zijn de bewaarde restanten van het kasteel beschermd tegen verdere desintegratie (figuur 48 + 49). De stadsmuur is tijdens de werkzaamheden nauwelijks aangesneden. Enkel op het stuk waar de RWA leiding door de muur ging is een stuk weggebroken. Dit had evenwel amper een impact op het algemene bestand van de structuur. Aangezien de stadsmuur niet bloot kwam te liggen, zijn er ook geen bijkomende maatregelen genomen ter bescherming van de structuur (figuur 49).

### 6.3.2.4. *Globale tekstuele beschrijving van het sporenbestand*

#### 6.3.2.4.1. *Inleiding*

Het kasteel heeft sinds zijn ontstaansgeschiedenis aan het einde 14de- begin van de 15de eeuw tal van ingrijpende verbouwingen ondergaan. In de meeste gevallen is het niet mogelijk om aanpassingen terug te voeren tot een bepaalde fase, waardoor het ook moeilijk is om bepaalde structuren te koppelen aan opgegraven elementen. Een aanzienlijk deel van het kasteel en daarbij ook belangrijke determinerende delen zoals de zgn. “Bourgondische meestertoren” zijn door de kanalisatie van de Schelde in 1967, verdwenen (figuur 50).

De aard van de werken liet slechts een oppervlakkige vlakregistratie toe. Dit had uiteraard implicaties voor de datering van de verschillende bouwfasen. Op basis van de terreinwaarnemingen kon enkel de oudste fase van het kasteel onderscheiden worden. Deze muur met bakstenen kern en natuurstenen parement correspondeert qua bouwstijl en gebruikte materialen met de gekende 14de-eeuwse bouwwerken in Oudenaarde. De jongere muren, vloeren, opmaaklagen etc. konden geen preciezere datering krijgen dan anterieur aan de bouw van de kasteelmuren. Het merendeel van de zichtbare resten stamt waarschijnlijk uit de laatste gebruiksfase van het bouwwerk. Echter omdat hier geen diepgaand onderzoek is kunnen naar gedaan worden, worden alle latere toevoegingen tezamen besproken in hoofdstuk 5.3.2.4.4.

Bij de bespreking van de sporen wordt er steeds gewerkt met een bespreking op ‘contextniveau’ (spoorcombinaties), aangezien we van oordeel zijn dat een bespreking op

96610.0000

96620.0000

96

170640.0000

170630.0000

170620.0000



96610.0000

96620.0000

96

Figuur 49. Weergave van de in situ bewaarde sporen.

9630.0000

96640.0000



9630.0000

96640.0000

**Oudenaarde**  
**Bergen-op-Zoomplein**  
Werfbegeleiding  
2018H50  
17-OUD-BZP  
In situ bewaarde sporen

170640.0000

170630.0000

170620.0000

— Onderzoekszone



Schaal 1:150  
Digitaal aangemaakt op: 21/11/2018  
Bron: SOLVA



SOLVA  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM



Figuur 50. Luchtfoto van de opgraving ©Dirk Wollaert.

een lager spoorniveau weinig relevant is in het geheel. In de sporenlijsten in bijlage wordt een overzicht gegeven van de sporen en de spoorcombinaties en hun onderlinge relatie. De positie van de individuele sporen kan geconsulteerd worden op het grondplan op figuur 8.

#### **6.3.2.4.2. De buitenmuren van de oudste kasteelfase**

De buitenmuren van de oudste kasteelfase worden gevormd door volgende contexten: C.I-10, C. I-11, C. I-12, C. I-15, C. I-84, C. I-13, C. I-14, C. I-9, C. I-6, C. I-7, C. I-8 en C. I-22. Aan de binnenzijde van het complex behoren C. I-36 en C. I-104 waarschijnlijk ook tot de oudste fase (zie 5.3.2.4.3).

De muren C. I-6 (noordelijke muur) en C. I-11 liggen 30,4m van elkaar verwijderd.<sup>99</sup> Er zijn geen gegevens bekend over de afmetingen van het kasteel in zijn vroegste fase. De iconografische afbeeldingen die een idee geven over de omvang van het bolwerk dateren immers van een stuk later.

De breedte van het kasteel in west-oostelijke richting is niet gekend, omdat de westelijke helft van het kasteel door de kanalisatie van de Schelde reeds volledig weggegraven is bij het rechtekken van de Schelde.

De zuidelijke muur, C. I-11, is een bakstenen muur met een parement van kalkzandsteen. Het parement is gemaakt met kalkzandsteen van 10-11 cm dik. De bakstenen zijn gemetst in een onregelmatig metselverband. Het grootste gedeelte van de bakstenen zijn brokken, waardoor het ook niet mogelijk was om volledige maten te nemen. De lengte van de bakstenen was ca. 23 cm. De breedte varieerde tussen de 10-12 cm, en de hoogte tussen de 5 en 6 cm. De gebruikte mortel was een combinatie van een harde witte kalkmortel en een zachtere grijzigere mortel. Naast bakstenen zijn er ook nog brokken Doornikse kalksteen

<sup>99</sup> Gemeten van de buitenzijde van de muren.



Figuur 51. Detail van C. I-11. De muur is zo'n 35 cm weggekap.

gebruikt voor de opbouw van de muur. Deze zitten willekeurig en zonder duidelijk verband verwerkt in de muur. De binnenzijde van de muur was afgewerkt met pleister. De maximale breedte van de muur bedroeg 1,7m. Van een deel van de muur is in een latere fase ca. 35 cm aan de binnenkant afgekap, vermoedelijk om de binnenruimtes te vergroten (figuur 51). De binnenzijde van deze inkapping is bovendien ook afgewerkt met pleister, wat er op wijst dat de ruimte als binnenruimte is afgewerkt.

Aan de oostelijke kant sluit muur C. I-11 aan op muur C. I-10. De twee contexten lijken op elkaar aan te sluiten, maar zijn wel in een ander materiaal gebouwd. Daar waar er voor de bouw van C. I-11 gebruik is gemaakt van een parement in kalkzandsteen, is het parement van C. I-10 met Doornikse kalksteen gebouwd. Jammer genoeg loopt er een recente verstoring net op het aansluitingspunt tussen C. I-11 en C. I-10, waardoor de relatie tussen de beide structuren niet volledig kon worden onderzocht (figuur 52).

C. I-10 is een ronde toren van zo'n 12,5m diameter (gemeten van de buitenkant van de muren). De opbouw van de muur bestaat uit een kern van baksteen met een parement van Doornikse kalksteenblokken met een dikte van 19cm. De bakstenen kern is gemetst in een onregelmatig koppenverband met bakstenen van 24 cm x 12 cm x 5 cm, 26 cm x 11 cm x 5 cm, 24 cm x 11,5 cm x 5 cm. Een groot deel van de bakstenen waren onregelmatige brokken. De gebruikte mortel was een harde witte kalkmortel die werd afgewisseld met een zachtere grijzige kalkmortel. De muur was ongeveer 0,9 m dik, en was aan de binnenzijde afgewerkt met pleister.

Aan de binnenzijde van de toren C. I-10 ligt C. I-15. Deze context bestaat uit een onregelmatig patroon van baksteen, Doornikse kalksteen, tegels en kalkzandsteen. Als mortel is een vrij harde, weinig zandige grijze kalkmortel gebruikt.

Hoewel het niet duidelijk was in grondvlak, gaat het hier waarschijnlijk om een opvulling boven een keldergewelf. Immers loopt aan de noordzijde van C. I-15 een trap (C. I-80) recht



Figuur 52. Zicht vanuit het oosten op C. I-10 (muur van de toren) en C. I-15 (gewelf). ©Dirk Wollaert.

naar beneden richting de kelder (infra). Of deze kelder reeds bij de eerste bouwfase hoort, of een latere toevoeging is kon niet uitgemaakt worden, aangezien de recente verstoring ook op deze plaats de toren en muren oversnijdt (figuur 53).

De ronde toren C. I-10 sluit aan de noordoostelijke zijde aan op muur C. I-12. Deze muur vormt samen met C. I-9 de oostelijke weermuur van het kasteel. Aan de aansluiting met toren C. I-10 werd de muur oversneden door een recente verstoring waardoor onderlinge relaties moeilijk zichtbaar waren. Er was nog één fragment van het natuurstenen parement aanwezig dat aansloot op de toren C. I-10 (figuur 53). Ondanks de verstoring van de nutsleidingen, is te zien dat er ook aan de binnenzijde van het kasteel nog een muur aansluit op toren C. I-10.



Figuur 53. Zicht vanuit het oosten op het parement van C. I-10 en het vermeende keldergewelf C. I-15.

Muur C. I-84 heeft een aparte contextnummer gekregen, maar is waarschijnlijk dezelfde muur als C. I-12. Omdat dit door de aanwezigheid van de verstoring en van de trap C. I-80 niet kon worden geverifieerd, is er geopteerd om deze muur in een aparte context onder te brengen. Wellicht zou dit op een dieper niveau wel duidelijk geworden zijn. C. I-84 is een bakstenen muur (formaat 22,5 cm x 11 cm x 4 cm en 23 cm x 11 cm x 4,2 cm). Deze bakstenen zijn met een zeer harde, weinig zandige, licht grijze kalkmortel in een onregelmatig metselverband geplaatst. De mortel heeft op verschillende plaatsen een afwisseling met een meer zachte zandige mortel. Aan de binnenzijde van de toren kon een duidelijk gelijktijdig verband worden vastgesteld tussen de toren C. I-10 en C. I-84.

C. I-12 kan geïnterpreteerd worden als de oostelijke weermuur van het kasteel. Deze muur is opgebouwd uit een kern van bakstenen in een onregelmatig metselverband. Het merendeel van de bakstenen zijn onregelmatige brokken. De stenen hebben een afmeting van 23 cm x 11,5 cm x ?; 25 cm x 10 cm x ?; ? x 11 cm x 4 cm. Naast baksteen zijn er in de kern ook onregelmatige brokken kalkzandsteen verwerkt. Deze zijn zonder vast patroon tussen de bakstenen door ingemetst. De mortel is een combinatie van een zeer harde, weinig zandige, licht grijzige kalkmortel met een zachtere, meer zandige bruin/grijze mortel. De buitenzijde van de muur is afgewerkt met een parement in kalkzandsteen. De stenen hebben een dikte van 10 tot 12 cm. Aan de binnenzijde is de muur afgewerkt met pleister, en ook aan de buitenzijde is er pleister gebruikt. Over de gehele lengte kon vastgesteld worden dat de voegen toegepleisterd zijn. Dit had waarschijnlijk tot doel om de monumentaliteit en het monolithische uitzicht van het gebouw te vergroten. Het is niet duidelijk of oorspronkelijk enkel de voegen gepleisterd waren, of dat ook de kalkzandsteen mee bepleisterd was maar enkel bewaard is gebleven in de voegen. De hechting van de pleister is immers een stuk beter in de voegen dan op de gladde kalkzandsteen (figuur 54).

Ongeveer centraal in het gebouw kon de volledige dikte van C. I-12 vastgesteld worden. De



Figuur 54. Detail van het parement en de gevelpleister van C. I-12.

muur meet op die plek 2,01 m, en is aan de binnenzijde afgewerkt met pleister. Op deze plek kon eveneens vastgesteld worden dat de muur van binnenuit ongeveer 1,2 m ingekapt is (figuur 55). Bovenop deze inkapping is een vloer gelegd (C. I-48). Hoewel het niet is kunnen aangetoond worden, is het wel aannemelijk dat ook de vloeren C. I-39, C. I-34, C. I-58 en C. I-61 bovenop de uitgekapte muur zijn gelegd. Deze inkapping had duidelijk de bedoeling om de binnenruimtes aanzienlijk te vergroten. Deze aanpassing zal waarschijnlijk gemaakt zijn tijdens of na de omvorming van het militaire bolwerk tot een gebouw met een meer residentiële functie. Immers versmalt de muur van 2m naar 0,55m (t.h.v. vloer C. I-58) wat een drastisch verlies van defensieve slagkracht inhield. Op basis van de historische bronnen is geweten dat het kasteel na 1580/1590 zijn militaire functie verloor, en dat het vanaf 1617 werd verbouwd/heropgebouwd tot "Gouvernement": de ambtswoning van de stadsgouverneur.<sup>100</sup>

Ongeveer centraal in de oostelijke muur, liggen C. I-13 en C. I-14. Context I-13 bestaat uit twee grote blokken Doornikse kalksteen die een stuk uit de muur steken (figuur 56).

De zuidelijke blok Doornikse kalksteen steekt zo'n 60 cm uit de muur, de noordelijke blok zo'n 40 cm.

Tussen deze blokken zit een muurfragment, C. I-14. Deze context bestaat uit een bakstenen kern met een parement van kalkzandsteen. De stenen blokken variëren in dikte tussen de 13-20 cm. De bakstenen kern is opgebouwd met willekeurig geplaatste blokken Doornikse kalksteen en bakstenen met formaat 23 cm x 11,5 cm x ?, 25 cm x 10 cm x ?, 23 cm x 10,5 cm x ?, in een onregelmatig metselverband. Het overgrote deel van de gebruikte bakstenen zijn onregelmatige brokken. De gebruikte mortel is een combinatie van zeer harde, weinig zandige, witte kalkmortel met een zachtere grijzige kalkmortel. Er is een duidelijke naad waar te nemen tussen de kasteelmuren C. I-12 en C. I-9 enerzijds en de uitsprong anderzijds,

<sup>100</sup> Deschepper et al. 2018: 93; tabel 1.



Figuur 55. Zicht op muur C. I-12 vanuit het oosten. De tegelvloer C. I-48 is over de ingekapte muur gelegd.



Figuur 56. Detail van de uitsprong in Doornikse Kalksteen.



Figuur 57. Zicht vanuit het oosten op C. I-33.

waardoor het waarschijnlijk is dat deze niet op hetzelfde moment gezet zijn geweest, maar wel latere toevoegingen zijn aan de muur.

Deze twee contexten, C. I-13 en C. I-14, vormen samen de restanten van hetzij een waterpoort die aansloot op de stadspoort, hetzij de fundering voor een uitspringend torentje. Op basis van vergelijkingen met historisch cartografisch materiaal kan deze uitsprong waarschijnlijk geïdentificeerd worden als een waterdoorgang en uitspringend torentje die beide zichtbaar zijn op de maquette van Nézot (figuur 27). Op die manier gaan deze muurresten terug tot minstens het midden van de 18de eeuw, meer bepaald tot 1746-1752 (documentatie op het plan d'Audenarde en de maquette van Nézot) en waarschijnlijk tot 1745 (gedocumenteerde bouwcampagne aan het kasteel in de historische bronnen, met bewaarde rekeningen voor de periode 1746-1748).<sup>101</sup>

Ten noordoosten van C. I-13 en C. I-14 liep de kasteelmuur verder in C. I-9. Deze muur bestaat uit een parement van Doornikse kalksteen dat rond een kern van baksteen is gezet. De blokken Doornikse kalksteen hebben een dikte van 16 cm. De bakstenen in de kern zijn voor het overgrote deel brokken en onvolledige individuen bijeen gehouden door een combinatie van twee mortelsoorten: een zeer harde witte kalkmortel met kalkstippen en houtskoolfragmenten afgewisseld met zachtere grijzige kalkmortel. Net als C. I-12 is ook deze muur voor een groot stuk in een latere fase ingekapt geweest om meer ruimte te maken voor het residentiële gedeelte. Ter hoogte van muur C. I-35 is nog een stuk van de originele muurdikte waar te nemen. Het gaat om een fragment van de muur van slechts 25cm lang, die aantoont dat deze muur in oorsprong 2,05 m breed was. Deze breedte komt bovendien exact overeen met de volledige breedte van C. I-12. Hieruit blijkt duidelijk dat hoewel de muren een verschillende steensoort in het parement dragen, deze twee contexten waarschijnlijk wel deel uitmaken van dezelfde bouwfase. De muur C. I-9 is niet overal evenveel ingekapt: de

<sup>101</sup> Deze paragraaf is overgenomen uit Deschepper et al. 2018: 94



Figuur 58. Zicht vanuit het noorden op toren I-7 en muur I-6. Aan de linkerkant van de toren ligt aanbouw C. I-5.

overgebleven muurdikte varieert tussen de 0,9 en de 1 m, wat betekent dat de muurdikte op deze plaats tot de helft werd gereduceerd.

De muur loopt niet volledig door tot tegen de noordoostelijke toren (C. I-7), maar stopt ongeveer 3m voor deze toren. Er is een duidelijke bouwnaad te zien tussen C. I-9 en de bakstenen muur C. I-33. Deze muur, C. I-33, heeft een onregelmatig metselverband met brokken onvolledige bakstenen. De gebruikte mortel is een zeer harde wit grijze kalkmortel met kalkstippen. De oostzijde van de muur (buitenkant) is niet afgewerkt, wat er op wijst dat deze muur niet zichtbaar was. Aan de binnenzijde is de muur wel afgewerkt met pleister. Op deze plaats moet er een doorgang van een deur geweest zijn, aangezien de bakstenen van vloer C. I-31 op hun kant gelegd zijn. Hoewel de muur nog wel hetzelfde verloop kent als de oorspronkelijke muur, zijn er toch meerdere aanwijzingen dat ze hier sterke wijzigingen heeft ondergaan (figuur 57).

De noordelijke muur van het kasteel bestaat uit één context, C. I-6, die twee spoornummers omvat: I-6 (noordelijke muur) en I-7 (muur van noordoostelijke toren).

De noordoostelijke toren, I-7, is door de aanleg van recente riolering en infrastructuur voor bijna de helft vergraven geweest. De toren is gebouwd uit een kern van baksteen met een parement van Doornikse kalksteen en heeft een halfronde vorm (figuur 58).

De gebruikte bakstenen zijn bijna allemaal onvolledige brokken waardoor er slechts bij benadering enkele maten kunnen worden gegeven: 23 cm x 10 cm x ?; ? x 11,5 cm x 5 cm; ? x 10 cm x 4,5 cm. De bakstenen brokken zijn aangebracht in een onregelmatig kappenverband. Er is een zeer harde witte kalkmortel gebruikt die werd afgewisseld met zachtere grijzige witte kalkmortel. De muur heeft een zichtbare dikte van 0,8 m. Aan de binnenzijde van de muur is enkel aan de noordwestelijke kant (t.h.v. I-6) pleister gevonden. Op de overige muren is geen pleister aan de binnenkant van de muur zichtbaar.



Figuur 59. Zicht vanuit het oosten op muur C. I-6 en vloer C. I-18.



Figuur 60. Zicht vanuit het westen op C. I-6 en de kelder C. I-25.

Aan de binnenzijde van de toren is er een vloer (C. I-18) gelegd tot tegen de muur I-7. Deze vloer bestaat uit vloertegels van 16 cm x 16 cm x 2,3 cm die in een halfsteens verband zijn gelegd (figuur 59). De vloer is gelegd op een mortellaag (I-19) en een opmaaklaag van fijne leem (I-20) die samen de context C. I-19 vormen. Deze opmaaklaag diende ook voor de opmaak van vloer C. I-17. Deze vloer ligt tussen C. I-18 en muurtje C. I-21. Context I-17 bestaat uit een steens patroon van tegels met een breedte van 10 cm.

Vloer C. I-18 wordt grotendeels verstoort voor de aanleg van recente infrastructuur voor de parking (rioolafvoer + slikker). Hierdoor kan ook de relatie van deze vloer ten opzichte van de oostelijke kasteelmuur (C. I-9) niet worden geverifieerd.

Aan de westelijke zijde van de toren I-7 loopt de muur verder in I-6 zonder dat er een duidelijke bouwnaad kon worden vastgesteld. Dit toont aan dat de beide muren in eenzelfde bouwproces zijn gezet. Muur I-6 is opgebouwd uit een bakstenen kern met een parement in Doornikse kalksteenblokken met een dikte van 12 tot 15 cm. De kern bestaat uit onregelmatige brokken baksteen die met een zeer harde witte kalkmortel in een onregelmatig verband zijn ingemetsd. De harde witte kalkmortel werd afgewisseld met een zachtere grijzige witte kalkmortel. De muur is maximaal 0,9 m breed, maar is net als de oostelijke kasteelmuur voor een deel ingekapt. Zo is muur C. I-23 bovenop C. I-6 gelegd, wat er op kan duiden dat de muur een stuk ingekapt is geweest om plaats te maken voor een grote kelder (C. I-25) (figuur 60).

Aan de oostelijke kant van de toren C. I-7, is in een latere periode een muur in Doornikse kalksteen en baksteen aangebouwd (figuur 61). Deze muur, C. I-5, is in een onregelmatig verband gezet. De gebruikte mortel is een vrij harde vrij zandige licht grijze kalkmortel met kalkstippen.

Deze muur ontbreekt op alle historische kaarten. Het is pas bij de luchtfoto uit 1918 dat deze voor het eerst zichtbaar is (figuur 37). Maar hoewel de muur zichtbaar is op de luchtfoto, is



Figuur 61. Detail van de aansluiting van C. I-5 op toren I-7.

deze niet weergegeven op de topografische kaart van 1910-1948 (figuur 35).

Dus ofwel wijst dit er op dat de kaart van dit stuk gekarteerd is voor 1918, en dus anterior aan de bouw van de muur, ofwel is de kaart op dit stuk geen waarheidsgetrouwe weergave. Aangezien de gasinstallatie en de andere bewoning ten noorden van het kasteel ook niet zijn weergegeven (hoewel ze wel op de luchtfoto's staan), kan er vanuit gegaan worden dat dit gebied op de kaart niet nauwkeurig is gedocumenteerd.

Op het Bijzonder Plan n°4 Gerechtshof (van rond 1950) is de lay-out van deze muur wel zichtbaar, in een zelfde verloop zoals vastgesteld tijdens de werfbegeleiding (figuur 21).

Uit de analyse van het kaartmateriaal blijkt dat deze muur, ondanks hetzelfde gebruik van baksteen en Doornikse kalksteen waarschijnlijk pas een late toevoeging is geweest aan het kasteel. Waarschijnlijk gaat het om een 19de-eeuwse of begin 20ste-eeuwse aanbouw. De muur maakte vanaf dan deel uit van een afbakening die een gebied ten noorden van het kasteel omsloot.

#### **6.3.2.4.3. Restanten van de oudste kasteelfase aan de binnenzijde**

Aan de binnenzijde van de vierkante plattegrond zijn er twee muren gedocumenteerd, C. I-36 & C. I-104, die op basis van hun oriëntatie en gebruikte materialen waarschijnlijk ook terug te brengen zijn tot de oudste bouwfase van het kasteel.

Context C. I-36 is opgebouwd uit een bakstenen kern met aan de zuidzijde een parement van Doornikse kalksteen. De bakstenen kern bestaat bijna uitsluitend uit baksteenbrokken en is duidelijk opgebouwd met herbruikte elementen. Er konden voor deze muur geen afmetingen genomen worden van de bakstenen, noch kon er een metselverband onderscheiden worden. De gebruikte mortel is een vrij harde weinig zandige grijsig witte kalkmortel. De muur ligt in



Figuur 62. Muur C. I-36 met op de voorgrond C. I-24.

het verlengde van C. I-35, op zo'n 8 m van de noordelijke kasteelmuur C. I-6 (gemeten van de noordelijke kant van C. I-36 tot de zuidelijke kant van C. I-6). De muur is 0,7 m breed en doordat deze aan de zuidkant is afgewerkt met een parement in Doornikse kalksteen, en aan de noordzijde een bepleistering heeft, kan met zekerheid gesteld worden dat het gaat om een muur die de binnenkoer omgaf. Aan de noordzijde van deze muur is in een latere fase C. I-24 gebouwd, een muur die gezet is om de houten balken te dragen (figuur 62) die dienden als overkapping voor een kelder (cfr. 5.3.2.4.4).

De tweede context die in verband kan worden gebracht met de oudste kasteelfase is C. I-104. Deze muur ligt op ca. 8 m ten noorden van de zuidelijke kasteelmuur C. I-11 (gemeten van de zuidelijke kant van C. I-104 naar de noordelijke kant van C. I-11). Van deze muur is slechts een heel klein deel bewaard gebleven: slechts 0,7 m van de lengte, en 0,4 m van de breedte zijn overgebleven. Er kon wel vastgesteld worden dat het ging om een muur met een bakstenen kern en een parement van Doornikse kalksteen aan de noordelijke zijde (dus aan de kant van de binnenkoer). Van de bakstenen kon enkel de breedte vastgesteld worden: 11/12 cm. De gebruikte mortel was een harde witte kalkmortel met kalkstippen. De muur is in een onregelmatig metselverband gezet met, waarschijnlijk, herbruikte bakstenen.

De opbouw van de beide muren is volledig hetzelfde, en correspondeert sterk met de buitenmuren van het kasteel. Waardoor het aannemelijk is dat deze in eenzelfde bouwfase opgetrokken zijn geweest. De muren maken deel uit van de woonvleugels van het kasteel die oorspronkelijk zo'n 8 meter breed moeten zijn geweest. De binnenkoer zelf was zo'n 11,5 m breed. Uit de analyse van de rekeningen van het kasteel spreekt met reeds bij het begin over een ommuurd binnenhof met een grote toren. In de rekeningen is er immers van bij de start sprake van "*le court du chastiel*"<sup>102</sup>.

#### **6.3.2.4.4. Niet-gedateerde structuren aan de binnenkant van het kasteel**

In het volgende hoofdstuk zullen de verschillende ruimtes aan de binnenkant van de kasteelmuur besproken worden. De meeste zichtbare delen dateren waarschijnlijk uit de laatste gebruiksfazen van het kasteel. De bespreking van de afzonderlijke ruimtes vertrekt steeds vanuit een beschrijving van de afbakende muren, gevolgd door een beschrijving van de gebruikte vloer. De meeste van deze ruimtes zijn terug te vinden op het grondplan van het kasteel (figuur 36).<sup>103</sup>

De noordelijke kasteelmuur C. I-6 is voor een stuk weggekapt om plaats te maken voor een grote kelder, C. I-25. Deze kelder bestaat uit verschillende muurtjes, C. I-23, C. I-24 en een puinvulling C. I-25. In de vulling van de kelder zijn houten balken teruggevonden, die deel uitmaakten van een houten gewelf. De kelder wordt omsloten door C. I-35, C. I-27, C. I-21 en C. I-6. Deze ligt onder de volledige breedte van de noordelijke vleugel. De afmeting van deze kelder bedraagt 7,6 m x min. 3,5 m (figuur 63).

De muurtjes C. I-23 en C. I-24 zijn gemetst in baksteen en dienden om de houten balken (C. I-26) te ondersteunen (figuur 60). Deze muren bestaan uit baksteen van 19 cm x 9 cm x 6,5/6 cm met een harde grijze kalkmortel. De vulling van de kelder bestaat uit los puin (C. I-25) dat tijdens de afbraak in de kelder is gestort. Aan de noordzijde is er een muurtje, C. I-21, gemetst van één steen breed tussen de kelder en de toren I-7. Dit muurtje vormt de scheiding tussen de kelder en de binnenruimte van de toren met vloer C. I-18.

Ook ten zuiden van toren I-7 is er een muurtje (C. I-27) gezet tussen de kelderruimte en de aanpalende ruimte. Dit muurtje is gelijktijdig met vloer C. I-28, en staat op vloer C. I-31. Het

102 Poschet 2007: 383-384

103 Aangeleverd door het Stadsarchief Oudenaarde. Er zijn echter geen randdata beschikbaar voor de kaart. Zo is noch de ouderdom noch het doel gekend waarvoor de kaart gemaakt is. Waarschijnlijk betreft het een opmetingsplan van net voor de sloop van het kasteel.



Figuur 63. De omtrek van kelder met puinvulling C. I-25 is weergegeven in rode stippellijn.

muurtje C. I-27 is gebouwd met bakstenen 23,5 cm x 11 cm x 4,5/5cm die met een vrij zachte zandige grijze kalkmortel zijn vastgezet. De ruimte waarin vloer C. I-31 ligt, wordt aan de zuidzijde afgesloten door de muur C. I-32, een bakstenen muur met baksteenformaat 22,5/23 cm x 11/12 cm x 5 cm. De gebruikte mortelsoort is een harde weinig zandige grijze kalkmortel met kalkstippen. In deze ruimte zijn er zoals gezegd twee vloeren zichtbaar. De jongste vloer C. I-28 is een gegoten cementvloer die gelijktijdig met C. I-27 is aangelegd. Onder deze vloer ligt een opmaaklaag, C. I-29, die bestond uit een laag puin en een laag sintels. Daaronder stak de bakstenen vloer C. I-31. Deze vloer is in een halfsteens verband gelegd met bakstenen van 22/23 cm x 10 cm x 5 cm. Ze worden tezamen gehouden door een zeer harde weinig zandige witte kalkmortel (figuur 64).

Aan de noordkant van de ruimte liggen er een paar stenen haaks op het patroon. In het oostelijk deel van de vloer liggen een aantal bakstenen op hun zijkant. In beide gevallen betreft het een doorgang ter hoogte van een deur. De opening door muur C. I-33 fungeerde waarschijnlijk als buitendoorgang. Op sommige plekken is er op de vloer een cement-achtige laag gesmeerd, die ook aan de zijkant van muur I-33 te zien is. De binnenkant van muur C. I-31 en C. I-33 is afgewerkt met pleister. De muren bakenen een vierkante kamer af met zijde van 2,5 m.

Aan de zuidelijke kant van muur C. I-31 ligt een kamer waarin vloer C. I-34 is gelegd. De kamer wordt omgeven door de muren C. I-35, C. I-9 en C. I-32 (figuur 65). Al deze muren



Figuur 64. Zicht vanuit het westen op C. I-27 (muurtje), C. I-28 (cementvloer) en C. I-31 (baksteenvloer). Op de voorgrond is de puinvulling C. I-25 van de grote kelder te zien.



Figuur 65. Op de voorgrond keldervulling C. I-25. Op de achtergrond C. I-31 (baksteenvloer), C. I-32 (muur) en C. I-34 (baksteenvloer).



Figuur 66. Zicht vanuit het oosten op een fragment waar de muur tot de oorspronkelijke breedte is bewaard. De oorspronkelijke buitenmuur is weergegeven in rode stippellijn.

zijn aan de binnenkant afgewerkt met pleister. Muur C. I-35 bestaat uit bakstenen met formaat 24/23 cm x 10,5/11 cm x 4,5/5 cm. De mortel is een harde weinig zandige witte kalkmortel. Het merendeel van de muur is in een onregelmatig metselverband gezet. Aan de buitenkant is een (poging tot) koppenverband gebruikt. Ook muur C. I-32 is in een onregelmatig metselverband gezet. De bakstenen van deze muur hebben formaat 22,5/23 cm x 11/12 cm x 5 cm. De mortel is ook hier een harde weinig zandige grijze kalkmortel. De kamer meet 2,5 m x 2 m, en is aan de westelijke kant (aan de kant van kelder C. I-25) voorzien van een deurgat.

In deze kamer is te zien dat de oorspronkelijke buitenmuur een stuk is ingekapt om meer binnenruimte te creëren. Aan de zuidoostelijke kant is nog een fragment van de oorspronkelijke buitenmuur zichtbaar. Het gaat om een reep van zo'n 25 cm breed, die aantoont dat de buitenmuur in oorsprong 1,1 m breder was (figuur 66).

De vloer, C. I-34, binnenin de kamer is afgewerkt met op de kant geplaatste bakstenen met een formaat van 22/23 cm x 10 cm x 5 cm. De mortel die hiervoor is gebruikt, is een harde weinig zandige witte kalkmortel met kalkstippen. In de deuropening was te zien dat deze vloer bovenop een andere bakstenen vloer gelegd was (figuur 67).

Ten zuiden van muur C. I-35 ligt een groter kamer die wordt omsloten door de muren C. I-35, C. I-9 en C. I-42. Aan de westelijke kant loopt een 1,5m brede sleuf met nutsleidingen die een deel van de kamer heeft verstoord, waardoor het niet geweten is hoe groot deze precies was. De plot van het grondplan van het kasteel uit het Archief van Oudenaarde suggereert dat de ruimte niet veel groter was, maar aan de westelijke zijde van de ruimte is te zien dat de tegels verder lopen rond muur C. I-42 en C. I-35 (figuur 68 & 69).

Nochtans is op het grondplan een muur te zien die de ruimte afsluit. Op de noordelijke muur



Figuur 67. Onder vloer C. I-34 ligt een andere bakstenen vloer.



Figuur 68. Zicht vanuit het westen op vloer C. I-37.



Figuur 69. Vloer C. I-37 is rond C. I-35 gelegd.

(C. I-35) en de zuidelijke muur (C. I-42) is pleisterwerk aangebracht. De oostelijke muur C. I-9 heeft geen bepleistering gekregen aan de binnenzijde van de ruimte. Muur C. I-42 is gezet met bakstenen van 22/23 cm x 10,5 cm x 4 cm. De gebruikte mortel is een vrij harde weinig zandige witte kalkmortel. De ruimte meet min. 3,8 m x 3,8 m. Er zijn tenminste twee verschillende vloeren in gelegd geweest (figuur 68).

De jongste vloer, C. I-37, bestaat uit cementtegels van 30 cm x 30 cm x 5 cm die vastgelegd zijn met een zeer harde grijze cement. Onder deze vloer is een puin en sintelpakket (C. I-38) aangebracht dat fungeerde als opmaaklaag voor vloer C. I-37. Onder het opmaakpakket C. I-38 ligt een tegelvloer (C. I-39). Context I-39 is een terracotta tegelvloer (formaat 12,5 cm x 12,5 cm x 2 cm) die in een halfsteens verband is gelegd. De mortel is een harde weinig zandige witte kalkmortel met kalkstippen. De hele vloer heeft verbrandingsporen met uitzondering van een strook aan de oostelijke kant van de kamer (figuur 28). Deze strook, met spoornummer C. I-68, is in feite dezelfde vloer als C. I-39, maar is duidelijk niet verbrand. Bovenop de vloer is een laag mortel aangebracht. Dit stuk vloer is langs drie zijden omgeven door een muur: aan de zuidelijke en oostelijke zijde door muur C. I-9 en aan de noordelijke



Figuur 70. Vloer C. I-39 is duidelijk verbrand. De uitsparing in de muren is C. I-68.



Figuur 71. Zicht vanuit het westen op kamer met vloer C. I-48.

zijde door C. I-41. Om deze ruimte te creëren is een stuk van C. I-9 weggekapt. C. I-41 staat bovendien ook in een stuk weggekapte muur van C. I-9. C. I-41 bestaat uit een mortellaag waarin afdrucken van tegels van 18 cm x 19 cm x ? in halfsteens verband zichtbaar zijn. Vloer C. I-39 is tegen deze mortellaag aangelegd.

De uitgespaarde ruimte aan de westelijke zijde van de kamer (C. I-68) meet 1,7 m x 0,3 m, en diende waarschijnlijk als fundament voor een kachel. Ook op het grondplan van het kasteelplan is een uitsparing in de muur waar te nemen die in afmeting sterk overeen komt met C. I-68.

De aan de zuidkant aanpalende ruimte heeft eveneens een terracotta tegelvloer (C. I-48) en wordt afgebakend door de muren C. I-42, C. I-12 en C. I-53 (figuur 71).

De muren van de kamer zijn allen aan de binnenkant afgewerkt met pleister. In deze ruimte is opnieuw te zien dat de oorspronkelijke buitenmuur een heel stuk is ingekapt om zo grotere woonvertrekken te kunnen maken. Zo is de buitenmuur C. I-12 aan de noordoostelijke hoek van de kamer over een afstand van 1,7 m ongeveer 0,8 m ingekapt. In het zuidelijke deel van de kamer is er van de buitenmuur C. I-12 ongeveer 1,2 m weggekapt om de vloer C. I-48 over te leggen. In de zuidoostelijke hoek van de kamer is nog ongeveer 1,5 m<sup>2</sup> van de tegelvloer C. I-48 bovenop muur C. I-12 bewaard gebleven.

Muur C. I-53 is gezet met bakstenen van formaat 23,5/24 cm x 11/11,5 cm x 5 cm. De mortel bestaat uit een combinatie van een vrij losse gelig bruine kalkmortel en een zeer harde weinig zandige witte kalkmortel met kalkstippen.

C. I-48 is een terracotta tegelvloer (14,2 cm x 14,2 cm x 2 cm) die in een halfsteens verband is gelegd. De gebruikte mortel is een harde witte kalkmortel. De opmaaklaag (C. I-49) van vloer (C. I-48) bestaat uit een mortellaag met vrij harde witte kalkmortel met kalkstippen die bovenop een leemlaag is gelegd.

De tegelvloer C. I-48 sluit in de zuidoostelijke hoek van de kamer aan op de bakstenen vloer C. I-58. Op deze plek is er een onderbreking in C. I-53 waaruit blijkt dat hier een deuropening moet hebben gezeten van 0,86 m breed. Ook in de westelijke muur (C. I-42) zat er een deur van 0,86 m breed. Deze geeft uit op een tegelvloer (C. I-46) die in een halfsteens verband is gelegd. De tegels hebben een afmeting van 12,2 cm x 12,2 cm x 1,9 cm en zijn vastgelegd met een harde witte kalkmortel met kalkstippen. Deze vloer loopt verder in vloer C. I-47 die bestaat een amalgaan van verschillende tegelformaten. De meest gebruikte tegel heeft een afmeting van 14,2 cm x 14,2 cm x 2 cm, maar ook formaten van 20 cm x 20 cm x ?, 18 cm x 18 cm x ? en 15 cm x 15 cm x ? komen voor. De ruimte waarin deze vloer gelegd is, is nagenoeg volledig verstoord door de aanleg van nutsleidingen.

Ten zuiden van deze kamer ligt een ruimte waarin vloer C. I-58 is gelegd. Deze ruimte wordt begrensd door de muren C. I-53, C. I-54, C. I-55 en C. I-12. De buitenmuur C. I-12 is in deze ruimte nog maar 0,55 m breed, wat impliceert dat er zo'n 1,5 m van de oorspronkelijke muur is weggekapt om de binnenruimte te kunnen vergroten. Enkel muur C. I-55 is afgewerkt met pleister, op de andere muren is geen afwerking vastgesteld. Muur C. I-54 is een baksteenmuur met baksteenformaat 23 cm x 11 cm x 5 cm. De mortel is een harde weinig zandige witte kalkmortel. Deze muur wordt doorbroken door een deuropening waarbij de bakstenen op de vloer op hun zijkant liggen in een steens verband. De bakstenen meten 22 cm x ? x 5 cm. De deuropening is 0,94 m breed en geeft uit op de ruimte waarin vloer C. I-47 gelegd is. De muren omgeven een ruimte van 3,6 m x 3,2 m. De vloer C. I-58 bestaat uit bakstenen van 22/21 cm x 10/9 cm x 5 cm die zijn vastgelegd met een harde grijze kalkmortel met kalkstippen. Over het gehele oppervlakte van de vloer zijn er sporen van verbranding terug gevonden. Onder deze vloer ligt een laag heterogeen puin (C. I-59). In de zuidoostelijke hoek



Figuur 72. Zicht vanuit het oosten op muur C. I-12, vloer C. I-61, dorpel C.I-60, en vloer C. I-58.

van de kamer staat een bakstenen sokkel (C. I-56). Deze bestaat uit één rij bakstenen die bovenop vloer C. I-58 is gezet (figuur 72).

Deze fundering diende waarschijnlijk als basis voor een kachel. In een vroegere fase moet er op deze plaats een deuropening van 0,96 m breed gemaakt zijn in muur C. I-55. Deze deuropening bestaat uit een dorpel in kalkzandsteen, bestaande uit een gerecupereerd raamkozijn (C. I-60), die gelegd is op een mortellaag (C. I-70).

Ten zuiden van de hierboven besproken kamer, ligt een kamer die wordt afgebakend door de muren C.I-55, C. I-12, C. I-72 en C. I-73. De muren C. I-72 en C. I-55 zijn aan de binnenzijde afgewerkt met pleister. Muur C. I-73 is aan de westzijde onregelmatig afgewerkt. Aan de oostzijde is de muur wel regelmatig afgewerkt. Deze muur staat in verband met muur C. I-72. Bij zowel C. I-73 als muur C. I-72 was het metselverband niet zichtbaar. De gebruikte bakstenen zijn 24 cm x 11 cm x 6 cm groot en zijn vastgezet met een combinatiemortel van een harde weinig zandige witte kalkmortel en een mortel die een sterk zandigere textuur had en een stuk zachter was. In de zuidoostelijke hoek van de kamer is een deuropening gemaakt (C. I-71). Op deze plaats is een baksteen fundering zichtbaar met een harde weinig zandige kalkmortel (figuur 73). De gecreëerde binnenruimte van de kamer bedraagt 3,8m x 1,7m. De vloer in deze kamer (C. I-63) bestaat uit tegels in natuursteen van 33 cm x 33 cm x 5 cm die in halfsteens verband zijn gelegd. Tussen de stenen zit een zeer harde witte kalkmortel met kalkstippen. Deze zijn gelegd op een opmaaklaag die bestaat uit een groenig geel zandpakket met erboven een pakket gelijk bruine mortel.

Door deuropening C. I-71 komt men in de aanpalende ruimte terecht. De ruimte wordt aan de oostzijde afgeboord door muur C. I-12, aan de noordkant door muur C. I-72. De zuidelijke kant wordt afgebakend door de ronde toren C. I-10 en muur C. I-11. De westelijke kant van de ruimte is verstoord door de aanleg van nutsleidingen en de kaaimuur van de Schelde. Deurdorpel C. I-71 geeft in deze ruimte uit op trap C. I-80. De bovenste trede (I-80) bestaat uit



Figuur 73. Zicht vanuit het oosten op vloer C. I-61.

bakstenen van formaat 23/24 cm x 10,5/11/12 cm x 4,5 cm die in een halfsteens verband zijn gelegd. De gebruikte mortel is een vrij harde zandige grijze kalkmortel. Deze trede geeft uit op de trap C. I-80 die wordt omsloten door de muren C. I-84 (westkant) en C. I-83 (figuur 74). Muur C. I-84 is een muur met baksteen formaat 22,5/23/23,5 cm x 11 cm x 4 cm. De gebruikte mortel is een combinatie van een zachte bruinige zandige mortel en een zeer harde witte kalkmortel. Muur (C.I-84) staat in verband met C. I-10 en behoort tot de oudste fase van het kasteel. De trap is immers uitgehouwen in de oorspronkelijke laatmiddeleeuwse kasteelmuur. C. I-83 is een klein stukje muur van 0,66 m lang. Het is gezet met bakstenen van formaat 20 cm x 10,5 cm x 5 cm. Traptrede I-82 is een stuk Doornikse kalksteen. Op de bovenkant is nog een fragment mortel te zien van een kleinere steen van de bovenliggende trede. De mortel bestaat hier uit een vrij harde weinig zandige witte kalkmortel met kalkstippen. C. I-85 is een puinvulling bovenop het trapgat. Een deel van de trap is verstoord door de aanleg van nutsleidingen. Dat er in C. I-72 een opening is gemaakt om de trap te kunnen steken, wijst er op dat de kelder eerder een latere toevoeging is geweest bij de toren dan dat deze initieel al in de bouwplannen zat vervat.

De oudste laag in de ruimte ten oosten van trap C. I-80, is C. I-77. Deze opvullingslaag bestaat uit een heterogene samenstelling van puin met grotere brokken metselwerk (I-79 & I-78). Waarschijnlijk betreft dit ook een opvulling van een kelder. Bovenop deze lagen is een opmaaklaag gelegd (C. I-75) die bestaat uit een leempakket (I-76) en een mortellaag (I-75). Bovenop deze mortellaag is vloer C. I-74 gelegd. Deze vloer bestaat uit twee soorten cementtegels. De tegels van formaat 31 cm x 31 cm x 3 cm zijn afwisselend bruin en zwart, de tegels van 10 cm x 10 cm x 3 cm zijn bruin en rood. De tegels zijn in een steens diagonaal dambordpatroon gelegd. De gebruikte mortel is een zeer harde weinig zandige grijze kalkmortel. Van deze vloer is slechts een klein stukje bewaard aan de noordelijke muur van de kamer (figuur 75).



Figuur 74. Zicht vanuit het oosten op de trap C. I-80.



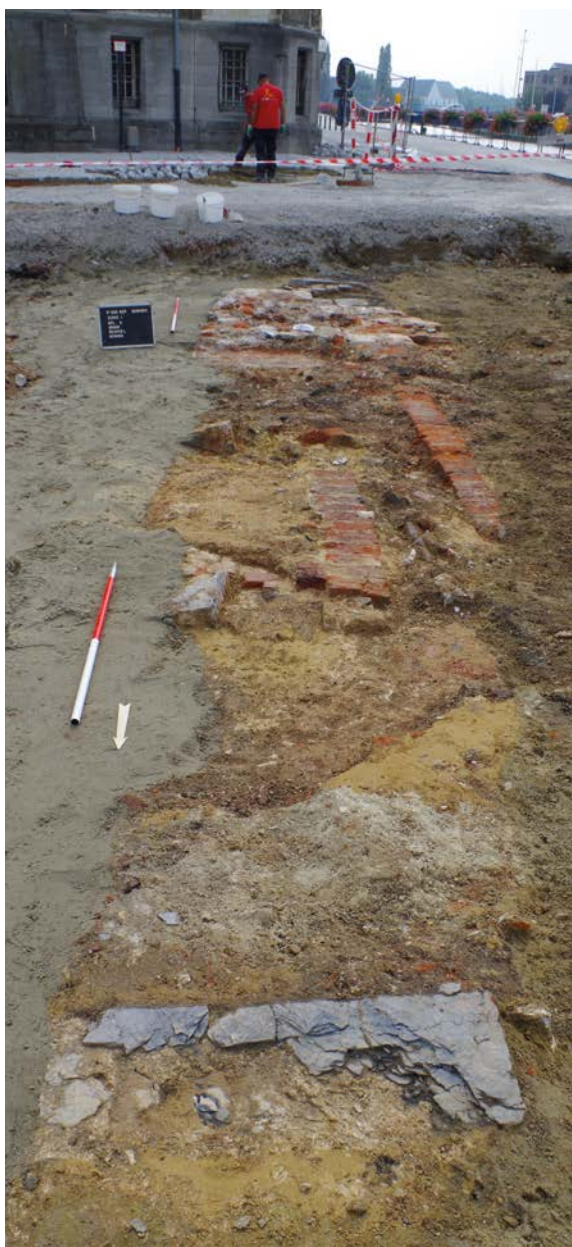
Figuur 75. Zicht vanuit het westen op muur C. I-72 en vloer C. I-74.



Figuur 76. Materiaal uit C. I-4.



Figuur 77. Bord met transferprint uit C. I-4.



Figuur 78. Op de voorgrond ligt C. I-106, op de achtergrond de muurtjes C. I-113 en C. I-114.

Waarschijnlijk loopt deze ruimte ook door aan de westelijke kant van de nutsleidingenversterking. Aan deze kant ligt een puinvulling (I-115) die afgedekt wordt met een leemlaag (I-116). Deze lagen zijn samen genomen in C. I-4 en lagen duidelijk boven de afgekapte kasteelmuur C. I-11. Het stuk van muur C. I-11 dat door de lagen werd afgedekt was niet bepleisterd, het stuk van de muur tot waartegen de lagen liepen was wel afgewerkt met pleister. In deze context zijn 1 fragment van een lollepot in rood aardewerk, fragmenten van grape in rood aardewerk, twee stukken faïence, een stuk faïence fine, en een stuk bord in faïence fine terug gevonden (figuur 76). Het bord heeft een groene transferprint op de vlag (Figuur 77). Dit materiaal wijst op een datering tussen het einde van de 18de en het begin van de 20ste eeuw.

Deze lagenopbouw van een puinvulling met daarboven opmaaklagen is te volgen tot muur C. I-104, ook al wordt deze sequentie doorbroken door C. I-106 (figuur 78). Deze muur of dorpel bestaat uit een groot stuk Doornikse kalksteen dat in het verlengde van muur C. I-72 was geplaatst. In de opvulling ten westen van de nutsleidings sleuf zijn twee parallelle bakstenen muurtjes van 1 steen breed geplaatst (C. I-114 en C. I-113) (figuur 78). Muur C. I-114 is 2,5 m lang bewaard, C. I-113 is 1,4 m lang. In muur C. I-114 zit een onderbreking van 0,75 m. Het is evenwel niet uit te sluiten dat de muur op een dieper gelegen stuk wel nog verder loopt. De muurtjes liggen ongeveer 0,5 m van elkaar verwijderd. Ze zijn in een koppen verband gezet met bakstenen van 23/24 cm x 11 cm x 5 cm. De gebruikte mortel is een vrij harde vrij zandige gelig bruine kalkmortel met kalkstippen. Ten westen van muurtje C. I-114 is alles vergraven door de bouwput voor de aanleg van de kademuur van de Schelde. Het is niet geweten waarvoor deze muurtjes gebruikt zijn geweest.



Figuur 79. Zicht op de structuren C. I-86 en C. I-88.

In de ruimte van vloer C. I-74 liggen twee rechthoekige structuren (C. I-86 en C. I-88) (figuur 79).

C. I-86 meet 0,82 m x 0,52 m (buitendiameter). De structuur bestaat uit een muurtje van 1 steen breed met een onzichtbaar metselverband. Het formaat van de gebruikte bakstenen is 22 cm x 10 cm x 5 cm. Aan de binnenzijde zijn sporen van verbranding waar te nemen. De binnenruimte van de structuur is opgevuld met een heterogene laag die bestaat uit puin en sintels (C. I-87).

De tweede structuur bestaat uit een rechthoekige sokkel (C. I-88) met een opvullingspakket (C. I-89). De structuur is ten dele uit muur C. I-10 gekapt. De structuur is 1 m lang en 0,57 m breed. De noordelijke zijde bestaat uit een muurtje van 1 steen breed. De stenen hebben een formaat van 22 cm x 10 cm x 5 cm. De westelijke kant is ongeveer 0,3 m breed, maar doordat er mortel op de bovenkant ligt is het niet duidelijk hoe de stenen geplaatst zijn. Waarschijnlijk gaat het om een rij koppen en een rij strekken. Aan de zuidelijke kant bestaat de muur uit onregelmatige baksteenbrokken. De structuur is net als C. I-86 opgevuld met een laag die bestaat uit een mengeling van sintels en puin. De stenen van de vloer (C. I-90) zijn duidelijk verbrand.

De beide structuren staan in relatie met vloer C. I-74 en zijn gelijktijdig in gebruik geweest. Mogelijk hadden deze structuren een functie als haardje of kachel of hoorden ze bij een bovengrondse industriële structuur die in verband te brengen is met latere functies van het gebouw.

Ten zuiden van structuur C. I-88 ligt een grote natuurstenen trap (C. I-91). Deze bestaat uit een bakstenen fundering (I-91) en herbruikte Doornikse kalkstenen plavuizen. Muur I-91 bestaat uit bakstenen van formaat ? x 10,5/11 cm x 4,5 cm die in een koppenverband zijn gemetst. De gebruikte mortel is een vrij harde weinig zandige grijsgele kalkmortel met



Figuur 80. Zicht vanuit het westen op C. I-88 en trap C. I-91.



Figuur 81. Zicht vanuit het zuiden op een bewaard stukje wegdek (C. I-95).

kalkstippen. Aan de westelijke kant (trapzijde) is er pleister aangebracht. De zuidkant van de trap ligt tegen C. I-11, onderdeel van de oudste kasteelfase. Aan deze kant is de muur afgewerkt met pleister. De traptreden zijn gemaakt uit Doornikse kalksteen die van elders gerecupereerd is (figuur 80). De bovenste trede bestaat uit 5 verschillende blokken. De volgende trede is een grote blok van 0,8 m x 0,8 m. Deze trap leidt waarschijnlijk naar de kelder die is opgevuld door de puinlaag C. I-77.

Aan de zuidzijde van muur C. I-11 is nog een klein stuk bewaard van het loopniveau dat samenhangt met de laatste kasteelfase (figuur 81). C. I-93 is nog een stuk van de grachtvulling zichtbaar van de kasteelgracht. Deze is gevuld met een heterogeen donkerbruin puinig zandleempakket. Daarboven kwam een wegdek in kasseien te liggen. De stenen zijn in een halfsteensverband gelegd en hebben een boordsteen in arduin. Naast de boordsteen ligt een voetpad uit cementtegels van 30 cm x 30 cm x ? die tot tegen de buitenmuur van het kasteel zijn gelegd.

Net ten noorden van dit bewaard wegdek is er in C. I-11 een opgevuld gat in de muur waar te nemen. Het gat heeft een afmeting van 0,27 m x 0,17 m. Dit heeft waarschijnlijk te maken met de aanwezigheid



Figuur 82. Zicht vanuit het zuiden op het kasseidek (C. I-99) met de arduin afvoergoot (C. I-100).



Figuur 83. Randfragment van een pyrofoor uit C. I-102.



Figuur 84. Materiaal uit de opvullingslaag van de kasteelgracht C. I-66.

van een toegangspoort.

Aan de westelijke kant van de verstoring sleuf voor de nutsleidingen, ligt de binnenkoer van het kasteel. Deze bestond in de laatste gebruiksfase van het kasteel uit een vloer van kasseien (C. I-99) en cementtegels (C. I-98) (figuur 82).

De kasseien zijn in een halfsteens motief gelegd, de cementtegels in een steens motief. De tegels hebben een formaat van 30 cm x 30 cm x ? en zijn vastgelegd met een harde grijze cement. De kasseien zijn gelegd op een opmaaklaag C. I-102. Deze laag bestaat uit een groenig grijs zandpakket met fragmenten houtskool en brokken kalkmortel. In deze laag is een fragment van een pyrofoor terug gevonden. Dit stuk vervaardigd in industrieel steengoed, dateert tussen het midden van de 18de eeuw en het begin van de 20ste eeuw (figuur 83).

Aan de westkant van de kasseipartij ligt een natuurstenen (arduin) afvoergoot (C. I-100) die uitsteekt op een afvoerputje (C. I-101) dat is afgedekt met een ijzeren rooster (figuur 82). In de cementvloer zijn verschillende keramieken buizen te zien. Waarschijnlijk dienden deze voor de regenwaterafvoer van het dak.

Het kasseidek C. I-99 is over een lengte van 9 m en een breedte van maximaal 1,7 m bewaard gebleven. De rest van de binnenkoer ligt deels buiten het huidige projectgebied en is dus niet bloot gelegd. Het deel dat wel binnen de afbakening van het project lag is volledig verstoort door de bouwput voor de aanleg van de kademuur bij de kanalisering van de Schelde in 1967.

#### **6.3.2.4.5. Grachten rond het kasteel**

Tijdens de werfbegeleiding is er voor gekozen om de opvullingen van de grachten aan de verschillende zijden van het kasteel in een aparte context onder te brengen: aan de zuidzijde C. I-93 (kasteelgracht), aan de oostzijde C. I-66 (kasteelgracht) en aan de noordzijde C. I-65 (stadsgracht). Aangezien er op basis van de vulling geen onderscheid kon gemaakt worden tussen deze sporen, betreft het een eerder arbitraire opdeling.

De vulling van de sporen bestond uit een puinige zandleem met veel baksteen, kalkmortel en brokken Doornikse kalksteen. Het is echter wel belangrijk te benadrukken dat bij het onderzoek enkel de bovenste laag (=jongste opvullingslagen) opgeschoond is geweest. Aangezien de aard van de werken niet toe liet om verder onderzoek te verrichten op de grachten, is het voorlopig niet mogelijk om de gebruiksgeschiedenis van de grachten in kaart te brengen. Zowel tijdens het vooronderzoek als tijdens de werfbegeleiding is er onvoldoende materiaal ingezameld om de opvulling te gaan dateren. De ingezamelde scherven komen bovendien ook enkel van de bovenste opvullingslagen. De formatiegeschiedenis van deze lagen is door het ontbreken van dwarsdoorsnedes op de structuur bijgevolg ook niet gekend.

In context C. I-66 zijn 56 scherven gevonden. De meeste daarvan (36 stuks) zijn afkomstig van enkele vormen in faience fine: negen scherven zijn afkomstig van een bord en één van een kom. Tussen de 26 niet te determineren scherven zat er één fragment dat afkomstig kan zijn van een scheerbekken. Er zijn ook zes scherven in postmiddeleeuws witbakkend aardewerk gevonden. Twee ervan komen van een kachelpan, één is afkomstig van een pan. Van de elf scherven in rood gedraaid aardewerk is er één afkomstig van een deksel, drie scherven behoren tot een grape. Daarnaast is er nog één fragment van een kachelpan/kom. Tenslotte is ook nog een scherp steengoed van het type Westerwald verzameld (figuur 84).

De combinatie van het aardewerk wijst op een datering van de tweede helft van de 18de eeuw tot het midden van de 19de eeuw. Dit kan aansluiten bij de iconografische bronnen die een demping van de kasteelgracht doen veronderstellen tussen het midden van de 18de eeuw (Maquette van Nézet (figuur 27)) en 1833 (kaart van Vaillant (figuur 30)).

#### **6.3.2.4.6. De stadsmuur**

Uit het vooronderzoek bleek dat ook de laatmiddeleeuwse stadsomwalling ondiep in de ondergrond aanwezig was. Een deel van de stadsmuur werd reeds blootgelegd tijdens het



Figuur 85. Zicht uit het noorden op de stadsmuur C. I-2.

proefsleuvenonderzoek. Hierop werd een deel van de riolering zo gepland dat ze in het tracé van de proefput kwam te liggen waardoor de impact van de werken op de structuur zo klein mogelijk werd. Een deel van het tracé moest echter aangepast worden, waardoor toch nog een stuk van de omwalling werd aangesneden. In de rioleringssleuf is een deel van de 14de-eeuwse stadsversterking blootgelegd die ook bij het afgraven van de huidige parking bloot kwam te liggen.

De muur C. I-2 is over een lengte van ongeveer 8 m vrij gelegd. Aangezien de muur zich op deze plaats vlak onder de pleinverharding bevond, kwam deze ook bij de opbraak ervan te voorschijn. In de rioleringssleuf bleek muur C. I-2 ongeveer 1,7 m breed te zijn. De muur bestaat uit brokken baksteen met een onregelmatig metselverband, afgewisseld met brokken Doornikse kalksteen (figuur 85). De gebruikte mortelsoort is een afwisseling van een harde weinig zandige kalkmortel met kalkstippen en een zachtere bruine zandigere mortel.

Ongeveer 2 m ten zuiden van deze muur liep er een baksteen constructie (C. I-1) parallel met muur C. I-2. Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek deze een hoek van 90° te maken en aan te sluiten op de stadsmuur. Aan de zuidelijke kant van de muur is de aanzet van een gewelf te zien wat er op wijst dat de muur een deel van een riool is waarvan het gewelf is ingezakt. De riool liep onder de straat die tussen de stadsmuur en de huizenblok lag, en gaf vervolgens door de stadsmuur heen, uit op de stadsgracht (figuur 26).

Bij de heraanleg van het plein kwam ook nog een deel van de stadsmuur aan het licht. Op deze plek lag de muur immers vlak onder de pleinverharding (figuur 87). Ongeveer 0,4 m ten zuiden van de stadsmuur ligt er een onregelmatige bakstenen constructie van 1,6 m x 1,5 m. De constructie is trapezoidaal en is aan de westelijke kant afgebroken. De overige zijden lijken wel in hun originele toestand bewaard te zijn. De massieve muur is opgebouwd uit bakstenen met formaat 20 cm x 11,5 cm x 6 cm en 23,5 cm x 11,5 cm x 5,5 cm. Sporadisch zitten er ook



Figuur 86. Bakstenen constructie C. I-1 met aanzet van gewelf.



Figuur 87. Zicht vanuit het westen op de stadsmuur C. I-2 (links) en een bakstenen constructie C. I-3 (rechts).

stukken leisteen in verwerkt. Het metselverband is niet zichtbaar doordat er mortelresten op de bovenkant lagen. De gebruikte mortel is een harde weinig zandige licht gelig grijze kalkmortel met kalkstippen. Het is niet duidelijk waarvoor deze constructie heeft gediend, of uit welke periode deze stamt. Op basis van de constructiewijze en gebruikte materiaal kan wel gesteld worden dat deze muur jonger is dan de stadsomwalling. De historische kaarten geven geen aanwijzing waarvoor deze structuur kan hebben gediend. Gezien de positie van het massief ten opzichte van de stadsmuur is de meest logische verklaring dat het een bouwwerk met militair oogmerk betreft.

## 6.4. BESCHRIJVING VAN HET BESTAND AAN CULTURELE VONDSTEN EN NATUURWETENSCHAPPELIJKE VONDSTEN

### 6.4.1. Beschrijving van de analysemethoden en -technieken

De vondsten zijn tijdens het terreinwerk doormiddel van een uniek volgnummer (inventarisnummer) gekoppeld aan een individueel laagnummer. Op die manier is er een dubbele controle waardoor het foutenpercentage tijdens het verzamelen van de vondsten bijna volledig kan gereduceerd worden. Bij de analyse worden de vondsten per laagnummer (spoorniveau) ingevoerd in de **SOLVA**-Archeologiedatabank. Deze databank voorziet een uitgebreide mogelijkheid tot determinatie, datering en assessment. Hieraan zijn de verschillende vondst- en staalnummers van de vondsten gekoppeld. Bij het ingeven van de vondsten wordt 'automatisch' een datering gegenereerd, maar deze kan manueel overschreven worden. Dit geldt op spoor-, spoorcombinatie- en structuurniveau. De databank laat eveneens toe de vondstgegevens te bevragen en te exporteren naar Excel. Bovendien kan voor elke vondst een logboek van de verschillende behandelingen aangemaakt worden. Het aardewerk wordt in technische groep onderverdeeld, en nadien per vorm geteld. Voor de datering van het aardewerk wordt steeds de volledige context (spoorcombinatie) in ogenschouw genomen. Van de relevante stukken zijn foto's gemaakt, die ter illustratie zijn bijgevoegd bij de spoorbeschrijving in hoofdstuk 5.3.2.4. Het metaal is gedroogd en ingepakt volgens de regels van de kunst. Aangezien het metaal dateert uit de afbraakfase van het kasteel, is er geen verdere analyse op gebeurd.

### 6.4.2. Beschrijving van de uitwerkingsmethoden

Zie 4.4.2.

### 6.4.3. Beschrijving van de vondsten

De aard van de werken had tot gevolg dat er enkel een vlakregistratie is kunnen gebeuren. Dit had tot gevolg dat er slechts een beperkt aantal vondsten is gerecupereerd. De relevante vondsten zijn besproken in hoofdstuk 5.3.2.4. bij de respectievelijke context (spoorcombinatie). Een overzicht van de determinatie van de vondsten is terug te vinden in de lijst in bijlage.

### 6.4.4. Beschrijving en analyse van de vondstcategorieën

Zie 5.3.2.4.

### 6.4.5. Analyse van de typologische, chronologische en ruimtelijke indeling van de vondsten

Gezien het kleine vondstenbestand ten gevolge van de oppervlakkige werkzaamheden is dit voor deze werfbegeleiding weinig relevant. In hoofdstuk 5.3.2.4. zijn de verschillende relevante vondsten besproken in relatie tot de context (spoorcombinatie) waarin deze zijn gevonden.

## 6.5. DATERING EN INTERPRETATIE VAN DE ARCHEOLOGISCHE SITE

### 6.5.1. Relatieve datering op basis van het sporenbestand en vondstenbestand

Zie hoofdstuk 5.3.2.4

### 6.5.2. Absolute datering op basis van vondsten

Het lage vondstenbestand maakte het niet mogelijk om als basis te dienen voor verder daterend onderzoek. De bouwmethode en aangewende bouwmaterialen geven wel een aanwijzing voor de datering van het complex.

### 6.5.3. Absolute datering op basis van natuurwetenschappelijke dateringstechnieken

Niet van toepassing.

### 6.5.4. Absolute datering op basis van historische bronnen

#### 6.5.4.1. Chronologie en datering van de oudste kasteelfase

Zoals hogerop gesteld was het tijdens de terreinregistratie niet mogelijk om diepgaand chronologisch onderzoek te doen op de muurresten. De historische, cartografische en iconografische bronnen kunnen hierbij dan ook een belangrijke hulpbron zijn. Hierbij moet er wel steeds rekening gehouden worden met eventuele onnauwkeurigheden op de historische kaarten en beperkingen in hetgeen beschreven is in de historische bronnen. Omdat het niet altijd duidelijk is in hoeverre de weergaves op de kaarten al dan niet waarheidsgetrouw zijn uitgevoerd, moeten vergaande chronologische conclusies op basis van deze kaarten dan ook steeds met de nodige voorzichtigheid worden benaderd.

Het kasteel is daarenboven een palimpsest met een gebruiksgeschiedenis van meer dan 500 jaar. Het is als militair bolwerk opgericht tussen 1384-1426, maar historisch onderzoek wees uit dat het kasteel na het verlies van zijn defensieve, militaire functie in de periode 1580-1590, voor tal van andere zaken gebruikt is geweest. In 1617 wordt het kasteel quasi volledig heropgebouwd en omgevormd tot ambtswoning van de stadsgouverneur.<sup>104</sup>

Zoals hogerop gesteld maken de buitenmuren C. I-11, C. I-10, C. I-12, C. I-9 en C. I-6 samen met de binnenmuren C. I-36 en C. I-104 deel uit van de oudste kasteelfase.

Voor de opbouw van de bakstenen kernen van de muren is er vastgesteld dat men steeds gebruik maakte van herbruikte brokken baksteen. Dit sluit ook aan bij hetgeen in de rekeningen van de eerste bouwfase wordt beschreven: er wordt immers gewag gemaakt van het gebruik van tweedehands bakstenen die voor de opbouw van het kasteel van elders worden aangevoerd. Deze bouwwijze, met een kern van baksteen, en een parement van natuursteen, sluit aan bij de bouwwijze van de in 2012 opgegraven Baarpoort. De oprichting van deze poort is in de periode 1360-1390 te plaatsen.<sup>105</sup>

Ook de omschakeling van een bouwwerk met een defensieve functie naar een residentiële functie, in de historische bronnen gesitueerd op het einde van de 16de eeuw, is in het bodemarchief waargenomen. In dit verband kan het smaller maken van de buitenmuren genoemd worden. Of dit gebeurde door een gedeeltelijke afbraak en wederopbouw op eenzelfde grondplan of door het afkappen van de muren aan de binnenzijde kon niet met zekerheid achterhaald worden.

Een kritische studie op het historisch kaartenmateriaal werpt daarnaast wel enkele vragen op

<sup>104</sup> Deschepper 2018: 44.

<sup>105</sup> De Maeyer et al. 2015b: 71

over het uitzicht van het kasteel doorheen de tijd. Het meest opvallend hierbij was het feit dat de vrij gelegde ronde torens van de zuidoostelijke en noordoostelijke hoek enkel zichtbaar zijn op recente historische kaarten.

De zuidoostelijke toren is voor het eerst zichtbaar bij een perceelsplan uit 1785. Deze halfronde uitsprong is enkel aan de zuidoostelijke hoek van het kasteel te zien, aan de noordoostelijke hoek is er geen uitbreiding te zien (figuur 29).

De noordoostelijke ronde toren is dan weer enkel zichtbaar op de meest recente historische kaarten. Het Plan d'Oudenaarde (1746) (figuur 26), de maquette van Nézet (figuur 27) en het perceelsplan uit 1785 (figuur 29) tonen immers geen halfronde uitsprong op deze locatie. De eerste kaart die dit wel doet, is het Plan d'Audenaarde van Vaillant, uit 1833 (figuur 30).

Hoewel voor andere delen van Oudenaarde blijkt dat deze kaart teruggrijpt naar een oudere situatie, namelijk naar het **Plan d'Oudenaarde** uit 1746<sup>106</sup>, lijkt dit hier niet het geval te zijn. Ten eerste is het ravelijn ten noorden, dat bij Ferraris nog zichtbaar was, verdwenen. Dat het hier niet een situatie betreft waarbij het gebied buiten de omwallingen met minder zorg werd gekarteerd, blijkt uit het feit dat andere verdedigingswerken buiten de omwallingen wel nauwkeurig zijn opgetekend. Er zijn ook veranderingen te bemerken op vlak van het grondplan van het kasteel. De halfronde uitsprong op de oostelijke muur lijkt verdwenen, net als de cirkelvormige uitsprong op de zuidoostelijke hoek. Voor de rest toont dit plan enkel het quasi vierkante grondplan.<sup>107</sup> Op de noordoostelijke hoek is dan weer wel een halfronde toren waar te nemen. Op deze manier is het waarschijnlijker dat de halfronde uitbouw uit de periode tussen 1785 en 1833 stamt.

Niettegenstaande dat de cartografische bronnen dus suggereren dat de torens op de hoeken pas later aan het kasteel zijn toegevoegd, blijkt uit de archeologische bronnen dat dit duidelijk niet het geval is geweest. Het ontbreken van bouwnaden in bijvoorbeeld de noordelijke weermuur en de bouwwijze, die aansluit bij de bouwwijze van de Baarpoort, suggereren effectief een oudere datering. Het is dus goed mogelijk dat de opgegraven resten van de oudste kasteelfase refereren aan een situatie waarvan geen cartografisch of iconografisch materiaal bewaard is gebleven.

#### 6.5.4.2. Grachten en stadsmuur rond het kasteel

Op basis van de historische en historisch/cartografische bronnen is geweten dat het kasteel in zijn vroegste configuratie grotendeels omgeven is geweest door water. De westkant van het bouwwerk werd afgeschermd door de loop van de Schelde. Ten noorden van het kasteel liep de omgrachting van de stadsomwalling, en ten oosten ten slotte was een gracht gegraven die aansloot op de stadsomwalling. De oudste kaart die deze structuren weergeeft is de kaart van Jacob van Deventer die te situeren is rond 1564 (figuur 22) Deze kaart toont het kasteel als onderdeel van de stadsverdedigingswerken en suggereert dat het bolwerk bijna volledig omgeven is door water, waarbij de brede gracht verbonden was met de Schelde. Het is evenwel onduidelijk of de toegang van het kasteel aan de stadzijde bestond uit een brug of een doorlopende straat. In het geval van de laatste mogelijkheid sloot de gracht aan de zuidelijke kant van het kasteel niet aan op de Schelde.

De kaart van Pierre Le Poivre uit 1617 is een zeer schematische kaart van de stad met nadruk op de verdedigingswerken errond (figuur 23). Op deze kaart is te zien dat de kasteelgracht aan de oostkant volledig gedempt. Aan de noordzijde is het kasteel door middel van een brug over de brede stadsgracht verbonden met een ravelijn.

---

<sup>106</sup> Zoals duidelijk is voor het gebied rond de Markt, zie Vandendriessche et al. 2014, p. 29. Dit is ook aangegeven door Vaillant zelf in de begeleidende nota van de kaart, die op de kaart zelf staat.

<sup>107</sup> Deschepper 2018: 52

De militaire Franse kaarten uit het midden van de 18de eeuw, het Plan d'Oudenarde (1746) (figuur 26) en de Maquette van Nézot (1748-1752) (figuur 27) staan gekend om hun uiterst precieze weergave van de toenmalige situatie.<sup>108</sup> Hierdoor kan er vanuit gegaan worden dat de weergegeven staat van het kasteel en zijn omgeving er op dat moment ook effectief zo moet hebben uitgezien. Het meest opvallend hierin is dat de kasteelgracht aan de oost- en zuidzijde van het kasteel opnieuw is afgebeeld, daar waar die een eeuw ervoor nog opgevuld is weergegeven. Dit kan op twee manieren verklaard worden: of deze gracht is opnieuw uitgegraven tussen 1617 en 1746 of de kaart uit 1617 heeft de situatie slecht weergegeven. Door het schematische karakter van de kaart van Pierre Le Poivre, zou het niet onlogisch zijn dat de kaart op dit punt een loopje nam met de werkelijke situatie. De configuratie van de gracht op de Maquette van Nézot correspondeert immers zeer goed met de situatie zoals ze weergegeven is bij van Deventer.

Op jongere kaarten zoals de Ferrariskaart en het plan van Vaillant is te zien dat de kasteelgracht volledig gedempt is, maar dat de stadsgracht aan de noordzijde (zij het in aangepaste vorm) wel nog bewaard is gebleven. Hoewel de kaart van Vaillant voor het grootste deel terug gaat op een oudere situatie<sup>109</sup> lijkt dit voor deze locatie niet het geval te zijn. De omwallingen en versterkingen van de stad zijn met groot detail weergegeven, waardoor er kan vanuit gegaan worden dat de weergave voor deze plek ook vrij betrouwbaar is.

Pas bij de kaart van Vandermaelen uit 1846-1854 is te zien dat de stadsgracht niet meer aansluit op de Schelde (figuur 32). Op de Topografische kaart uit 1884 is deze stadsgracht volledig verdwenen aan de noordzijde van het kasteel (figuur 33).

De combinatie van het aardewerk wijst op een datering van de tweede helft van de 18de eeuw tot het midden van de 19de eeuw. Dit kan aansluiten bij de iconografische bronnen die een demping van de kasteelgracht doen veronderstellen tussen het midden van de 18de eeuw (Maquette van Nézot) en 1833 (kaart van Vaillant).

## 6.5.5. Tafonomische opbouw en formatie van de archeologische site

De kasteelsite is bij de afbraak in 1967 gesloopt tot aan het huidige maaiveld. Alles van het kasteel dat dieper gelegen was is bijgevolg blijven zitten, en afgedekt door een pleinbedekking. Deze pleinverharding deed dienst als parking voor het gerechtshof van Oudenaarde. Het is pas bij de heraanlegwerken van de parking dat deze resten opnieuw bloot gelegd zijn geweest.

## 6.6. SYNTHESE VAN DE KENNIS OVER DE ARCHEOLOGISCHE SITE

### 6.6.1. Gemotiveerde interpretatie van de vondsten, vondstcategorieën, sporen, spoorcombinaties, spoorcategorieën, archeologische structuren, en activiteitenzones

De aangetroffen sporen zijn onder te verdelen in twee verschillende structuren. Het merendeel van de sporen behoort tot het Bourgondische kasteel, een beperkt aantal sporen heeft te maken met de laatmiddeleeuwse stadsomwalling.

De aard van de werken liet echter slechts een oppervlakkige vlakregistratie toe van het kasteel, waardoor er weinig daterende elementen aan het licht zijn gekomen.

De oudste restanten van het kasteel zijn terug te brengen tot de buitenmuren van het Bourgondisch kasteel. Dit bestond uit een bakstenen kern met een parement van Doornikse kalksteen en kalkzandsteen.

<sup>108</sup> De Maeyer 2015b: 25

<sup>109</sup> Meer bepaald naar het plan d'Oudenarde uit 1746: Deschepper 2018: 53; Vandendriessche et al. 2014: 29.

De bouwwijze van de muren van zowel de oudste fase van het Bourgondisch kasteel, als van de aangetroffen stadsmuur is typerend voor defensieve bouwwerken uit de late middeleeuwen in de streek. De gebruikte materialen corresponderen sterk met deze van de Baarpoort. Zowel de toegepaste bouwmethode (bakstenen kern met parement in Doornikse kalksteen) als de formaten van de bakstenen en de gebruikte mortel zijn sterk gelijkend<sup>110</sup>. De Baarpoort is gebouwd tussen 1360 en 1390, wat precies overeenkomt met de gekende aanvang van de bouw van het Bourgondisch kasteel, waarvan de bouw op basis van de historische bronnen wordt gesitueerd tussen 1384-1426.<sup>111</sup> De beide bouwwerken maakten immers deel uit van dezelfde vestingspolitiek van Filips De Stoute.

Tal van muur- en vloerresten behoren tot de laatste fase van gebruik van het kasteel en zijn chronologisch niet van elkaar te scheiden. Ze zijn onderdeel van de binneninrichting.

Ten oosten van het kasteel zijn enkele muurfragmenten aangetroffen die te interpreteren zijn als onderdeel van de laatmiddeleeuwse stadsomwalling.

#### 6.6.2. Bevindingen ten opzichte van de resultaten van eerder uitgevoerd archeologisch onderzoek

Zoals hogerop gesteld kon de bouwwijze van het kasteel en de stadsmuur afgetoetst worden aan eerdere opgravingen van de verdedigingswerken van Oudenaarde. De stadsmuur werd reeds aangesneden bij opgravingen van de Baarpoort<sup>112</sup>, de Ham<sup>113</sup>, de Broodstraat<sup>114</sup> en in de Neringstraat<sup>115</sup>.

#### 6.6.3. Besluit

De blootgelegde kasteelresten zijn een accumulatie van verschillende verbouw- en herbouwwerken. De oudste fase van het kasteel wordt gevormd door een buitenmuur met een bakstenen kern en een parement in Doornikse kalksteen of kalkzandsteen.

Dit bouwwerk had een diameter van ongeveer 30 m (gemeten van de buitenkanten van de noordelijke en zuidelijke muren) met muren van ongeveer 2 m dik en was op de hoeken voorzien van ronde torens. De binnenruimtes waren ongeveer 8 m breed, en lagen rond een binnenkoer van 11,5 m breed. Doordat er slechts een deel van het kasteel kon worden opgegraven, is het enkel mogelijk om afmetingen te geven voor de noord-zuid zijde. De westelijke kant van het kasteel is immers door de kanalisering van de Schelde, in 1967, reeds volledig verdwenen.

De bouwwijze en de gebruikte materialen komen precies overeen met de materialen en gebruikte bouwmethodes die zijn toegepast bij de bouw van de Baarpoort. Opgravingen wezen uit dat deze poort met zekerheid tussen 1360-1390 gebouwd is geweest. Dit moment valt overigens samen met de eerste bouwfase van het Bourgondisch kasteel dat zijn aanvang kent in 1384 en duurt tot 1426. De beide gebouwcomplexen maakten immers deel uit van hetzelfde bouwprogramma van Filips De Stoute.

#### 6.6.4. Afbakening van zones waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is

De enige plaats waar na de uitvoering van de geplande werken geen archeologie meer aanwezig is, is op de locatie van de verstoring die veroorzaakt is ten gevolge van de aanleg

---

110 De Maeyer et al. 2015b: 71

111 Deschepper 2018: 40

112 De Maeyer et al. 2015b

113 Pede et al. 2010

114 De Maeyer et al. 2015a

115 Niet gepubliceerde werfcontrole 2015

van de kademuur in 1967. De ondergrens van de in 2018 uitgevoerde werken op het Bergen-op-Zoomplein bereikte nergens de ondergrens van het archeologisch bodemarchief. Overal op het plein is na de werken dan ook nog archeologisch erfgoed in de bodem aanwezig.

## 6.7. DE ONDERZOEKSVRAGEN EN ONDERZOEKSDOELEN BEANTWOORD

Op basis van het gevoerde bureauonderzoek en het proefsleuvenonderzoek zijn verschillende onderzoeksvragen geformuleerd. Echter zorgde de aard van de werkzaamheden (een oppervlakkige vlakregistratie) ervoor dat sommige vragen slechts gedeeltelijk konden beantwoord worden. De werkzaamheden lieten immers geen diepgaand onderzoek toe.

-Wat is de exacte locatie van de resten van de verschillende elementen (te weten: kasteel van Bourgondië, stadsomwalling, kasteel- en stadsgracht) op het projectgebied?

Zie figuur 8.

-Is er een fasering te herkennen binnen de sporen van elk element en tussen de elementen onderling?

Er is een fasering (relatieve chronologie) op te merken tussen de oudste kasteelfase en recenter muurwerk. Echter doordat deze niet nauwkeuriger kunnen gedateerd worden dan tussen het begin en de opgave van het kasteel, heeft dit slechts een beperkte relevantie.

-Is er binnen het kasteel nog een indeling te herkennen en/of zijn er nog leefniveaus bewaard? Binnenin het kasteel is de algemene opdeling (zijvleugels, binnenkoer) nog te herkennen. Daarnaast zijn er verschillende vloeren en opmaaklagen terug gevonden. Deze kunnen echter niet aan een bepaalde fase worden gelinkt.

-Is het mogelijk de interne chronologie van het kasteel te verfijnen?

Neen. De aard van de werken liet dit helaas niet toe.

-Hoe vertalen de verschillende verbouwingen zich in de bewaarde architectuur van het kasteel?

Enkel over de oudste fase kan op het vlak van architectuur iets gezegd worden. Het kasteel had een diameter van ongeveer 30 m (gemeten van de buitenkanten van de noordelijke en zuidelijke muren) met muren van ongeveer 2 m dik en was op de hoeken voorzien van ronde torens. De binnenruimtes waren ongeveer 8 m breed, en lagen rond een binnenkoer van 11,5 m breed.

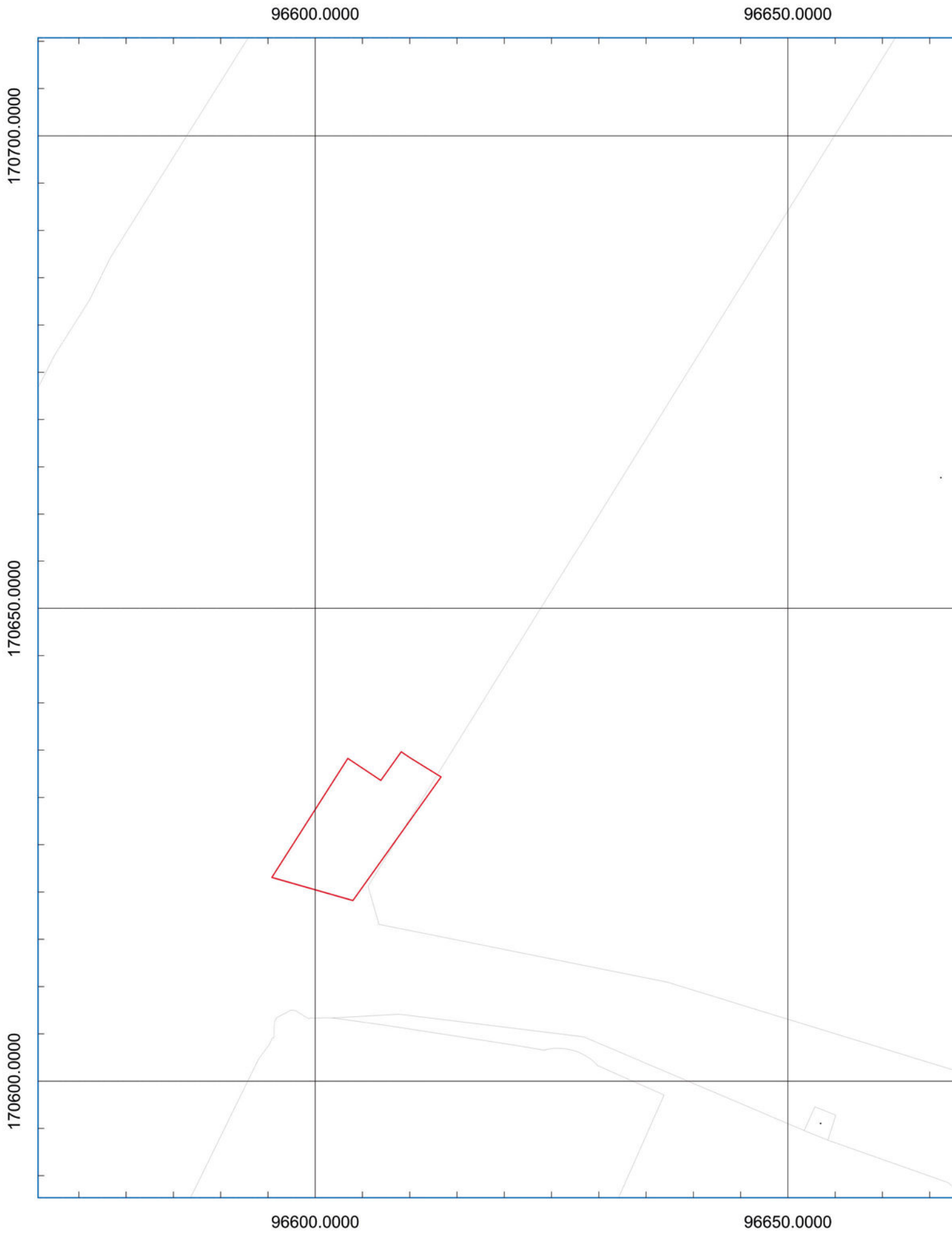
-Is er een evolutie te zien in de bouwwijze van het kasteel? Gelet op de veranderende functie van het gebouw van een defensief bolwerk naar een residentie.

Op verschillende plaatsen zijn er duidelijke aanpassingen gebeurd aan de buitenmuren om op die manier de residentiele ruimtes van het kasteel te vergroten (e.g. figuur 55). Op sommige plekken is de buitenmuur, die oorspronkelijk 2 m dik was, meer dan 1,5 m weggekapt. Het is echter niet mogelijk geweest om te achterhalen wanneer deze drastische aanpassingen zijn gedaan.

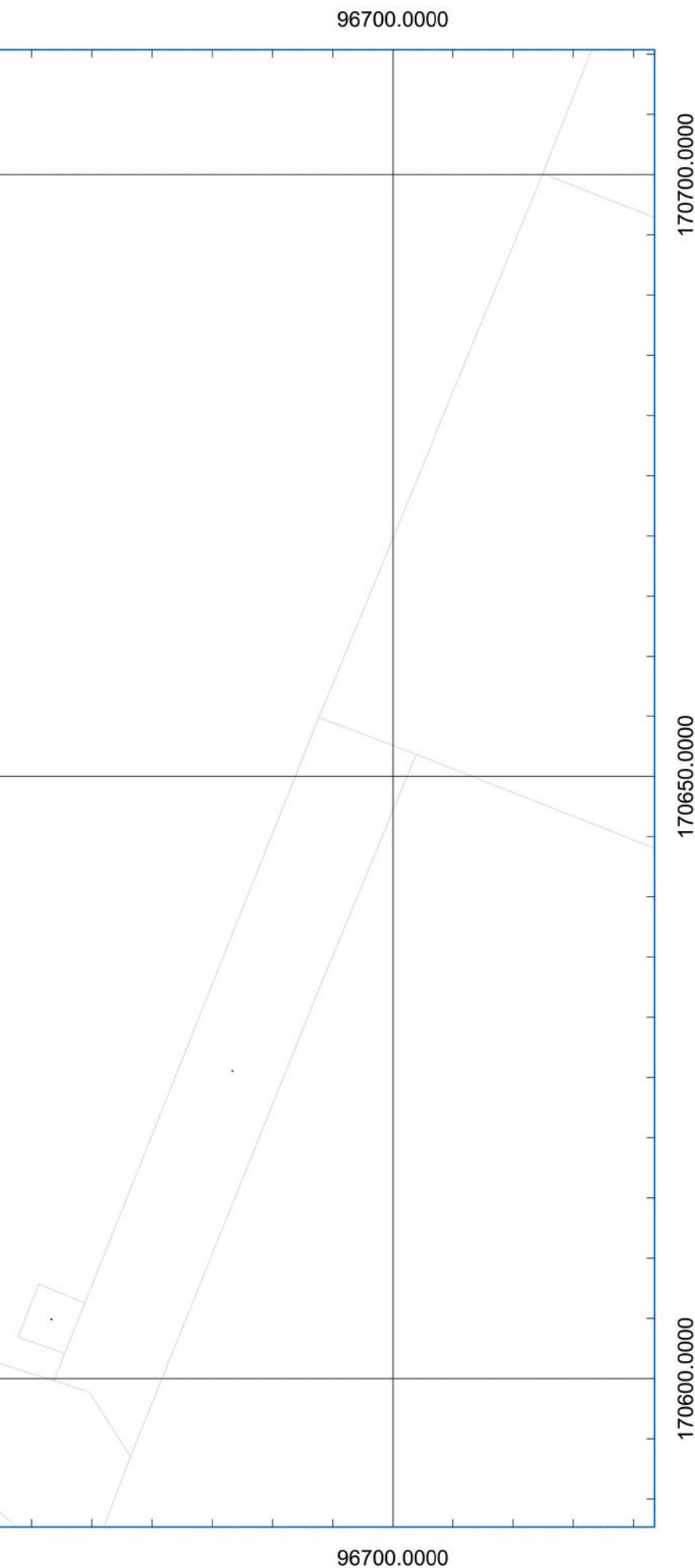
## 6.8. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP GESPECIALISEERD PUBLIEK)

Tijdens de werfbegeleiding op het Bergen-op-Zoomplein in Oudenaarde zijn de restanten van het Bourgondische kasteel en een stuk van de laat middeleeuwse stadsmuur blootgelegd. Op basis van de historische bronnen is geweten dat het kasteel in verschillende fases is opgericht tussen 1384-1426 op bevel van de Bourgondische hertog Filips de Stoute.

Het onderzoek bestond uit een werfbegeleiding van de heraanleg van de parking en de



Figuur 88. Kaart met afbakening van zones waar geen archeologisch erfgoed meer aanwezig is.




**Oudenaarde**  
**Bergen-op-Zoomplein**  
Werfbegeleiding  
2018H50  
17-OU-D-BZP  
Gebieden geen archeologie

---

— Gebied geen archeologie

---

Schaal 1:500  
Digitaal aangemaakt op: 21/11/2018  
Bron: SOLVA & AGIV

---

 SOLVA  
Gentsesteenweg 1B  
9520 SINT-LIEVENS-HOUTEM

aanleg van nieuwe RWA/DWA leidingen. De opbouw van de pleinbedekking is op basis van het proefsleuvenonderzoek aangepast, waardoor de impact van de werken op de ondergrond bijna volledig werd gereduceerd. Dit had tot gevolg dat het archeologische onderzoek zich beperkte tot een vlakregistratie van het kasteel en de stadsmuur. Dit impliceerde dat er geen coupes of dwarsdoorsnedes konden gemaakt worden, wat zijn impact had op het dateren van de verschillende bouwfases.

De blootgelegde kasteelresten zijn een accumulatie van verschillende verbouw- en herbouwwerken. De oudste fase van het kasteel wordt gevormd door een buitenmuur met een bakstenen kern en een parement in Doornikse kalksteen of kalkzandsteen.

Dit bouwwerk had een diameter van ongeveer 30 m (gemeten van de buitenkanten van de noordelijke en zuidelijke muren) met muren van ongeveer 2 m dik en was op de hoeken voorzien van ronde torens. De binnenruimtes waren ongeveer 8 m breed, en lagen rond een binnenkoer van 11,5 m breed. Doordat er slechts een deel van het kasteel kon worden opgegraven, is het enkel mogelijk om afmetingen te geven voor de noord-zuid zijde. De westelijke kant van het kasteel is immers voor de kanalisering van de Schelde in 1967, reeds volledig verdwenen.

Aan de binnenzijde van het kasteel zijn tal van vloeren en opmaaklagen teruggevonden. Echter doordat er enkel een vlakregistratie is kunnen gebeuren, was het niet mogelijk deze chronologisch te plaatsen. Het merendeel van de zichtbare vloeren behoort waarschijnlijk tot de laatste 20ste-eeuwse gebruiksfase van het kasteel.

De bouwwijze en de gebruikte materialen van de oudste fases komen precies overeen met de materialen en gebruikte bouwmethodes die zijn toegepast bij de bouw van de Baarpoort. Opgravingen wezen uit dat deze poort met zekerheid tussen 1360 en 1390 gebouwd is geweest. Dit moment valt overigens samen met de eerste bouwfase van het Bourgondisch kasteel dat zijn aanvang kent in 1384 en duurt tot 1426. De beide gebouwcomplexen maakten immers deel uit van hetzelfde bouwprogramma van Filips de Stoute.

Het kasteel is als militair bolwerk opgericht, maar historisch onderzoek wees uit dat het kasteel na het verlies van zijn defensieve, militaire functie in de periode 1580-1590, voor tal van andere zaken gebruikt is geweest. In 1617 wordt het kasteel quasi volledig heropgebouwd en omgevormd tot ambtswoning van de stadsgouverneur. Hoewel er verschillende aanpassingen zijn vastgesteld die deze beschrijvingen ondersteunen zoals het inkappen van de buitenmuren om de residentiële delen te vergroten, is het niet mogelijk gebleken deze aanpassingen chronologisch te gaan kaderen.

## **6.9. SAMENVATTING VAN HET ONDERZOEK (GERICHT OP NIET-GESPECIALISEERD PUBLIEK)**

Tijdens de werfbegeleiding op het Bergen-op-Zoomplein in Oudenaarde zijn de restanten van het Bourgondische kasteel en een stuk van de laatmiddeleeuwse stadsmuur blootgelegd. Op basis van de historische bronnen is geweten dat het kasteel in verschillende fases is opgericht tussen 1384-1426 op bevel van de Bourgondische hertog Filips de Stoute. Het kasteel is als militair bolwerk opgericht, maar historisch onderzoek wees uit dat het kasteel na het verlies van zijn defensieve, militaire functie in de periode 1580-1590, voor tal van andere zaken gebruikt is geweest. In 1617 wordt het kasteel quasi volledig heropgebouwd en omgevormd tot ambtswoning van de stadsgouverneur. In 1967 werd het kasteel afgebroken in functie van de kanalisering van de Schelde.

De blootgelegde kasteelresten zijn een accumulatie van verschillende verbouw- en herbouwwerken. De oudste fase van het kasteel wordt gevormd door een buitenmuur met een bakstenen kern en een parement in Doornikse kalksteen of kalkzandsteen. Deze

bouwwijze komt precies overeen met deze van de Baarpoort. De oostelijke gevel heeft ronde torens op de hoeken. Van de noordelijke en zuidelijke gevel is slechts een deel onderzocht. De westzijde van het kasteel verdween volledig in 1967 voor de kanalisering van de Schelde.

Aan de binnenzijde van het kasteel zijn tal van vloeren en opmaaklagen teruggevonden. Echter doordat er enkel een vlakregistratie is kunnen gebeuren, was het niet mogelijk deze chronologisch te plaatsen. Het merendeel van de zichtbare vloeren behoort waarschijnlijk tot de laatste 20ste-eeuwse gebruiksfase van het kasteel. Er zijn ook aanwijzingen voor aanpassingen aan het gebouw in het kader van het omschakelen van een defensieve functie naar een residentiële functie. Het versmallen van de buitenmuren is hierbij een belangrijk gegeven.



# 07 | BIBLIOGRAFIE





17 OLD BZP 2018HS0  
ZONE  
05L-A  
SPOOR  
PROFIEL  
BORING

# 7. BIBLIOGRAFIE

## 7.1. BOEKEN

**BOGAERT C., LANCLUS K., TACK A. & VERBEECK M.** (1996) *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Oudenaarde, Stad Oudenaarde en fusiegemeenten, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen – Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur deel 15n1*. Turnhout.

**DE GRUYSE J.** (2012) *Oudenaarde Scheldekop: Historisch-cartografisch onderzoek*. Onuitgegeven rapport Ruben Willaert bvba.

**DESCHEPPER E., MARÉCHAL S., PEDE R. & CHERRETTÉ B.** (2017) *Oudenaarde - Bergen-op-Zoomplein, Heraanleg parking: Het kasteel van Bourgondië, SOLVA-Archeologierapport 103*. Onuitgegeven rapport SOLVA.

**DE MAEYER W., Taelman E., VAN CAUWENBERGH S. & CHERRETTÉ B.** (2015a) *Oudenaarde Broodstraat, Bureaustudie en archeologisch onderzoek, SOLVA Archeologie rapport 46*. Onuitgegeven rapport SOLVA.

**DE MAEYER W., VAN CAUWENBERGH S., Taelman E. & CHERRETTÉ B.** (2015b) *Oudenaarde Louise Mariekaai en JJ Raepsaetplein, Archeologisch onderzoek, SOLVA Archeologie rapport 31*. Onuitgegeven rapport SOLVA.

**LACHAERT J.-P.** (2007) *Project Scheldekop*. Interne nota Stadsarchief Oudenaarde.

**PEDE R. & KLINKENBORG S.** (2010) *Archeologisch onderzoek in een uithoek van de stad: Oudenaarde - De Ham, Resultaten van het archeologisch onderzoek gedurende maart-augustus 2008*. Onuitgegeven rapport.

**SEVENANT M., MENSCHAERT J., COUVREUR M., RONSE A., ANTROP M., GEYPENS M., HERMY M. & DE BLUST G.** (2002) *Ecodistricten: Ruimtelijke eenheden voor gebiedsgericht milieubeleid in Vlaanderen. Deelrapport II: Afbakening van ecodistricten en ecoregio's: Verklarende teksten*.

**VANDENDRIESSCHE H., DE MAEYER W., VAN CAUWENBERGH S. & CHERRETTÉ B.** (2014) *Oudenaarde Markt, Bureaustudie, SOLVA Archeologie-rapport 38*. Onuitgegeven rapport SOLVA.

**VAN CAUWENBERGHE K.** (2004) *Historisch-morfologisch onderzoek van Oudenaarde*. Scriptie ingediend tot het behalen van de academische graad van burgerlijk ingenieur-architect (promotor: Prof. Dr. F. Strauven), Universiteit Gent.

**VAN DER STRAETEN E.** (1851) *Notice historique sur l'ancien Château de Bourgogne à Audenarde*. Gent.

## 7.2. ARTIKELS

**BÉTHUNE-DE VILLERS J.** (1884-1924). Audenarde, in: *Atlas des villes de la Belgique au XVIIe siècle. Plans du géographe Jacques de Deventer, reproduits en fac-simile*. p. 68.

**CALLEBAUT D., DE GROOTE K. & AMEELS V.** (2012) Het ontstaan van de stad: een moeizaam verhaal, in: *Tijd voor Oudenaarde*. pp. 17-32.

**CASTELAIN R.** (2012) De symbiose tussen de middeleeuwse stad en haar platteland, in: *Tijd voor Oudenaarde*. pp. 43-54.

**DE GROOTE K.** (1994) De middeleeuwse ambachtelijke wijk van Pamele (stad Oudenaarde, Oost-Vlaanderen). Het onderzoek in het Huis de Lalaing. 1. De pottenbakkersovens, in: *Archeologie in Vlaanderen III*. pp. 359-399.

**DE GROOTE K., ERVYNCK A., LENTACKER A. & SCHYNKEL E.** (2013) Het laat-middeleeuwse kasteel van Aalter-Woestijne, in: *Kroniek Archaeologia Mediaevalis* 36. pp. 53-56.

**DHONDT F.** (2012) Op één nacht van Parijs, Oudenaarde als vestingstad op het slagveld van Europa, 1600-1859, in: *Tijd voor Oudenaarde*. pp. 65-78.

**HAEMERS J. & VAN ASSCHE E.** (2012) De woelige politieke geschiedenis bij de overgang van de middeleeuwen naar de Nieuwe Tijd, in: *Tijd voor Oudenaarde*. pp. 55-64.

**POSCHET K.** (2007) Het Bourgondische kasteel te Oudenaarde als onderdeel van een laatmiddeleeuwse defensiestrategie, in: *Handelingen van de Geschied- en Oudheidkundige Kring van Oudenaarde, van zijn Kastelnij en van den Lande tusschen Maercke en Ronne* 44. pp. 371-432.

**VAN DURME L.** (2012) Het verre verleden weerspiegeld in de plaatsnamen, in: *Tijd voor Oudenaarde*. pp. 33-42.

### 7.3. WEBSITES

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>

<http://cai.erfgoed.net/>

<http://www.agiv.be/>

### 7.4. GEBRUIKTE AFKORTINGEN

AOE: Agentschap Onroerend Erfgoed





# 08 | BIJLAGEN





# 8. BIJLAGEN

## 8.1. HANDLEIDING BIJ HET RAADPLEGEN VAN DE BIJLAGEN

De bijlagen bij het rapport zijn ingedeeld in een algemene gegevensfiche over het project inclusief trefwoorden, een lijst met overzichtsfoto's, een structuurlijst, een contextlijst, een sporenlijst, een vondstenlijst en een fotolijst op spoorniveau. Tevens wordt een overzicht geboden van uitgevoerd post-excavation onderzoek en mogelijkheden voor verder onderzoek.

Deze lijsten worden aangevuld met de afgeleverde vergunningen voor metaaldetectie en prospectie met ingreep in de bodem enerzijds, en de bijzondere voorwaarden waaraan het onderzoek dient te beantwoorden, opgesteld door de bevoegde overheid - het Agentschap Onroerend Erfgoed - anderzijds.

We geven hierbij enige duiding met betrekking tot de diverse lijsten in deze bijlage.

De lijsten worden automatisch gegenereerd uit de **SOLVA**-databank. In deze databank worden tijdens de opgraving en de rapportage alle data die tijdens een archeologisch project worden gegenereerd, samengebracht. Het gaat hierbij dus zowel om velddata (foto's, plannen, beschrijvingen, relaties tussen sporen, vondsten, ...) als documenten die tijdens de rapportage worden gegenereerd (aardewerktekeningen, informatie over behandeling van materiaal, het archeologisch rapport, diverse laboanalyses, administratief archief zoals vergunningen, bijzondere voorwaarden, ...). In het kader van de rapportage genereert de databank een reeks lijsten zoals gevraagd in de "Minimumnormen voor archeologische registratie en rapportage" en de "bijzondere voorwaarden" bij het concrete project.

Conform de structuur van de databank (zie hoofdstuk methodologie, verwerking) worden de bijlagen hiërarchisch opgebouwd. Alle velddata worden in de databankstructuur op drie niveaus ingedeeld: spoorniveau, contextniveau en structuurniveau. We verduidelijken met een voorbeeld.

Onder de noemer 'sporen' verstaan we het kleinste niveau van notulering, de kleinste eenheid als het ware: bijvoorbeeld een aflijning in een grondplan of een laag in een kuil bij een coupe-tekening. Dit is het niveau waarop vondsten afzonderlijk worden ingezameld.

Verschillende sporen kunnen toebehoren aan een 'context': zo vormen verschillende lagen in een kuil samen de context 'kuil'.

Op gelijkaardige wijze kunnen verschillende contexten gegroepeerd worden tot een overkoepelende 'structuur': diverse paalkuilen behoren bijvoorbeeld toe aan de structuur 'gebouw'.

In de databank, en dus ook in deze bijlagen, worden de velddata volgens vastgestelde thesauruslijsten toegewezen aan de noemers 'sporen', 'contexten' en 'structuren'. Door archeologische begrippen (gebouw, crematiegraf, grafkuil, laag, ...) via een vastgestelde thesauruslijst aan een specifiek niveau toe te wijzen (spoor, context, structuur), bestaat de garantie dat bij bevraging van de databank naar een bepaald archeologisch begrip, effectief ook alle ingevoerde data in de resultatenlijst voorkomt (anders gezegd, we vermijden daardoor dat 'grafkuil' de ene maal bij 'context', en de andere maal bij 'structuur' wordt ondergebracht).

De lijsten in deze bijlage zijn volgens dezelfde hiërarchie opgebouwd. In de bijlage wordt achtereenvolgens een overzicht gebracht van structuren, contexten en sporen. Op deze wijze kan van 'groot' naar 'klein' afgedaald worden in de informatie. Er wordt bovendien

met kruisverwijzingen gewerkt: bij structuren staat vermeld uit welke contexten ze zijn opgebouwd, bij contexten staat vermeld uit welke sporen ze zijn opgebouwd. In omgekeerde richting staat bij de sporenlijsten vermeld tot welke context en structuur een spoor behoort, en bij de contextlijst staat vermeld tot welke structuur een context behoort. De structuurlijst bevat dus een overzicht van gerelateerde contexten. De contextlijst bevat een overzicht van gerelateerde structuren (hoger niveau) en sporen (lager niveau), alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De sporenlijst bevat een overzicht van gerelateerde contexten en structuren, alsook een overzicht van alle foto's, plannen, vondsten en stalen. De gedetailleerde spoorbeschrijvingen zijn uitsluitend in de sporenlijsten zelf terug te vinden. Op elk niveau tot slot staat een interpretatie en zo mogelijk ook een datering vermeld.

Voor de duidelijkheid geven we mee dat niet elk spoor noodzakelijk deel uitmaakt van een context (en dus structuur), evenmin als elke context aan een structuur kan toegewezen worden.

Wat de wijze van nummering betreft, geldt als algemene regel dat contexten en structuren de naam dragen van het spoornummer dat als eerste aan die 'context' (en eventueel bij uitbreiding 'structuur') wordt toegewezen. In een rapport zijn het doorgaans de contextnummers en, indien gegroepeerd onder een structuur, de structuurnummers die in de tekst de leidraad vormen.

Tot slot enkele bijzonderheden:

Verstoringsen en 'negatieve sporen', sporen die na couperen geen of een natuurlijk spoor blijken te zijn, worden niet tot het niveau van een context gebracht, maar bestaan enkel tot op het spoorniveau.

In het geval dat het een rapportage van een vooronderzoek betreft, worden sporen in principe niet aan een context (en bij uitbreiding een structuur) toegewezen. Contexten en structuren worden pas aangemaakt op het moment van een archeologische opgraving, aangezien op dat ogenblik alle beschikbare informatie aanwezig is, en dit dus dan wel een zinvolle oefening is. Tijdens een vooronderzoek zijn heel wat relaties bijvoorbeeld nog niet duidelijk.

De enige uitzondering op deze regel wordt gemaakt wanneer bij de verwerking van een vooronderzoek reeds duidelijk is dat de sporen gelegen zijn in een zone die niet voor verder onderzoek in aanmerking komt. Dan worden sporen waar mogelijk wel tot contexten gegroepeerd (en worden dus in de databank contexten (en eventueel structuren) aangemaakt). Op deze wijze wordt gegarandeerd dat informatie rond potentiële contexten of structuren niet verloren gaat bij een bevraging van de databank. Een voorbeeld verduidelijkt dit: een geïsoleerde grafkuil, die geen aanleiding geeft tot verder onderzoek, wordt wel als context gedefinieerd in de databank, omdat deze zo ook in de resultatenlijst van een bevraging zal voorkomen. Zoniet zou deze grafkuil voor de databank 'onzichtbaar' worden.

## 8.2. LIJSTEN

- Gegevensfiche project
- Keywords
- Dagrapporten
- Structuurlijst, met vermelding van de gerelateerde contexten
- Contextlijst, met vermelding van de gerelateerde structuren en sporen, foto's, plannen, vondsten en stalen
- Spoorlijst, met vermelding van de gerelateerde contexten, structuren, foto's, plannen,

vondsten en stalen

- Vondstenlijst
- Potentieel en uitgevoerd onderzoek
- Tekeninglijst
- Overzichtsfoto's
- Fotolijst

### **8.3. GRONDPLAN**

Tijdens de werfbegeleiding op het Bergen-op-Zoomplein in Oudenaarde zijn de restanten van het Bourgondische kasteel en een stuk van de laatmiddeleeuwse stadsmuur blootgelegd. Op basis van de historische bronnen is geweten dat het kasteel in verschillende fases is opgericht tussen 1384-1426 op bevel van de Bourgondische hertog Filips de Stoute. Het kasteel is als militair bolwerk opgericht, maar historisch onderzoek wees uit dat het kasteel na het verlies van zijn defensieve, militaire functie in de periode 1580-1590, voor tal van andere zaken gebruikt is geweest. In 1617 wordt het kasteel quasi volledig heropgebouwd en omgevormd tot ambtswoning van de stadsgouverneur. In 1967 werd het kasteel afgebroken in functie van de kanalisering van de Schelde.

De blootgelegde kasteelresten zijn een accumulatie van verschillende verbouw- en herbouwwerken. De oudste fase van het kasteel wordt gevormd door een buitenmuur met een bakstenen kern en een parement in Doornikse kalksteen of kalkzandsteen. Deze bouwwijze komt precies overeen met deze van de Baarpoort. De oostelijke gevel heeft ronde torens op de hoeken. Van de noordelijke en zuidelijke gevel is slechts een deel onderzocht. De westzijde van het kasteel verdween volledig in 1967 voor de kanalisering van de Schelde.

Aan de binnenzijde van het kasteel zijn tal van vloeren en opmaaklagen teruggevonden. Echter doordat er enkel een vlakregistratie is kunnen gebeuren, was het niet mogelijk deze chronologisch te plaatsen. Het merendeel van de zichtbare vloeren behoort waarschijnlijk tot de laatste 20ste-eeuwse gebruiksfase van het kasteel. Er zijn ook aanwijzingen voor aanpassingen aan het gebouw in het kader van het omschakelen van een defensieve functie naar een residentiële functie. Het versmallen van de buitenmuren is hierbij een belangrijk gegeven.